

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет

Факультет обліку і аудиту
Кафедра обліку у державному секторі економіки та сфері послуг

Михайлик Ганна Іванівна

**Аналіз фінансової звітності міжнародних
компаній / Analysis of the foreign companies'
financial statements**

спеціальність: 0.71 – Облік і оподаткування

магістерська програма – міжнародний облік

Магістерська робота

Виконала студентка групи
ОМОм-21

Михайлик Г.І. _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Н.В. Гудзь

Магістерську роботу допущено до захисту:

«_____» _____ 2018 р.

Завідувач кафедри

_____ М.Р. Лучко

ТЕРНОПІЛЬ - 2018

АНОТАЦІЯ

Михайлик Г. І. Аналіз фінансової звітності міжнародних компаній. – Рукопис. Дослідження на здобуття ступеня освіти «магістр» за спеціальністю – облік і оподаткування. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль. – 2018.

Вивчені критерії віднесення компаній до міжнародних, їх вплив на економіку України; розкриті питання впровадження та використання Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні; подані можливості імплементації європейського законодавства для потреби побудови фінансової звітності міжнародними компаніями; досліджені особливості побудови основних форм фінансової звітності відповідно до вимог П(С)БО, МСФЗ та Директив ЄС, внесені пропозиції щодо трансформації вітчизняних форм фінансової звітності; проведений аналіз фінансового стану, платоспроможності й ліквідності, динаміки фінансових результатів і рентабельності, руху грошових потоків на основі фінансової звітності досліджуваного підприємства та внесені на пропозиції щодо покращення фінансово-майнового стану компанії.

SUMMARY

Myhajlyk G.I. Analysis of financial statements of international companies. - The manuscript. Study on the degree of education "Master" in the specialty - Accounting and taxation. - Ternopil National Economic University. - Ternopil. - 2018.

The criteria of classification of companies into international ones, their influence on the economy of Ukraine; issues of introduction and use of International Financial Reporting Standards in Ukraine are disclosed; opportunities for implementation of European legislation for the needs of financial statements compilation by international companies are presented; the features of the construction of the main forms of financial statements in accordance with the requirements of IFRS and the EU Directives have been investigated, proposals have been made for the transformation of domestic forms of financial reporting; conducted an analysis of financial status, solvency and liquidity, dynamics of financial results and profitability, cash flow based on the financial statements of the investigated enterprise and made on proposals to improve the financial and property status of the company.

РЕЗЮМЕ

Магістерська робота містить 123 сторінки, 24 таблиці, 11 рисунків, перелік використаних джерел із 100 найменувань, 4 додатки.

Метою магістерської роботи є вивчення методики побудови фінансової звітності міжнародними компаніями, що діють на території України, та можливостей її застосування для проведення аналізу й розробка рекомендацій щодо її удосконалення.

Об'єктом дослідження було обрано основну діяльність ПАТ «Укрнафта».

Предметом дослідження є методика побудови фінансової звітності та аналіз її показників з метою прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: фінансова звітність, баланс, звіт про фінансовий стан, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до фінансової звітності, фінансовий стан, платоспроможність, ліквідність, рентабельність, міжнародні стандарти фінансової звітності, директива ЄС.

RESUME

Master's thesis contains 123 pages, 24 tables, 11 figures, a list of sources used from 100 titles, 4 applications.

The aim of the master's thesis is to study the methodology of financial reporting compilation by international companies operating in Ukraine, and the possibilities of its application for analysis and development of recommendations for its improvement.

The object of the research was the main activity of PJSC "Ukrnafta".

The subject of the study is a method of constructing financial statements and analyzing its indicators in order to make managerial decisions.

Key words: financial statements, balance sheet, statement of financial position, statement of financial results, statement of cash flows, statement of equity, notes to financial statements, financial position, solvency, liquidity, profitability, international financial reporting standards, EU directive .

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ

ВСТУП	3
--------------------	---

РОЗДІЛ 1

ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

1.1. Роль міжнародних компаній в економіці України	6
1.2. Складання та трансформація фінансової звітності за міжнародними стандартами (МСФЗ)	15
1.3 Вимоги директив Європейського союзу до формування щорічної фінансової звітності	32

Висновки до розділу 1	38
------------------------------------	----

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ФОРМ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ

2.1. Структура і методика побудови балансу (звіту про фінансовий стан)	40
2.2. Методика відображення витрат, доходів і фінансових результатів у фінансовій звітності міжнародних компаній	51
2.3. Порівняння звіту про рух грошових коштів за П(С)БО та МСФЗ	61
2.4. Характеристика звіту про власний капітал інших форм фінансової звітності міжнародних компаній	73

Висновки до розділу 2	83
------------------------------------	----

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

3.1. Аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства.....	85
3.2. Аналіз фінансової стійкості підприємства	95
3.3. Аналіз фінансових результатів та показників рентабельності	104

Висновки до розділу 3	117
------------------------------------	-----

ВИСНОВКИ	119
-----------------------	-----

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	124
---	-----

ДОДАТКИ	135
----------------------	-----

ВСТУП

Міжнародні компанії – це особлива форма організації господарської діяльності, заснована на кооперації праці робітників багатьох підприємств, розташованих у різних країнах, але поєднаних спільним правом власності на засоби виробництва, яка належить материнській компанії, що виступає як організаційно-економічний центр управління.

Експерти ООН відносять до міжнародних фірм компанії, які виробляють і розподіляють продукцію та послуги в двох або більше країнах.

Характерними особливостями міжнародної фірми є:

- наявність мережі підконтрольних виробничих філій і дочірніх компаній в інших країнах, до функцій яких входить або випуск певних видів продукції на задалегідь відомих зарубіжних ринках, або постачання материнської компанії компонентами, сировиною та матеріальними ресурсами;
- використання технологічного кооперування і спеціалізації підконтрольних підприємств;
- контроль і координація діяльності філій і дочірніх компаній з одного центру з урахуванням різниці в їхньому правовому стані.

У сучасній світовій економіці активна виробнича, інвестиційна і торгівельна діяльність транснаціональних корпорацій дає і можливість виконувати функцію міжнародного регулятора виробництва і розподілу продукції бути важливим визначальним фактором у позиції тієї чи іншої країни в системі міжнародного поділу праці та світових господарських зв'язків.

Великі міжнародні компанії на сьогодні є вагомим рушійною силою провідних економік світу та невід'ємним супутником глобалізаційних процесів. Їх значення важко переоцінити як для світового господарства, так і для окремо взятих країн. Однак їх господарська діяльність може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Тому важливо володіти актуальною інформацією стосовно

їх впливу на економіку нашої держави щоб вибудувати доцільну політику стосовно підтримки або регулювання їх діяльності.

Важливим джерелом інформації щодо показників діяльності міжнародних компаній є фінансова звітність.

Міжнародні компанії, які функціонують в Україні, формують фінансову звітність відповідно до МСФЗ або відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку з врахуванням Директиви ЄС. Тому важливим є дослідження методики формування фінансової звітності компаній з врахуванням зазначених законодавчих актів.

Фінансова звітність – основне джерело проведення аналізу майнового стану, фінансової стійкості, платоспроможності, динаміки фінансових результатів та інших показників фінансово-майнового стану міжнародних компаній. Отже, нагальним є вивчення можливостей використання фінансової звітності, складеної відповідно до МСФЗ та Директив ЄС для проведення фінансового аналізу.

Метою магістерської роботи є вивчення методики побудови фінансової звітності міжнародними компаніями, що діють на території України, та можливостей її застосування для проведення аналізу й розробка рекомендацій щодо її удосконалення.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі **завдання**:

- вивчити критерії віднесення компаній до міжнародних, їх вплив на економіку України;
- розкрити питання впровадження та використання Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні;
- ознайомитися з можливостями імплементації європейського законодавства для потреби побудови фінансової звітності міжнародними компаніями;
- дослідити особливості побудови основних форм фінансової звітності відповідно до вимог П(С)БО, МСФЗ та Директив ЄС, внести пропозиції щодо трансформації вітчизняних форм фінансової звітності;

– здійснити аналіз фінансового стану, платоспроможності й ліквідності, динаміки фінансових результатів і рентабельності, руху грошових потоків на основі фінансової звітності досліджуваного підприємства, зробити відповідні висновки та внести пропозиції.

Об’єктом дослідження було обрано основну діяльність ПАТ «Укрнафта».

Предметом дослідження є методика побудови фінансової звітності та аналіз її показників з метою прийняття управлінських рішень.

Методи дослідження. У магістерській роботі використані такі методи дослідження: *порівняльного аналізу* – для з’ясування особливостей форм фінансової звітності відповідно до вимог П(С)БО, МСФЗ та Директив ЄС; *дедукції* – для розкриття значення звітності для проведення аналізу фінансово-майнового стану; *індукції* – для опису побудови окремих форм фінансової звітності; *групування* – з метою опису принципів побудови фінансової звітності; *статистичні методи, метод коефіцієнтів* – для аналізу показників фінансової звітності;

Наукова новизна одержаних результатів полягає в постановці, теоретичному обґрунтуванні, практичному вирішенні комплексу питань щодо проблем формування показників фінансової звітності на міжнародних компаніях. У науковому дослідженні отримала подальший розвиток концепція бухгалтерського обліку як інформаційної бази для прийняття управлінських рішень на основі аналізу фінансової звітності.

Практичне значення одержаних результатів. У ході наукового дослідження вироблені рекомендації щодо вдосконалення основних форм фінансової звітності, приведення їх у відповідність до вимог МСФЗ та Директив ЄС, які можна використовувати на підприємствах промислово-виробничого комплексу. На основі проведеного аналізу фінансової звітності досліджуваної компанії зроблені висновки та внесені пропозиції щодо покращення її фінансово-майнового стану.

Публікації. Результати дослідження висвітлені в публікації “Фінансова звітність підприємства як об’єкт економічного аналізу” у збірнику наукових праць студентів – Тернопіль, ТНЕУ, 2017 рік.

РОЗДІЛ 1

ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

1.1. Роль міжнародних компаній в економіці України

Сучасне світове господарство як особлива органічна цілісна система почало складатися на базі світового ринку з кінця XIX – початку XX ст. Нині можна говорити про світове господарство як глобальну господарську систему, що ґрунтується на міжнародному та наднаціональному світогосподарському поділі праці, інтернаціоналізації та інтеграції виробництва й обігу, яка функціонує на принципах ринкової економіки. Сучасне світове господарство є цілісною системою, але ця цілісність складалася поступово. Вона формувалася в міру еволюції міжнародного поділу праці, процесу інтернаціоналізації господарського життя країн світового співтовариства, інтеграції груп країн у регіональні господарські комплекси (союзи) з міждержавним регулюванням соціально-економічних процесів, транснаціоналізації виробництва [53, 17].

Найбільш суттєвим виміром функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин, як підсистеми світового господарства є інтеграція. Економічна інтеграція є наслідком поглиблення міжнародного та наднаціонального світогосподарського поділу праці. На певному етапі розвитку цього процесу процесів економічні стосунки між країнами світу характеризуються вже не тільки торговельними, а й тісними виробничими, фінансовими зв'язками. Економічна інтеграція – це процес зближення національних економік шляхом утворення єдиного економічного простору для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, робочої сили через

національні кордони. Національні економіки, спеціалізуючись на певних товарах та послугах, водночас доповнюють одна одну в системі світового господарства. Слово "інтеграція" походить від латинського "integer" – цілий; отже, інтеграція веде до утворення цілісної економічної системи.

Інтеграційний рух суттєво прискорився з середини ХХ століття, коли він став невід'ємним атрибутом системи світового господарства. Інтеграція має різні прояви: кооперативні зв'язки між виробничими структурами держав; формування міжнародних органів і організацій; регіональні інтеграційні об'єднання; діяльність транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків тощо. У новому столітті інтеграція поширюється як територіально, охоплюючи нові країни й регіони, так і особливо в глибину, втягуючи практично всі галузі світової економіки – виробництво товарів та послуг, торгівлю, валютно-кредитну сферу, а також інформаційне середовище, науку, культуру, тощо.

Інтеграційні процеси тісно пов'язані з глобалізацією міжнародних економічних відносин. Інтеграція активізується глобальними економічними процесами. Найважливішим завданням глобалізації є поступове переплетення соціально – економічних процесів, що відбуваються у різних регіонах світу і спонукання фірм до пошуку кращих умов діяльності. Глобалізація є невід'ємною частиною сучасного періоду розвитку економіки та суспільства пов'язане з перспективами розвитку національної економіки.

При цьому глобалізація світової економіки є процесом розвитку стійких виробничо–господарських і культурно–політичних зв'язків між національними економіками окремих країн, у результаті чого вони стають органічними частинами світового господарства. Це обумовлює домінування світових норм і стандартів, які сприймаються все більшою кількістю країн. М. Шумілов констатує, що за сучасних умов посилення економічної взаємозалежності виокремилася вагома закономірність глобалізаційних процесів, яка полягає в тому, що жодна країна без зростаючого залучення до світової економіки не здатна домогтися серйозного економічного зростання й значного підвищення

добробуту населення. Саме тому при визначенні національних інтересів уже недостатньо орієнтуватися винятково на внутрішні інтереси держави, а тому найважливішим пріоритетом стає включення країни у процес світового економічного розвитку [53, 21].

Сучасні складні процеси і тенденції ринково-підприємницької діяльності можна охарактеризувати як усе відчутніші в кількісному співвідношенні етноцентричних і геоцентричних фірм, компаній, а також у якісних показниках їх господарської діяльності.

Під етноцентричними (від грецьк. *ethnos* – плем'я, народ і центр) компаніями розуміють підприємницькі структури, які зосереджують свою діяльність переважно на внутрішньому ринку своєї країни і для яких міжнародні торговельні операції (якщо вони існують) є разовими, нетиповими формами економічної активності. Під геоцентричними (від грецьк. *geo* - Земля і центр) – ті, які своєю ринково-збутовою політикою прагнуть охопити якнайширший спектр країн і регіонів світу [30, 88].

Компанія (з англ. *company*) – це комерційна організація, торговельне або промислове товариство (фірма), що об'єднує підприємців.

Міжнародні компанії – це особлива форма організації господарської діяльності, заснована на кооперації праці робітників багатьох підприємств, розташованих у різних країнах, але поєднаних спільним правом власності на засоби виробництва, яка належить материнській компанії, що виступає як організаційно-економічний центр управління. Остання визначає види і обсяги продукції, що випускаються зарубіжними виробниками, філіями і дочірніми компаніями, а також закріплює за ними найважливіші ринки збуту.

Експерти ООН відносять до міжнародних фірм компанії, які виробляють і розподіляють продукцію та послуги в двох або більше країнах.

Так чи інакше, характерними особливостями міжнародної фірми є:

– наявність мережі підконтрольних виробничих філій і дочірніх компаній в інших країнах, до функцій яких входить або випуск певних видів продукції

на заздалегідь відомих зарубіжних ринках, або постачання материнської компанії компонентами, сировиною та матеріальними ресурсами;

- використання технологічного кооперування і спеціалізації підконтрольних підприємств;
- контроль і координація діяльності філій і дочірніх компаній з одного центру з урахуванням різниці в їхньому правовому стані [3, 124].

Різниця полягає в тому, що філія не має юридичної самостійності, а тому не має права вести справи від свого імені: організувати виробництво і збут, укладати угоди, вести бухгалтерський облік. На відміну від цього дочірня компанія володіє юридичною самостійністю, виступає на ринку від свого імені і за свій рахунок, сама несе відповідальність згідно зі своїми обов'язками. Однією з характерних рис міжнародних фірм є організація міжнародного виробництва, заснованого на технологічному розподілі праці, який здійснюється за двома напрямками. Перший передбачає включення зарубіжного підприємства до загальної технологічної мережі від придбання сировини до виготовлення кінцевого продукту. Другий напрямок, так звана подетальна спеціалізація, являє собою розподіл виробництва вузлів і деталей на підприємствах, розташованих у різних країнах, та збирання кінцевого продукту в країнах збуту.

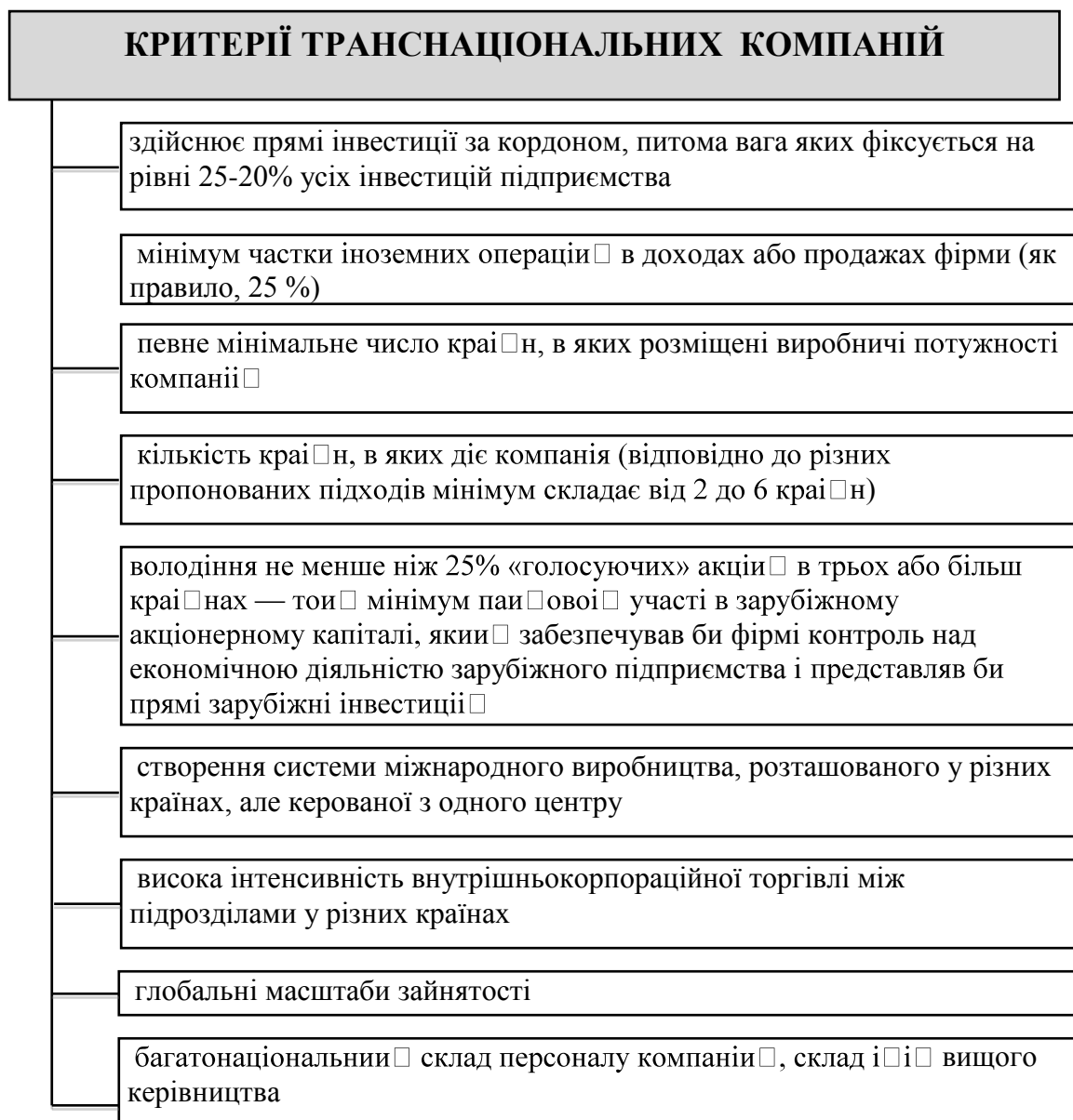
За національним складом міжнародні компанії поділяють на (рис.1.1):

Рис. 1.1. Види міжнародних компаній [3, 125].

Транснаціональні компанії (ТНК) – це комплекс, що використовує в своїй діяльності міжнародний підхід і передбачає формування транснаціонального виробничого, торговельного та фінансового комплексу з єдиним центром

прийняття рішень у країні базування, з філіями і дочірніми підприємствами,

розташованими у щонайменше шести зарубіжних країнах (рис. 1.2).

Рис.1.2. Критерії визначення транснаціональних корпорацій (ТНК)

Багатонаціональні корпорації (БНК) – це трести, концерни та інші виробничі об'єднання, які є міжнародними фірмами не тільки за ареалом їх діяльності, а й за контролем над ними. БНК поєднують національні компанії двох і більше країн на виробничій та науково-технічній основі, які належать власникам з цих країн. Філії при цьому розташовані в різних країнах [3, 127].

Багатонаціональність компанії може виявлятися і у сфері власності. Хоча критерієм цієї «міжнародності», як правило, є не власність на капітал. Окрім декількох багатонаціональних за капіталом компаній, у всіх останніх ядро власності базується на капіталі однієї, а не різних країн. «Багатонаціональність» власності, як правило, виявляється дещо в іншому: оскільки власність компанії втілюють її акції, то акції транснаціональної корпорації повинні обертатись в багатьох країнах. Це означає, що акції материнської і дочірніх фірм повинні бути доступні для придбання у всіх країнах, де діє багатонаціональна компанія.

Міжнародні корпоративні союзи частіше виступають у формі консорціумів. Створюються вони на виробничій, науково-технічній та комерційній основі і являють собою спеціальні об'єднання промислових,

банківських та інших концернів, сформованих для вирішення масштабних економічних завдань.

Але для сучасних міжнародних фірм важливого значення набуває не стільки їх походження, скільки місце застосування капіталу. Тому в економічній літературі і на практиці всі групи міжнародних виробничих об'єднань частіше називають однаково: транснаціональні компанії.

Найбільш загальною причиною виникнення ТНК вважають інтернаціоналізацію виробництва й капіталу на основі розвитку продуктивних сил, що переростають національно-державні межі. Найважливішим чинником у формуванні і розвитку міжнародних корпорацій є і вивезення капіталу.

До причин появи ТНК можна віднести і їх прагнення протистояти жорсткій конкуренції, необхідність вистояти в конкурентній боротьбі в міжнародному масштабі.

Формування ТНК пов'язане також і з тим, що воно дає великі переваги у сфері міжнародної торгівлі, дозволяючи успішніше долати численні торгові і політичні бар'єри. Замість традиційного експорту, який натикається на численні митно-тарифні перешкоди, ТНК використовують дочірні зарубіжні компанії як свій зовнішній плацдарм усередині митної території інших країн, з якого вони безперешкодно проникають на їх внутрішні ринки. Відзначимо, що в сучасних умовах ця рушійна сила створення ТНК має свої особливості. Часто ТНК, що діє усередині інтеграційних угруповань, створених у вигляді зон вільної торгівлі, митних або економічних союзів, що характеризуються повною відміною митних бар'єрів, вигідніший експорт товарів, чим створення дочірньої — міжнародне виробництво, яке дає корпораціям переваги, що витікають з відмінностей економічних умов країни базування материнської компанії і приймаючих країн, тобто країн, де розташовані її філії і підконтрольні фірми [3, 130].

Враховуються і відмінності в економічній ситуації окремих країн, які дають можливість ТНК маневрувати завантаженням виробничих потужностей і пристосовувати свої виробничі програми до змінних умов поточної

кон'юнктури, до попиту на той або інші товар на кожному конкретному ринку.

До реальних переваг формування найбільших ТНК, що дозволяють добиватися значної централізації капіталу, можна віднести (рис. 1.3):

Рис. 1.3. Переваги діяльності транснаціональних корпорацій

Діяльність транснаціональних корпорацій є дуже важливою для економіки будь-якої країни. Україна також не є винятком у цій ситуації, оскільки її політика, котра спрямована на широку інтернаціоналізацію, напряду залежить від обсягу прямих іноземних інвестицій, а також капіталовкладень ТНК, що надходять у національну економіку [3, 131].

Аналіз діяльності ТНК в Україні дає можливість виявити ряд позитивних та негативних чинників, що впливають на економіку країни. До позитивних чинників можна віднести (рис. 1.4):

Рис. 1.4. Фактори позитивного впливу ТНК на економіку України [30, 88]

Недоліки діяльності транснаціональних корпорацій в Україні тісно пов'язані з наявними перевагами для країни. До основних недоліків можна віднести:

1. У багатьох випадках транснаціональні корпорації використовують українську економіку як сировинну базу, передаючи українським партнерам не відповідні їм рівню розвитку технології з жорсткими обмеженнями на продаж.

2. Ведення бізнесу у видах економічної діяльності, які вигідні міжнародним компаніям, а не економіці України. Поряд з активною діяльністю ТНК у галузях зі швидким оборотом капіталу і забезпеченими ринками збуту спостерігається недостатній рівень інвестицій у інші, дуже важливі для української економіки, види економічної діяльності.

3. ТНК демонструють свою соціальну відповідальність в Україні, проте на практиці дуже часто порушуються певні права національної робочої сили, використовуються недоліки українського законодавства у сфері

охорони навколишнього середовища і ін.

4. Міжнародні компанії унікають сплати податків шляхом внутрішнього переливу капіталу в країни з нижчим рівнем оподаткування. У 2012 р. Державна податкова служба України порушила питання щодо вирішення проблем з ухиленням податків національними та міжнародними компаніями через механізми трансферного ціноутворення [30, 89].

5. Спроможність ТНК впливати на ціноутворення в країні, що призводить до поглинання або банкрутства вітчизняних виробників, а також робить залежною українську економіку від діяльності міжнародних компанії.

Для української економічної політики важливим питанням є вихід на міжнародний ринок та конкурентоспроможність на ньому, важливим фактором якої є створення власних ТНК.

Транснаціональні корпорації є рушійною силою міжнародної економіки. Добробут країни, її участь у міжнародному поділі праці, рівень інтегрованості у світове господарство і, в остаточному підсумку, її міжнародна конкурентоздатність дедалі більшою мірою залежать від того, наскільки успішна діяльність ТНК, що базуються в її економіці.

Транснаціональні корпорації відіграють дуже важливу роль в економічному розвитку України. Проте капітал іноземних компанії в основному зосередився у харчовій та тютюновій промисловості, торгівлі, фінансах, енергетиці, тобто в галузях зі швидкою оборотністю капіталу і забезпеченими ринками збуту. Це свідчить про обмеження інтерес транснаціональних корпорацій до економіки України.

Поряд з отриманням конкурентних переваг, внаслідок діяльності ТНК українська економіка зазнає негативного впливу від їх функціонування. З метою мінімізації негативних наслідків від діяльності міжнародних компанії в країні та залучення додаткових обсягів прямих іноземних інвестицій, існує потреба у реалізації дієвих заходів щодо покращення інвестиційного клімату та розвитку вітчизняної економіки з наданням

пріоритетів стратегічно важливим для країни видам економічної діяльності.

1.2. Складання та трансформація фінансової звітності за міжнародними стандартами (МСФЗ)

Процеси глобалізації економіки характеризуються принциповими змінами фінансових систем і механізмів. Сьогодні суб'єкти господарювання України отримують нові можливості для експорту та імпорту товарів, капіталів, робочої сили, надання різноманітних послуг на зовнішніх ринках, проведення науково-технічної, науково-виробничої діяльності в кооперації з іноземними суб'єктами, здійснення міжнародних фінансових, кредитних, розрахункових, лізингових операцій, операцій з цінними паперами, спільної підприємницької діяльності, що включає створення спільних підприємств, проведення спільних господарських операцій, спільного володіння майном на території України та за її межами.

Одним з чинників, що істотно стримують розвиток взаємин українських та іноземних суб'єктів господарювання, залучення іноземного капіталу в економіку країни, є недостатня повнота, прозорість і зрозумілість фінансової інформації. Дослідження свідчать, що у іноземних суб'єктів виникають труднощі при розгляді фінансової звітності, складеної за українськими стандартами, вони часто не задоволені повнотою та якістю тих показників, які служби фінансового менеджменту українських підприємств адаптують для них. Іноземні інвестори відчують незахищеність своїх фінансових інтересів та відзначають високі ризики при здійсненні інвестицій в економіку України. Тому надзвичайно актуальною є розробка нових підходів до ролі і змісту фінансової інформації у забезпеченні бізнес – процесів, а також гармонізація вітчизняних і міжнародних стандартів фінансової звітності.

Питання впровадження та використання Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні стали актуальними в період розвитку ринкових відносин та входження її у світове економічне співтовариство.

Система бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що застосовується в Україні в даний час, ґрунтується на міжнародних стандартах, методологічно і методично забезпечує створення інформаційної бази діяльності суб'єктів господарювання, при цьому вона враховує національні правові норми підприємницької діяльності.

Однак, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, що застосовуються в Україні, суттєво відрізняються від міжнародних та не відображають всіх вимог до розкриття інформації, підходів, методології обліку, які містять міжнародні стандарти. Основними недоліками існуючих в Україні Положень (стандартів) бухгалтерського обліку є: недостатня прозорість, зрозумілість, економічна логіка, труднощі відображення господарських операцій відповідно до їх сутності і економічної реальності, відсутність обґрунтованих принципів оцінки та переоцінки активів, послідовності облікової політики, неупередженості ведення бухгалтерського обліку і складання звітності, недостатній зв'язок з міжнародними правовими нормами.

Тому стратегічним завданням реформування бухгалтерського обліку в Україні є перехід до застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності, які визнані одним інструментів, що сприяють поліпшенню інвестиційного клімату в країні, оптимізації державного регулювання фондового ринку та ринку фінансових послуг, дозволяють «очистити» їх від недобросовісних учасників, а також тих компанії, показники яких не відповідають встановленим фінансовим нормативам, дозволяють провести адекватну оцінку макроекономічних процесів, посилити захист прав власності, інтересів інвесторів, кредиторів, інших суб'єктів ринку [6].

Метою переходу суб'єктів господарювання на Міжнародні стандарти фінансової звітності є підвищення інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання на міжнародних фінансових ринках, покращення якості корпоративного управління на основі виявлення реального фінансового стану підприємства, створення відкритої і доступної інформаційної бази, гармонізація фінансової звітності з нормами міжнародного законодавства.

Суттєвим кроком у напрямі реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності на базі міжнародних стандартів став Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 12.05.2011 року.

У ньому дано визначення Міжнародних стандартів фінансової звітності як прийнятих Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документів, якими визначено складання фінансової звітності. Міжнародні стандарти, які використовуються для складання фінансової звітності, не повинні суперечити Закону про бухгалтерський облік та фінансову звітність і повинні бути офіційно оприлюднені на веб-сайті Міністерства фінансів України.

Згідно з цим Законом, Міжнародні стандарти фінансової звітності в Україні застосовують (рис. 1.5):

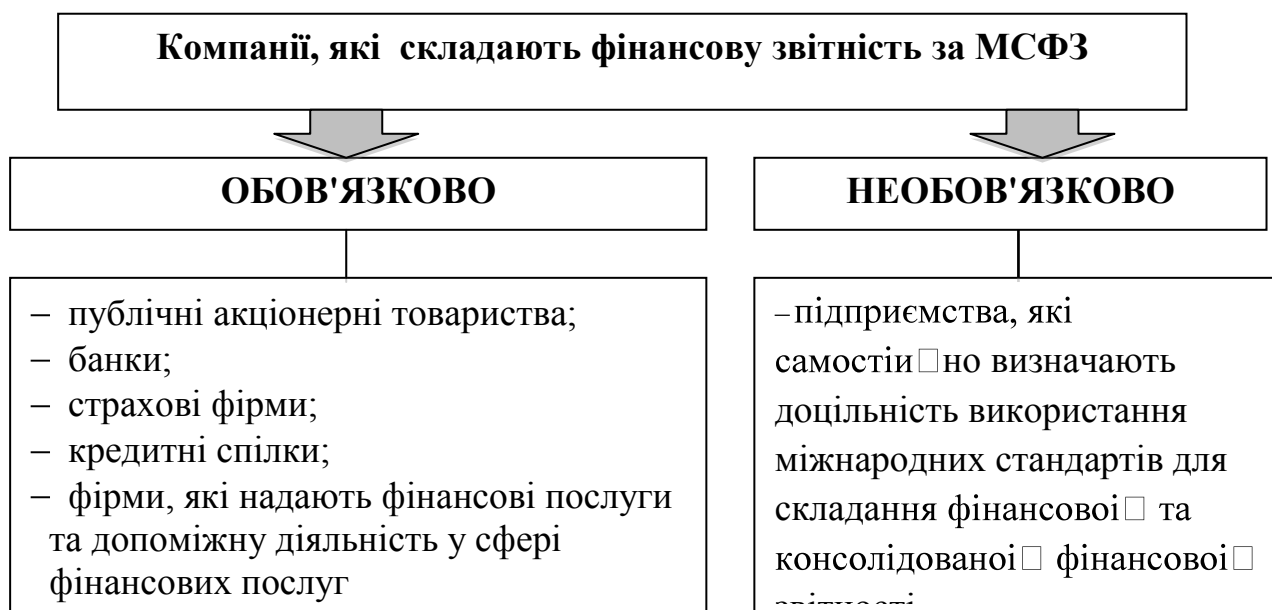

Рис.1.5. Компанії, які складають фінансову звітність за МСФЗ [59]

Таким чином, згідно діючого законодавства складати звітність за МСФЗ зобов'язані більше ніж 2 тисячі компаній. Це не беручи до уваги той факт, що будь-яка компанія може добровільно прийняти рішення щодо застосування МСФЗ. Міжнародні компанії, які функціонують в Україні, досить часто складають фінансову звітність за МСФЗ.

Міжнародні стандарти фінансової звітності в широкому розумінні цього

терміну – це стандарти та тлумачення, прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Board), які включають (рис.1.6):

Рис. 1.6. Склад міжнародних стандартів фінансової звітності

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) – це загальноприйняті правила щодо визнання, оцінки та розкриття фінансово-господарських операцій для складання фінансових звітів фірмами у всіх країнах світу. Мета їх розробки – гармонізація національних систем обліку і звітності для підвищення споживчих якостей фінансової звітності [27, 26] .

Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності (International Accounting Standards Board, СМСФО) – це провідна організація у світі по розробці єдиних облікових стандартів. Для координації облікових стандартів, забезпечення на цій основі порівнянності і надійності інформації, він розробляє і публікує МСФЗ, службовців інструментом глобальної уніфікації фінансової звітності, що відповідає процесу глобалізації економіки.

Розробка МСФЗ викликана наступними причинами:

- необхідність дешевших джерел фінансування;
- розширенням ринку застосування капіталу;
- здійсненням міжнародних злиттів компаній, освітою спільних підприємств;
- можливістю порівняльного аналізу різних систем бухгалтерського обліку;

- використанням кращого досвіду бухгалтерського обліку та звітності, накопиченого в ринковій економіці;
- зменшенням витрат транснаціональних корпорацій на підготовку бухгалтерських звітів і їх консолідацію;
- забезпеченням інвесторів (у тому числі потенційних) достовірної та загальнозрозумілій фінансовою інформацією.

Компанії, що застосовують МСФЗ, отримують переваги: спрощений доступ до іноземних ринків капіталу, зростання довіри з боку іноземних інвесторів, зниження вартості капіталу для компаній. Звітність компаній різних країн порівнянна, прозора, зрозуміла; ведеться тільки один вид фінансового обліку.

Для керівника компанії, що застосовує МСФЗ, полегшується розуміння зв'язку між реальними подіями і фінансовими звітами, поліпшується прозорість звітності для прийняття управлінських рішень, підвищується якість рішень за результатами звітності.

В даний час питаннями стандартизації та уніфікації стандартів обліку і звітності займаються такі організації: Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності; Міжурядова робоча група експертів з міжнародних стандартів обліку та звітності при ООН; Європейська Комісія; Комісія з цінних паперів і бірж США; Рада з розробки фінансових облікових стандартів [27, 28].

У передмові до МСФЗ зазначається, що метою діяльності РМСБО є розробка системи зрозумілих, прийнятних міжнародних стандартів бухгалтерського обліку високої якості, які вимагають подання у фінансовій звітності високоякісної, прозорої та порівнянної інформації з метою надання допомоги учасникам різних ринків капіталу в усьому світі та іншим користувачам у прийнятті економічних рішень.

МСФЗ не домінують над законодавчими актами, що регулюють складання фінансової звітності в певних країнах. ці стандарти не є обов'язковими, вони виступають як рекомендації до запровадження.

Тому результат запровадження МСФЗ у світовому масштабі залежить від

переконавання урядів та органів, які розробляють власні стандарти, визнання та підтримки зусиль РМСБО багатьма зацікавленими сторонами у різних регіонах світу, зростання престижу бухгалтерської професії.

Рада з МСБО активно співпрацює з національними органами, що встановлюють стандарти, щоб конвергенція національних стандартів бухгалтерського обліку та МСФЗ сприяла прийняттю високоякісних рішень. Метою є розроблення своїх національних стандартів для кожної країни світу, які регулюють порядок складання і подання фінансових звітів. Проте у формі і змісті цих стандартів у різних країнах до утворення кМСБО мали місце значні відмінності.

Існує два основних напрями ведення згідно МСФЗ (рис. 1.7):

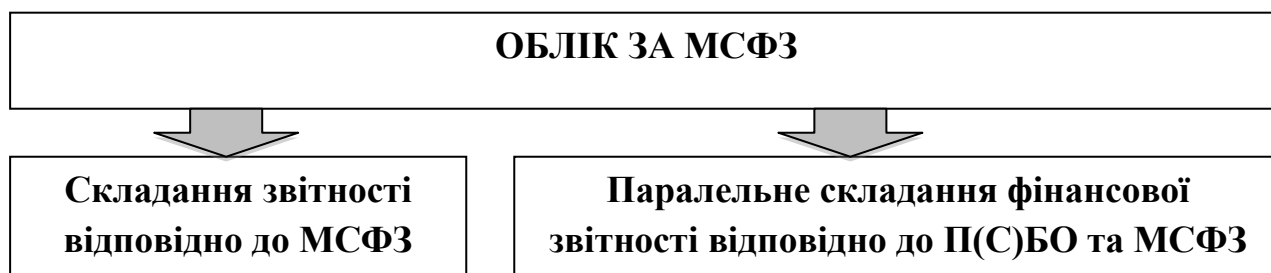

Рис. 1.7. Способи ведення бухгалтерського обліку відповідно до МСФЗ

Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку ставить за мету сформулювати єдині принципи обліку, які були б прийнятні до застосування в різних країнах світу, виділяючи національні особливості ведення бухгалтерського обліку, систематизує їх і по можливості виключає.

Увага РМСБО зосереджена на суттєвих питаннях і можливостях уникнення ситуації, коли МСФЗ є досить складними для розуміння, що унеможливить їх широке та ефективне використання у світовому масштабі.

Основною організацією, що займається розробкою міжнародних стандартів, є спеціальна Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Board, IASB). Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності покликана звужити розбіжності систем обліку та звітності шляхом зближення правил обліку і процедур, пов'язаних з підготовкою та поданням фінансової звітності [16, 57].

Підходи до застосування МСФЗ різними країнами світу відображені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до застосування МСФЗ різними країнами світу [99, 8]

№ з/п	Форма використання МСФЗ	Країни
1	2	3
1	Національні стандарти розробляються автономно без використання основних концепцій МСФЗ	США, Канада, Великобританія, Німеччина, Іспанія, Австрія, Японія, Корея, Бельгія, Росія
2	Національні стандарти розробляються окремо, хоча при цьому використовуються основні концепції МСФЗ. Посилання на МСФЗ відсутнє у національних стандартах, які можуть дати більший або менший вибір методів чи підходів	Франція, Литва, Португалія, Словаччина, Чехія, Україна, Туреччина, Норвегія, Індія, Сінгапур, Південна Африка, Мексика
3	Національні стандарти розробляються окремо, хоча при цьому використовуються основні концепції МСФЗ. Але кожен національний стандарт містить розділ, в якому дається порівняльна характеристика цих стандартів з відповідними МСФЗ	Італія, Швеція, Данія, Югославія, Австралія, Гонконг
4	При розробці національних стандартів враховуються норми і правила відповідних МСФЗ	Молдова, Болгарія, Словенія, Іран, Філіппіни, Китай, Чилі, Туніс
5	МСФЗ використовуються без змін як національні стандарти, але з додатковими поясненнями	Латвія, Вірменія, Грузія, Румунія, Хорватія, Непал, Македонія, Киргизстан, Мальта, Панама, Гаїті
6	МСФЗ використовуються без змін як національні стандарти. По питаннях, які не розкриті в МСФЗ, розробляються власні національні стандарти	Малайзія, Папуа-Нова Гвінея
7	МСФЗ використовуються як національні стандарти, але в окремих випадках вони можуть бути пристосовані до місцевих вимог та обставин	Польща, Албанія, Колумбія, Ямайка, Таїланд, Уругвай, Замбія, Кенія, Судан
8	Національні стандарти відсутні. МСФЗ формально не визнані, але, як правило, використовуються	Ботсвана, Лесото

Слід відмітити, що автономно розроблені національні стандарти високорозвинених країн (США, Великобританії, Німеччини, Канади та ін.) в основному відповідають міжнародним стандартам.

Проаналізувавши інформацію про застосування МСФЗ в різних країнах світу, можна побачити, що перехід на МСФЗ допоможе світовому бізнесу спілкуватися однією мовою. Тобто довести фінансову звітність до зрозумілих,

прийнятних міжнародних стандартів бухгалтерського обліку високої якості, які вимагають подання у фінансовій звітності високоякісної, прозорої та порівнянної інформації з метою надання допомоги учасникам різних ринків капіталу в усьому світі та іншим користувачам у прийнятті економічних рішень.

МСФЗ несуть собою рекомендації, дані стандарти не є обов'язковими для застосування, це справа кожної країни окремо переходити чи не переходити на МСФЗ. Як показує практика МСФЗ країн світу особливо не відрізняються від офіційних Міжнародних стандартів, тобто їх беруть за основу та приймають, як МСФЗ для даної країни. Такі кроки є позитивними для підведення фінансової звітності до однакових вимог світового бізнесу.

У міжнародних стандартах специфікується поняття фінансової звітності у широкому розумінні (financial reporting) та у вузькому розумінні (financial statements). У широкому розумінні – це вся інформація, що надається зовнішнім користувачам (найчастіше у формі яскраво оформлених буклетів). Це публічна звітність підприємства; у вузькому розумінні фінансова звітність – це ряд фінансових звітів та примітки до них. Ця інформація обов'язково завіряється аудитором. У концептуальних основах міжнародних стандартів відмічається, що повний набір фінансових звітів включає баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про зміни у власному капіталі, звіт про рух грошових коштів та примітки. Вимоги міжнародних стандартів поширюються саме на ці види звітності та інформацію, що в них міститься. Основи підготовки та надання фінансової звітності визначаються міжнародним стандартом № 1 “Надання фінансової звітності”, який встановлює такі вимоги:

- справедливість та чесність подання інформації, яка об'єктивно відображає фінансовий стан, фінансові результати та грошові потоки підприємства;
- надання якісної інформації – вчасної і надійної (правдиво наданої, в якій превалює економічна сутність над юридичною формою, нейтральна, обачна, повна);

- постійне надання та класифікація статей фінансових звітів;
- окреме надання істотних статей фінансових звітів;
- складання звітності за правилом взаємозаліку статей – статті активів та зобов'язань не можуть бути взаємозараховані, крім випадків, передбачених стандартами, аналогічно і статті доходів і витрат;
- надання порівняльної інформації за попередній період, тобто надання звітності за два періоди (поточний та попередній) [60, 44].

Концептуальна основа МСБО виділяє такі елементи фінансової звітності (рис. 1.8), (табл. 1.2):

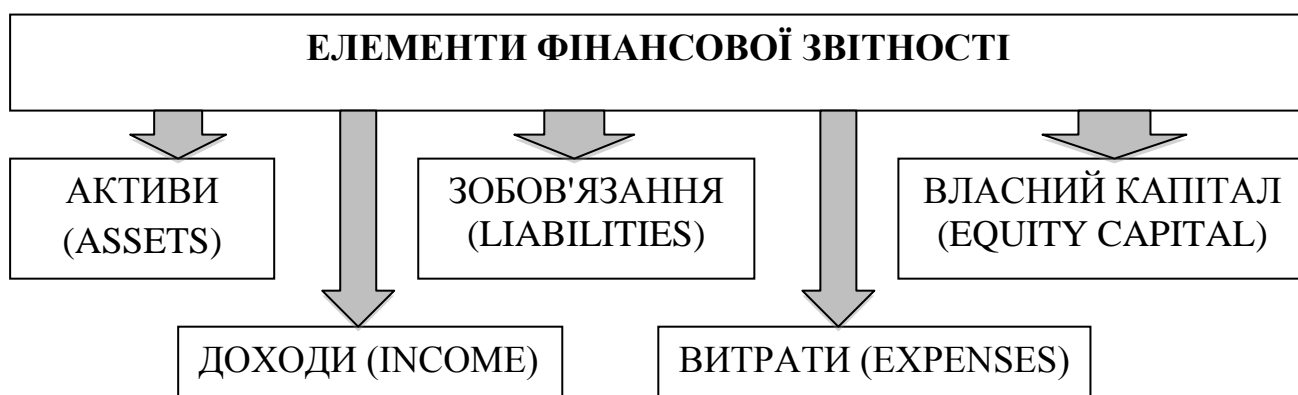

Рис.1.8. Елементи фінансової звітності за МСФЗ [38]

Елементи фінансової звітності – це економічні категорії, які пов'язані з наданням інформації про фінансовий стан підприємства і результати його діяльності. Виділяються 5 елементів фінансової звітності.

Таблиця 1.2

Характеристика елементів фінансової звітності за МСФЗ [52]

Доходи	збільшення економічних вигод підприємства за звітний період, що призводить до розширення активів і зменшення зобов'язань, результатом чого є зростання власного капіталу (виключаючи вклади власників у статутний капітал). Дохід включає виручку, отриману в результаті основний (статутний) і неосновної діяльності підприємства.
Витрати	скорочення економічних вигод, яке виражається в зменшенні або втраті вартості активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу.
Активи	кошти або ресурси, контрольовані підприємством і є результатом минулих подій і джерелом майбутніх економічних вигод. Активи відображаються в балансі за умови, якщо існує ймовірність майбутніх економічних вигод і вартість активів може бути достовірно оцінити. При визначенні активу право власності на нього не є основним
Зобов'язання	заборгованість, що виникла на звітну дату з подій минулих періодів, погашення якої призведе до відтоку ресурсів підприємства. Зобов'язання відображаються в балансі, тільки коли існує ймовірність майбутнього відтоку ресурсів, що втілюють економічні вигоди, в результаті погашення існуючого зобов'язання, і величину такого погашення можна достовірно оцінена
Власний капітал	частка активів підприємства, яка залишилася після вирахування всіх зобов'язань

Продовження табл. 1.2

Перші три елемента – активи, зобов'язання та власний капітал – пов'язані з відображення інформації в балансі. Інші елементи – доходи і витрати – характеризують результати господарської діяльності і, як правило, відображуються в звіті про прибутки та збитки.

Критерії визнання елементів фінансової звітності – це процес опису, оцінки та включення до фінансової звітності певної статті при виконанні певних умов, а саме:

- 1) існує ймовірність збільшення або зменшення майбутніх економічних вигід, пов'язаних із статтею;
- 2) вартість або собівартість статті можна достовірно оцінити чи визначити.

Оцінка являє собою процес визначення грошової величини за якою елемент повинен відображуватись у фінансовій звітності. Концептуальна основа визначає декілька видів оцінок, які можуть відображуватись у фінансовій звітності:

- 1) первісна вартість (historical value);
- 2) поточна вартість (current value);
- 3) реалізаційна вартість (realizable (settlement) value);
- 4) чиста вартість реалізації (net realizable value);
- 5) справедлива вартість (fair value) [38].

Загальні характеристики (принципи) фінансової звітності подані в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Характеристика принципів фінансової звітності

Принцип	Характеристика
Достовірне подання та відповідність МСФЗ	Фінансова звітність має достовірно розкривати фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання. Достовірне подання вимагає правдивого подання впливу операцій, інших подій та умов відповідно до визначень та критеріїв визнання для активів, зобов'язань, доходів та витрат, наведених у Концептуальній основі. Передбачається, що в результаті застосування МСФЗ з розкриттям додаткової інформації буде досягнуто достовірне подання у фінансовій звітності
Безперервність	Складаючи фінансову звітність, управлінський персонал повинен оцінювати здатність суб'єкта господарювання продовжувати свою діяльність на безперервній основі.
Принцип нарахування в бухгалтерському обліку	Суб'єкт господарювання складає свою фінансову звітність (крім інформації про рух грошових коштів) за принципом нарахування.
Згортання	Суб'єкт господарювання не повинен згортати активи та зобов'язання або дохід і витрати, якщо тільки цього не вимагає або не дозволяє МСФЗ
Суттєвість та об'єднання у групи	Суб'єкт господарювання подає окремо кожний суттєвий клас подібних статей.
Частота звітності	Суб'єкт господарювання подає повний комплект фінансової звітності (включаючи порівняльну інформацію) як мінімум щороку. Якщо суб'єкт господарювання змінює дату закінчення свого звітного періоду і подає фінансову звітність за період, довший або коротший, ніж один рік, то суб'єкт господарювання

	розкриває, крім періоду, який охоплюється фінансовою звітністю: а) причини використання довшого чи коротшого періоду; б) той факт, що суми, наведені у фінансовій звітності, не є повністю зіставними.
Порівняльна інформація	Крім випадків, коли МСФЗ дозволяють чи вимагають інше, суб'єкт господарювання розкриває інформацію стосовно попереднього періоду щодо всіх сум, наведених у фінансовій звітності поточного періоду. Суб'єкт господарювання повинен включати порівняльну інформацію також в описову частину, якщо вона є доречною для розуміння фінансової звітності поточного періоду.
Послідовність подання	Суб'єкт господарювання зберігає подання та класифікацію статей у фінансовій звітності від одного періоду до іншого, якщо тільки: а) не є очевидним (внаслідок суттєвої зміни в характері операцій суб'єкта господарювання або огляду його фінансової звітності), що інше подання чи інша класифікація будуть більш доречними з урахуванням критеріїв щодо обрання та застосування облікових політик у МСБО 8; б) МСФЗ не вимагає зміни в поданні.

Повний комплект фінансової звітності включає (рис.1.9):

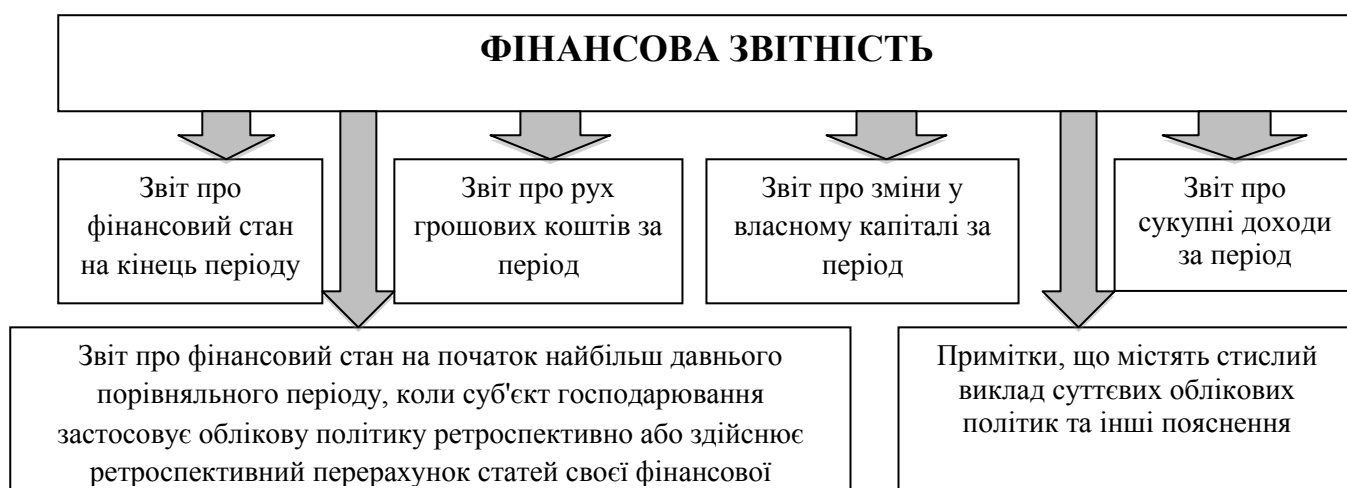

Рис.1.9. Структура фінансової звітності відповідно до МСБО 1 “Подання фінансової звітності” [52]

Суб'єкт господарювання може використовувати інші назви для звітів, ніж ті, що використовуються у МСБО 1.

Кожний компонент фінансових звітів слід чітко ідентифікувати. Слід чітко відображати та повторювати там, де це необхідно для належного розуміння поданої інформації, таке:

- а) назву підприємства, що звітує, або інші способи ідентифікації;
- б) чи охоплюють фінансові звіти одне підприємство, чи групу підприємств;

в) дату балансу або період, охоплений фінансовими звітами, залежно від того, що доречно для відповідного компонента фінансових звітів;

г) валюту звітності;

Окремо від фінансової звітності, багато суб'єктів господарювання подають фінансовий огляд, складений управлінським персоналом, з описом і поясненням основних характеристик фінансових результатів діяльності та фінансового стану суб'єкта господарювання, а також основних невизначеностей, які пов'язані з ним. Такий звіт може містити огляд:

а) основних чинників і впливів, які визначають фінансові результати діяльності, у тому числі змін у середовищі, у якому діє суб'єкт господарювання, реакції суб'єкта господарювання на ці зміни та їхній вплив, опис політики суб'єкта господарювання щодо інвестицій для збереження та покращання фінансових результатів діяльності, включаючи політику щодо дивідендів;

б) джерел фінансування суб'єкта господарювання та запланованого співвідношення його зобов'язань та власного капіталу;

в) ресурсів суб'єкта господарювання, не визнаних у звіті про фінансовий стан відповідно до МСФЗ.

Окремо від фінансової звітності, багато суб'єктів господарювання подають висновки та інші документи (наприклад, екологічні звіти та звіти про додану вартість), особливо в тих галузях, де суттєвими є екологічні чинники і де робітники вважаються важливою групою користувачів. Звіти та інші документи, подані поза межами фінансової звітності, не входять до сфери застосування МСФЗ.

Суб'єкт господарювання, фінансова звітність якого відповідає МСФЗ, має чітко та без будь-яких обмежень зазначати таку відповідність у примітках.

Існує два методи підготовки фінансової звітності за МСФЗ: метод трансформації та метод трансакцій (паралельний облік).

Трансформація фінансової звітності – це процес складання звітності відповідно до МСФЗ шляхом перегрупування облікової інформації та коригування статей звітності, підготовленої за правилами П(С)БО.

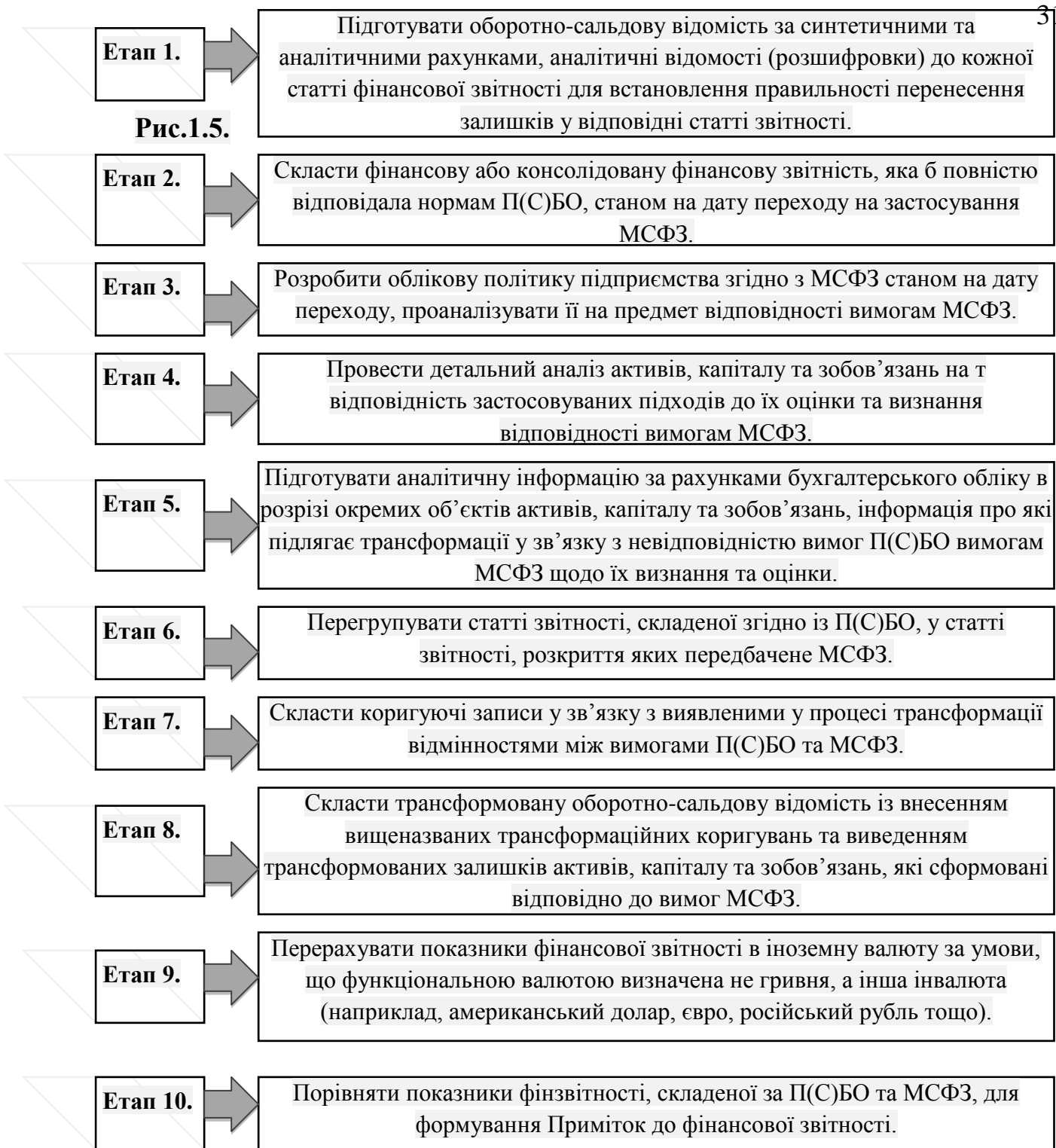
Для трансформації звітності згідно МСФЗ застосовують вже готову звітність за П(С)БО та аналітичні розшифровки до неї за статтями балансу та звіту про прибутки і збитки. Вона проводиться шляхом внесення відповідних коригувань і додаткових проводок з метою доведення активів, зобов'язань і капіталу до величини, за якою вони повинні відображатися згідно МСФЗ.

Для правильного здійснення трансформації бухгалтеру необхідно вирішити ряд питань, які у подальшому впливають на її результати. Першочерговим є визначення дати першого застосування МСФЗ, яка є відправною точкою для проведення трансформаційних процедур. Важливо також установити користувачів фінансової звітності, складеної за МСФЗ, та формати подання звітності. Якщо користувачем звітності є Міністерство доходів і зборів, НКЦПФР, Державна служба статистики, фінзвітність складається за формами, затвердженими НП(С)БО 1 із проставленням позначки, що така звітність складена за МСФЗ. Якщо ж користувачами звітності є іноземні інвестори, формат фінзвітності за МСФЗ може визначатися як інвестором, так і суб'єктом господарювання. Значної уваги потребує питання оцінки активів, які в умовах першого застосування МСФЗ повинні бути оцінені за справедливою вартістю (якщо оцінка за справедливою вартістю прямо передбачена МСФЗ або підприємство вибрало модель оцінки за справедливою вартістю), визначеною суб'єктами оціночної діяльності. У разі коли інвестори вимагають від суб'єкта господарювання подання звітності у валюті, відмінній від гривні, бухгалтер повинен визначитися з функціональною валютою (тобто валютою, у якій складається звітність за МСФЗ) для здійснення перерахунку статей звітності, складеної за міжнародними стандартами, в іноземну валюту.

Етапи трансформації фінансової звітності

Трансформація фінансової звітності здійснюється з урахуванням вимог МСФЗ (IFRS) 1 «Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності» та передбачає коригування статей звітності, складеної за П(С)БО, з метою доведення вартісної оцінки активів, капіталу та зобов'язань до вартості, за якою вони повинні бути відображені згідно з вимогами МСФЗ. У частині трансформаційних процедур

при переході на МСФЗ бухгалтер повинен здійснити певні кроки. З огляду на те, що на сьогодні в Україні затверджено єдиний формат фінансової звітності як для суб'єктів, що складають звітність за П(С)БО, так і для суб'єктів, що складають звітність за МСФЗ, зауважимо, що цей етап буде доцільним, якщо формат звітності за МСФЗ буде відрізнятися від формату, встановленого НП(С)БО 1. Така ситуація може виникнути у суб'єкта господарювання з іноземними інвестиціями, коли іноземний інвестор самостійно визначає формат фінзвітності, яку слід подати за міжнародними стандартами, або вимагає її подання виходячи з мінімального переліку статей, визначених МСБО(ІАС) 1 «Подання фінансової звітності» [52].

Етапи трансформації звітності, складеної за П(С)БО відповідно до МСФЗ [10, 162]

Скласти коригуючі записи у зв'язку з виявленими у процесі трансформації відмінностями між вимогами П(С)БО та МСФЗ. Залежно від специфіки діяльності такі записи можуть бути пов'язані з необхідністю: припинення визнання окремих об'єктів бухгалтерського обліку, які не визнаються такими об'єктами згідно з МСФЗ або не відповідають критеріям визнання за МСФЗ;

визнання нових об'єктів бухгалтерського обліку, які відповідають критеріям визнання, установленим МСФЗ (наприклад, забезпечення, якщо вони не створювалися на підприємстві, але їх сума є суттєвою); перекласифікації статей звітності – перенесення сум з однієї статті звітності до іншої через те, що окремі статті звітності, які визнаються за П(С)БО, інакше класифікуються за МСФЗ.

Наприклад, такі статті фінзвітності, як витрати та доходи майбутніх періодів у зв'язку з їх відсутністю у МСФЗ, повинні бути перекласифіковані залежно від того, залишки за якими об'єктами до них потрапили, і віднесені до складу дебіторської чи кредиторської заборгованості; застосування до оцінки вимог, передбачених МСФЗ. Наприклад, МСФЗ на відміну від П(С)БО вимагає відображати кредиторську заборгованість у фінзвітності за теперішньою вартістю, що обумовлює необхідність приведення вартості, за якою обліковується така заборгованість у Балансі, складеному за П(С)БО, до теперішньої вартості такої заборгованості. Описані вище коригуючі записи підлягають відображенню у відповідному Реєстрі трансформаційних коригувань шляхом складання бухгалтерських проведення трьох видів: рекласифікаційні проведення, за допомогою яких вводяться нові об'єкти бухгалтерського обліку чи статті фінансової звітності або виключаються об'єкти (статті), які не відповідають вимогам МСФЗ (наприклад, рекласифікація частини необоротних активів підприємства зі складу основних засобів до складу інвестиційної нерухомості); перекласифікаційні проведення, за допомогою яких одні статті фінзвітності перекласифіковуються в інші або частково переносяться до складу інших статей (наприклад, перекласифікація надзвичайних витрат (доходів) до складу інших витрат (доходів), незавершених капітальних інвестицій в основні засоби – до складу основних засобів); оціночні проведення, пов'язані з коригуванням вартості елементів звітності, за допомогою яких оцінка об'єкта бухгалтерського обліку доводиться до вартості, яка визначена МСФЗ (наприклад, дисконтування зобов'язань для їх відображення у звітності за теперішньою вартістю). Звертаємо увагу:

коригування та різниці, які виникають унаслідок застосування МСФЗ до операцій та подій при складанні Балансу на дату переходу на МСФЗ, відображаються у складі нерозподіленого прибутку (збитку) або інших складових власного капіталу. При здійсненні коригувань суттєвого значення набуває знання бухгалтером вимог МСФЗ та професійне судження бухгалтера для правильного складання коригуючих кореспонденцій рахунків, визначення рівня суттєвості статей звітності (інформація є суттєвою, якщо її пропуск чи перекручення можуть вплинути на рішення користувачів, які приймаються на основі фінзвітності) та вигід, отриманих від інформації (зокрема, МСФЗ передбачено, що вигоди, отримані від інформації, мають перевищувати витрати на її надання). Для забезпечення достовірності трансформованої фінансової звітності рекомендуємо кожен етап трансформації належним чином документувати. Особливу увагу слід звернути на складання коригуючих записів (пропонуємо скласти Реєстр трансформаційних коригувань із наданням пояснень та зазначенням причин коригувань) та їх відображення у трансформованій оборотно-сальдовій відомості. При переході на застосування МСФЗ для складання фінансової звітності першочерговим для бухгалтера є визначення принципових відмінностей між вимогами П(С)БО та МСФЗ щодо критеріїв визнання та підходів до оцінки активів, капіталу та зобов'язань. Крім того, успішність процесу трансформації фінансової звітності залежить від якості та достовірності вихідних даних, а також чіткого розуміння сутності трансформаційних процедур, які необхідно здійснити.

1.3. Вимоги директив Європейського союзу до формування щорічної фінансової звітності

Пріоритетним завданням внутрішньої і зовнішньої політики України є курс на зближення з економічним і правовим простором Європейського Співтовариства (ЄС) [29, 3]. Одним із основних завдань у цьому контексті є гармонізація вимог до фінансової інформації та

бухгалтерського обліку. Так, розпорядженнями уряду від затверджено план заходів щодо імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС на 2014–2017 роки та розроблені Міністерством фінансів України плани імплементації законодавчих актів ЄС у сфері бухгалтерського обліку та аудиту, зокрема Директиви 2013/34/ЄС. Імплементація положень європейського законодавства потребує ретельного аналізу та вивчення досвіду європейських держав, що реалізують програму гармонізації вимог у сфері бухгалтерського обліку [69].

Основною метою Директиви 2013/34/ЄС декларується впровадження системи регулювання, яка забезпечить:

- скорочення кількості адміністративних процедур, особливо для малих і середніх підприємств;
- досягнення відповідного балансу між інтересами користувачів фінансової звітності та намаганням підприємств уникнути надмірного тягара вимогами до звітності;
- узгодження фінансової звітності у країнах ЄС, у тому числі однаковість вимог до МСП на території усього Євросоюзу, підвищення якості та порівнянності фінансової інформації [26].

У Директиві 2013/34/ЄС міститься положення, яке передбачає, що річна фінансова звітність для усіх суб'єктів економічної діяльності включає, як мінімум, баланс (звіт про фінансовий стан), звіт про прибутки та збитки (звіт про сукупні прибутки або збитки) та примітки до фінансових звітів.

Проте вивчення вимог Директиви 2013/34/ЄС дозволили зробити висновок про неповне забезпечення задекларованих у ній принципів, а також сформулювати деякі міркування відносно проблем, що можуть виникнути при її імплементації.

По-перше, результати дослідження робочої групи з бухгалтерського обліку та консолідованої звітності за МСФЗ у Європі свідчать: Директива 2013/34/ЄС не забезпечує міжнародної порівнянності, оскільки вона

передбачає два формати звіту про прибутки і збитки (за функціями і за економічною сутністю) та два формати бухгалтерського балансу (горизонтальний і вертикальний) [26]. Крім того, фахівці Європейської Федерації Бухгалтерів та Аудиторів Малих і Середніх Підприємств (European Federation of Accountants and Auditors for SMEs, EFAA) наголошують на значній кількості варіантів ведення бухгалтерського обліку, якими можуть скористатися країни-члени під час транспонування вимог Директиви 2013/34/ЄС до національного законодавства, що також не полегшує порівнянність звітності [26].

По-друге, прийняття Директиви 2013/34/ЄС привело до додаткових розбіжностей з МСФЗ. Це є суттєвою проблемою впровадження Директиви з огляду на міжнародну гармонізацію обліку та тривале реформування систем бухгалтерського обліку і фінансової звітності країни-членів, особливо, «новачків», у напрямі узгодження з МСФЗ.

Незважаючи на встановлення Директивою 2013/34/ЄС лише мінімальних еквівалентних законодавчих вимог до обсягу фінансової інформації, яку повинні публікувати конкуруючі між собою підприємства, та дозвіл державам-членам більш детально розбивати статті, додавати проміжні результати та нові статті за умови дотримання встановленого формату, такий підхід засвідчує уніфікацію фінансової звітності на європейському просторі. Це не збігається з ідеологією МСФЗ, які передбачають гнучкий формат подання фінансових звітів, що запобігає накопиченню недоречної інформації.

По-третє, задеклароване в Директиві 2013/34/ЄС зниження «адміністративного навантаження» розуміється як можливість об'єднання окремих статей або можливість їх класифікації в інших статтях. Застосовуючи максимально можливі послаблення, передбачені Директивою для мікропідприємств, можна припустити, що обсяг звітності мікропідприємства буде включати:

- Баланс, який деталізуватиметься двома статтями в активі (Необоротні активи/Оборотні активи) та двома статтями у Пасиві (Власний капітал/Кредиторська заборгованість);
- Звіт про прибутки і збитки, який складатиметься із статей «доходи-витрати - податок на прибуток – прибуток (збиток)»;
- декілька приміток до фінансової звітності: позики керівництву, гарантії та події після дати балансу, без додаткових розшифрувань, пояснень та опису облікової політики [26].

Вибір такого занадто полегшеного варіанту може призвести до появи низки загроз, пов'язаних з практикою ведення бухгалтерського обліку, а саме:

- втрати аналітичності обліку. Наприклад, відсутність необхідності групувати статті витрат у звітності буде сприяти включенню усіх витрат в «загальний котел» (особливо, якщо керівництво не приділяє достатню увагу аналізу та плануванню витрат);
- зниження ступеню надійності інформації і недотримання задекларованого у Директиві принципу збалансованості інтересів користувачів, адже спрощені фінансові звіти не забезпечать достатньою інформацією для прийняття рішень окремих категорій користувачів: банки, лізингові компанії, інших позикодавців, які вимагатимуть від підприємства складання і подання особливої фінансової звітності, що стане додатковим навантаженням для її укладачів;
- втрати професійних знань та навичок і деградації професії у цілому через відсутність стандартів бухгалтерського обліку та застосування вкрай спрощених методів обліку.

Вчетверте, структура балансу (як горизонтальний, так і вертикальний формат) за Директивою 2013/34/ЄС порушує методичну основу аналізу фінансового стану, про що свідчить нечітке розмежування в ньому активів та зобов'язань на поточні і довгострокові, відхід від нетто-

оцінок (наприклад, відображення неоплаченого капіталу в окремому розділі активу балансу, вилученого капіталу у складі короткострокових інвестицій).

Вп'яте, Директива 2013/34/ЄС породжує різного роду термінологічні суперечності. Наприклад, замість звиклих понять «знос» і «амортизація» використовується термін «корекція вартості». Критику викликає відсутність будь-яких роз'яснень з приводу обліку тих чи інших статей, що, на думку проф. С. Я. Зубілевич, буде утруднювати порівнянність фінансових звітів європейських компанії [29, 9], оскільки для урегулювання відображення даних об'єктів в обліку і звітності необхідно звертатись до національних або міжнародних стандартів.

Дискусійним питанням імплементації положень Директиви 2013/34/ЄС є встановлення складу фінансової звітності підприємства. Директивою 2013/34/ЄС для всіх категорій підприємств, включаючи суб'єкти суспільного інтересу, передбачено три форми фінансової звітності у складі балансу, звіту про прибутки і збитки та приміток до звітності проти п'яти форм, передбачених МСФЗ та встановлених Законом про бухгалтерський облік для усіх підприємств, крім бюджетних установ, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності та суб'єктів малого підприємництва включає. Розбіжності у вимогах до комплектації звітності дали підставу проф. В.М. Пархоменку внести пропозиції щодо вилучення із вітчизняної нормативно-правової бази з бухгалтерського обліку відсутні у Директиві форми фінансової звітності та/або окремі показники, зокрема, сегментну звітність, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал [63, 4]. Автор вважає такі кроки позитивно очікуваними у професійному середовищі, але з таким твердженням не можна погодитись з декількох причин.

По-перше, звіт про рух грошових коштів є потужним інформаційним ресурсом у сучасній економіці. Слід підкреслити цінність та актуальність

інформації звіт про рух грошових коштів проведення фінансового аналізу, зокрема для оцінки ефективності діяльності суб'єкта господарювання, його ліквідності та платоспроможності, а також прогнозування банкрутства в основному завдяки тому, що дозволяє виключити вплив різноманітних систем розподілу витрат. З метою підвищення оперативності звітної інформації про грошові потоки підприємства та поліпшення управління ними необхідно ввести ЗРГК у склад проміжної фінансової звітності, що відповідатиме, своєю чергою, вимогам МСФЗ.

По-друге, відповідно до Директиви 2013/34/ЄС країни-члени можуть вимагати від підприємств, які не є суб'єктами малого підприємництва, включати інші звіти у річну фінансову звітність додатково до тих, що визначені Директивою [26].

Враховуючи наведені вище недоліки Директиви 2013/34/ЄС та необґрунтованість окремих її вимог, вважаємо, що імплементацію її положень слід здійснювати шляхом розумного і зваженого їх застосування та не вводити радикальні інновації у структуру і зміст фінансової звітності України.

Аналізуючи вимоги Директиви 2013/4/ЄС до складу фінансової звітності, необхідно наголосити на обов'язковості (не враховуючи деякі послаблення) таких елементів як примітки та звіт про управління для всіх категорій підприємств, які не передбачені чинним законодавством України. Впровадження цих складових звітності не означатиме для бухгалтерів зменшення витрат на її формування, проте сприятиме більшій прозорості діяльності підприємств.

Необхідно підкреслити, що в ЄС публічність розглядається як основний інструмент запобігання можливих правопорушень у сфері фінансової звітності та покарання за здійснені правопорушення. Підприємства країни-учасниць ЄС повинні розкривати громадськості будь-які вжиті заходи і накладені санкції за порушення нормативно-правових актів тощо. Таке

розкриття не повинно проводитися лише в тому випадку, якщо це створює серйозну загрозу для фінансових ринків або завдасть непропорційний збиток залученим у справу сторонам. Тому Директива 2013/34/ЄС вимагає підприємства складати звіт про управління, який є важливим елементом фінансового звітування [26]. Він передбачений для середніх та великих підприємств і підприємств, які мають суспільний інтерес, хоча країни-члени можуть звільнити середні підприємства від надання у звіті нефінансової інформації.

У змінах до закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” передбачається складання двох нових звітів:

- 1) звіту про управління;
- 2) звіту про платежі на користь держави.

Звіт про управління – документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності.

Звіт про платежі на користь держави – документ, що містить деталізовану інформацію про податки, збори та інші платежі підприємств, належні до сплати на користь держави відповідно до закону, який подається підприємствами, що здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення або заготівлю деревини і при цьому становлять суспільний інтерес. До підприємств, що здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення, належать підприємства, які здійснюють діяльність з геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки, родовищ корисних копалин загальнодержавного значення та/або видобування корисних копалин загальнодержавного значення, та/або виконання робіт (здійснення діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції щодо корисних копалин загальнодержавного значення, та/або транспортування трубопроводами (у тому числі з метою транзиту) вуглеводнів та хімічних продуктів [59].

Висновки до розділу 1

1. Транснаціональні корпорації відіграють дуже важливу роль в економічному розвитку України. Проте капітал іноземних компанії в основному зосередився у харчовій та тютюновій промисловості, торгівлі, фінансах, енергетиці, тобто в галузях зі швидкою оборотністю капіталу і забезпеченими ринками збуту. Це свідчить про обмежені інтереси транснаціональних корпорацій до економіки України.

Поряд з отриманням конкурентних переваг, внаслідок діяльності ТНК українська економіка зазнає негативного впливу від їх функціонування. З метою мінімізації негативних наслідків від діяльності міжнародних компанії в країні та залучення додаткових обсягів прямих іноземних інвестицій, існує потреба у реалізації дієвих заходів щодо покращення інвестиційного клімату та розвитку вітчизняної економіки з наданням пріоритетів стратегічно важливим для країни видам економічної діяльності.

2. Міжнародні компанії, що функціонують на ринку України при складанні фінансової звітності керуються вимогами законодавства нашої держави, міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності, директивами Європейського Союзу, а також законодавчими актами тих країн, де вони зареєстровані або на території яких вони мають філії, дочірні підприємства.

3. У зв'язку із змінами, які відбулися в законодавстві України передбачається, що підприємства, які складають фінансову звітність за МСФЗ, керуватимуться положеннями МСФЗ, решта підприємств застосовуватимуть національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, приведені у відповідність із Директивою ЄС № 2013/34/ЄС.

Існує два методи підготовки фінансової звітності за МСФЗ: метод трансформації та метод трансакцій (паралельний облік).

Трансформація фінансової звітності – це процес складання звітності відповідно до МСФЗ шляхом перегрупування облікової інформації та коригування статей звітності, підготовленої за правилами П(С)БО.

Для трансформації звітності згідно МСФЗ застосовують вже готову звітність за П(С)БО та аналітичні розшифровки до неї за статтями балансу та звіту про прибутки і збитки. Вона проводиться шляхом внесення відповідних коригувань і додаткових проводок з метою доведення активів, зобов'язань і капіталу до величини, за якою вони повинні відобразитися згідно МСФЗ.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ФОРМ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ

2.1. Структура і методика побудови балансу (звіту про фінансовий стан)

Міжнародні компанії, які функціонують в Україні, формують фінансову звітність відповідно до МСФЗ або відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку з врахуванням Директиви ЄС.

Досліджуване підприємство – компанія «Укрнафта» готує фінансову звітність відповідно до МСФЗ, випущених Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО). Компанія також веде бухгалтерський облік відповідно до МСФЗ.

Підприємства, які вперше трансформуватимуть звітність за МСФЗ, можуть зазнати багато труднощів. Одна з них – відсутність методичних рекомендацій з боку держави щодо приведення національної звітності у відповідність до вимог міжнародних стандартів, а інша – нестача кваліфікованих спеціалістів у сфері застосування МСФЗ.

Основною формою фінансової звітності підприємства є форма 1 “Баланс”, порядок складання якого затверджений П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [55]. Аналогом національного стандарту є міжнародний стандарт МСФЗ 1 “Подання фінансової звітності” [51]. Аналіз цих двох нормативних документів виявив суттєві відмінності між ними, основна з яких – відсутність встановленого обов’язкового складу статей Балансу відповідно до МСФЗ 1. У МСФЗ 1 наведений мінімальний склад статей, які повинні бути відображені в Балансі (Звіті про фінансовий стан) (табл. 2.1).

Проте цей перелік не є вичерпним. Тому у звіті необхідно наводити додаткові статті, якщо цього вимагають інші стандарти або якщо це необхідно

для правдивого відображення фінансового стану підприємства. Необхідність додаткових статей з метою правдивого відображеній фінансового стану підприємства ґрунтується на аналізі:

- характеру ліквідності, суттєвості активів та їхніх функцій у межах підприємства;
- сум, характеру, строків і умов погашення зобов'язань;
- однорідності оцінки активів і зобов'язань.

Таблиця 2.1

**Мінімальний склад статей Балансу (Звіту про фінансовий стан)
відповідно до МСФЗ 1 [51]**

Зміст статті
а) основні засоби; □
б) інвестиції □ на нерухомість;
в) нематеріальні активи;
г) фінансові активи (за винятком сум, зазначених у пунктах г), є), ж));
г) інвестиції □, обліковані із застосуванням методу участі в капіталі;
д) біологічні активи; □
е) запаси; □
є) торговельна та інша дебіторська заборгованість;
ж) грошові кошти та їх еквіваленти;
з) загальна сума активів, класифікованих як утримувані для продажу, та активи, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5 “Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність”;
и) торговельна та інша кредиторська заборгованість;
і) забезпечення;
і □) фінансові зобов'язання (за винятком сум, зазначених у пунктах и) та і));
и □) зобов'язання та активи щодо поточного податку
к) відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи
л) зобов'язання, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5; □
м) неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі;
н) випущений □ капітал і резерви, що відносяться до власників материнського підприємства

У складі нематеріальних активів звичайно виділяють гудвіл, оскільки його не можна реалізувати окремо від підприємства.

На ПАТ “Укрнафта” нематеріальні активи переважно складаються з програмного забезпечення. Амортизація нематеріальних активів розраховується прямолінійним методом протягом очікуваного терміну корисного використання, що оцінюється для кожного з типів нематеріальних активів окремо і становить від 3 до 5 років. Строки і порядок амортизації нематеріальних активів аналізуються, як мінімум, наприкінці кожного звітного року. Балансова вартість нематеріальних активів переглядається на предмет зменшення корисності, коли події або зміни умов використання вказують на те, що балансова вартість таких активів не може бути відшкодована.

У свою чергу прийнято окремо відображати зобов'язання, на які нараховують відсотки, та ті, на які відсотки не нараховують. Нарешті, недоцільно об'єднувати в одну статтю активи або зобов'язання, до яких застосовано різні оцінки.

Професійне судження про доцільність введення додаткових статей будується на підставі аналізу характеру та ліквідності активів, функціонального призначення активів, величини, характеру та строків виконання зобов'язань.

Використання різних методів оцінки для різних класів активів припускає, що характер їх (чи функція) розрізняються і, відповідно, їх слід подавати як окремі статті.

ПАТ “Укрнафта” використовує при складанні фінансової звітності принцип історичної вартості, за винятком нафтогазових активів та інших основних засобів, що обліковуються за справедливою вартістю (крім транспортних засобів та інших основних засобів, які оцінюються за первісною вартістю за вирахуванням знецінення).

Стандартом МСБО 1 також передбачено розмежування на поточні (оборотні) та довгострокові (необоротні) активи, а також поточні (короткострокові) та довгострокові зобов'язання. Тобто підприємство показує поточні/довгострокові активи та поточні/ довгострокові зобов'язання як окремі класифікації у своєму звіті про фінансовий стан [51]

Після початкового визнання за первісною вартістю нафтогазовидобувне

обладнання та інші основні засоби, за винятком транспортних засобів та інших основних засобів, на ПАТ «Укрнафта» оцінюються за справедливою вартістю на дату переоцінки за вирахуванням накопиченого зносу, виснаження та збитків від зменшення корисності, що нараховуються після дати переоцінки. Транспортні засоби та інші основні засоби оцінюються за первісною вартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та збитків від зменшення корисності. Переоцінка здійснюється достатньо часто для того, щоб уникнути суттєвих розбіжностей між справедливою вартістю переоціненого активу та його балансовою вартістю. Справедлива вартість спеціалізованих активів, що представляють більшість переоцінюваних активів, визначена за методом амортизованої вартості заміщення з коригуванням на суму економічного знецінення. Справедлива вартість неспеціалізованих активів визначена на основі ринкового підходу. Така переоцінка була здійснена станом на 31 грудня 2017 року.

Якщо об'єкти нафтогазовидобувних активів та інших основних засобів переоцінюються, накопичений до моменту переоцінки знос та виснаження вираховується з первісної вартості об'єкту і така чиста вартість порівнюється із переоціненою вартістю об'єкта. Збільшення балансової вартості, що виникає внаслідок переоцінки, відноситься до іншого сукупного доходу та накопичується в складі резерву з переоцінки у капіталі у звіті про фінансовий стан, за винятком сум, що компенсують зменшення вартості активу, раніше відображеного у прибутках та збитках. У цьому випадку сума збільшення вартості такого активу відображається у прибутках та збитках. Зменшення балансової вартості відображається у складі прибутку та збитку, за винятком випадків, коли зменшення балансової вартості компенсує попереднє збільшення балансової вартості цих же активів і відображається через зменшення резерву переоцінки. Після вибуття активу відповідна сума, включена до резерву переоцінки, переноситься до складу нерозподіленого прибутку.

Первісна вартість основного засобу складається з ціни придбання або

вартості будівництва, інших прямих витрат для введення активу в експлуатацію, витрат на позики та очікуваних витрат на виведення активу з експлуатації. Ціна придбання або вартість будівництва основного засобу являє собою суму сплачених коштів та справедливую вартість іншої винагороди, сплаченої у ході придбання основного засобу.

Об'єкт основних засобів вибуває після його реалізації або коли одержання економічних вигод від його подальшого використання або вибуття не очікується. Прибутки чи збитки, що виникають у зв'язку з вибуттям активу (розраховані як різниця між чистими надходженнями від вибуття активу і його балансовою вартістю), включаються до прибутків та збитків за рік, в якому актив був знятий з обліку.

Залишкова вартість, строки корисного використання і методи нарахування амортизації активів аналізуються наприкінці кожного звітного року і коригуються в разі необхідності.

Виключенням є випадки, коли надання базується на ліквідності (в цьому випадку підприємство подає усі активи і зобов'язання в порядку їх ліквідності). При цьому, незалежно від прийнятого методу подання, підприємство розкриває суму, яку очікується отримати або погасити більш ніж через 12 місяців, для кожного рядка активів та зобов'язань, який об'єднує суми, очікувані до відшкодування або погашення впродовж: не більше 12 місяців після звітного періоду і більш ніж через 12 місяців після звітного періоду (наприклад, виділення поточної складової у довгострокових активах та/або зобов'язаннях). Крім того, інформація про поточні і довгострокові активи та зобов'язання корисна при оцінці ліквідності та платоспроможності підприємства.

Відображення таких фінансових зобов'язань, як банківські кредити, регламентується досить жорстко. Ключовою датою, за станом на яку визначається класифікація, виступає дата закінчення звітного періоду. Навіть якщо передбачається рефінансування, зобов'язання по кредиту класифікується за станом на дату закінчення звітного періоду. При нездатності організувати рефінансування до вказаної дати може знадобитися відображення фінансового

зобов'язання як короткострокового, навіть якщо компанія проводить переговори про пролонгацію кредиту на триваліший період. Подібна ситуація може мати серйозні наслідки, аж до допущення можливості застосування принципу безперервності діяльності.

Відповідно до МСФЗ фінансові активи включають торговельну та іншу дебіторську заборгованість, а фінансові зобов'язання включають торговельну та іншу кредиторську заборгованість. У тих випадках, коли підприємство поставляє товари (чи послуги) у рамках операційного циклу, що чітко ідентифікується, корисно роздільне надання оборотних та необоротних активів (поточних та довгострокових зобов'язань), оскільки при цьому розмежовуються чисті активи, які використовуються безперервно як оборотний капітал, і ті, які використовуються довгостроково.

Основні фінансові інструменти ПАТ «Укрнафта» включають дебіторську заборгованість, передоплати за фінансові інструменти, грошові кошти та їх еквіваленти і короткострокові депозити. Фінансові інструменти спочатку визнаються за справедливою вартістю плюс витрати, безпосередньо пов'язані з угодою. Найкращим підтвердженням справедливої вартості при первісному визнанні є ціна угоди. Прибуток або збиток при початковому визнанні визнається лише у тому випадку, якщо існує різниця між справедливою вартістю та ціною угоди, підтвердженням якої можуть бути інші поточні угоди з тим самим фінансовим інструментом, що спостерігаються на ринку, або методики оцінки, які у якості базових даних використовують лише дані з відкритих ринків.

Всі звичайні операції з придбання і продажу фінансових активів та передоплати за фінансові активи відображаються на дату операції, тобто на дату, коли Компанія бере на себе зобов'язання з придбання активу, або на дату, коли здійснюється передоплата за актив. До звичайних операцій з придбання або продажу відносяться операції з придбання або продажу фінансових активів, умови яких вимагають передачу активів у строки, встановлені законодавством або прийняті на відповідному ринку.

Станом на 31 грудня 2017 року жоден із фінансових активів ПАТ «Укрнафта» не був віднесений до категорій "фінансові активи, оцінені за справедливою вартістю з відображенням переоцінки у фінансових результатах", "фінансові активи, наявні для продажу" та "інвестиції, утримувані до погашення".

Дебіторська заборгованість за основною діяльністю, інша дебіторська заборгованість та передоплати за фінансові інструменти Дебіторська заборгованість та передоплати за фінансові інструменти визнаються за справедливою вартістю, а в подальшому переоцінюється за амортизованою вартістю із використанням методу ефективної процентної ставки за мінусом резерву під сумнівну заборгованість. Резерв створюється у тому випадку, коли існує об'єктивне свідчення того, що Компанія не зможе отримати всю суму заборгованості відповідно до первинних умов. Ознаками того, що дебіторська заборгованість по основній діяльності знецінена, вважаються істотні фінансові труднощі боржника, вірогідність його банкрутства або фінансової реорганізації, а також необґрунтована несплата або прострочення платежу. Сума резерву являє собою різницю між балансовою вартістю активу та його вартістю відшкодування, яка є поточною вартістю оціночних майбутніх грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною процентною ставкою для фінансових активів. Балансова вартість активу зменшується за рахунок відповідного резерву, а сума збитку визнається у прибутку чи збитку у складі загальних та адміністративних витрат. Якщо дебіторська заборгованість за основною діяльністю є такою, що не може бути повернута, вона списується за рахунок відповідного резерву. Повернення раніше списаних сум кредитується за рахунок інших операційних витрат.

Отже, для забезпечення правдивого відображення фінансового стану підприємства не слід подавати однією сумою, в разі їх суттєвості різні за характером і функціями статті, а саме; монетарні та немонетарні; поточні та непоточні; операційні та фінансові; відсоткові та не відсоткові.

Статті, включені до фінансової звітності компанії “Укрнафта”, оцінюються із використанням валюти первинного економічного середовища, в якому Компанія здійснює свою діяльність. Валютою подання цієї фінансової звітності є українська гривня, яка є функціональною валютою компанії та її спільних операцій, а також валютою подання компанії. Операції в іноземній валюті при первісному визнанні відображаються у функціональній валюті за курсом, що діє на дату операції. Монетарні активи і зобов’язання, виражені в іноземній валюті, перераховуються у функціональну валюту за курсом, що діє на звітну дату. Всі курсові різниці, що виникають від такого перерахунку, відображаються у прибутках та збитках. Немонетарні статті, які оцінюються за первісною вартістю в іноземній валюті, перераховуються за курсом, діючим на дату їх початкових операцій. Немонетарні статті, які оцінюються за справедливою вартістю в іноземній валюті, перераховуються за курсами обміну на дату визначення справедливої вартості.

Окрім того, мінімальний перелік статей звіту може бути переглянутий виходячи з характеру діяльності підприємства. Це дає можливість надавати інформацію про фінансовий стан підприємства з урахуванням специфіки його діяльності.

Таким чином, можна передбачити, що звітність в Україні відповідно до вимог МСФЗ необхідно складати за принципом доречності (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Розбіжності у методиках формування балансу згідно НП(С)БО та МСФЗ
(самостійна розробка автора)

Критерій 1	МСФЗ 2	НП(С)БО 3
Побудова	Не регламентована; наведений приблизний перелік статей балансу.	Регламентована – в активі розкривається інформація щодо необоротних активів, оборотних активів, витрат майбутніх періодів; у пасиві – власного капіталу, забезпечення виплат і платежів, довгострокових та поточних зобов’язань, доходів майбутніх періодів.
Порядок викладення	Передбачається розмежування активів і зобов’язань на поточні і	Інформація щодо активів розкривається у порядку

інформації	непоточні, за винятком випадків, коли подання інформації у балансі базується на ліквідності.	зростаючої ліквідності, щодо зобов'язань – у порядку черговості їх погашення.
-------------------	--	---

1	2	3
Можливість зміни складу статей	Передбачена у разі необхідності розкриття суттєвої інформації згідно з нормами інших стандартів, або з метою забезпечення достовірності та правдивості інформації про активи, зобов'язання і капітал.	Не передбачена. Додаткові рядки вводять для розкриття інформації щодо інвестиційної нерухомості, необоротних активів, зобов'язань, пов'язаних з необоротними активами.
Розкриття інформації про фінансові активи	Інформацію щодо фінансових активів слід розкривати окремо.	Окремих рядків не передбачено, фінансові активи можуть поєднуватися з нефінансовими, наприклад, інша дебіторська заборгованість.
Зміст статей	Багатоваріантність методів обліку довготермінових фінансових інвестицій. Передбачено розкриття в окремій статті інформації щодо непоточних активів, утримуваних для продажу, щодо результатів переоцінки поточних фінансових інвестицій, врахованих за справедливою вартістю і призначених для продажу у складі іншого додаткового капіталу.	Передбачається окрема стаття «Незавершене будівництво». Довготермінові фінансові інвестиції обліковують за методом участі в капіталі. У статті «Інший додатковий капітал» відображають суму дооцінки необоротних активів, вартісних необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб.

При визначенні форм фінансової звітності необхідно пам'ятати, що жодним МСБО або МСФЗ їх не затверджено. У стандартах наведений лише перелік основних статей, обов'язкових для подання та розкриття у звітності. Формат фінансових звітів за МСФЗ – це результат професійного судження бухгалтера. Переважно, при складанні звітності за МСФЗ, бухгалтери використовують форми фінансової звітності, які затверджені НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Для визначення відповідності чинної в Україні форми Звіту про фінансовий стан підприємства (Баланс) вимогам міжнародних стандартів було проведене порівняльне дослідження практики складання Звіту

європейськими компаніями з вимогами Н(С)БО 1 (ДОДАТОК А).

Проведені дослідження складу та структури Звіту про фінансовий стан підприємства, складеного відповідно до вимог МСФЗ, виявили закономірності, які мали б розкриватися у звітності, проте національними стандартами ці вимоги проігноровані.

Формалізація фінансової звітності у міжнародних масштабах починається з вимог Четвертої Директиви 78/660/ЄЕС Ради Європейських Співтовариств від 25.07.1978 і знаходить подальший розвиток у положеннях Директиви 2013/34/EU Ради ЄС від 26.06.2013. Форми фінансової звітності є локальними інформаційними системами і повинні включати “обов’язкові” статті та додаткові.

Варто зауважити, що структура Балансу у країнах ЄС відповідно до Директиви 34/ЄС також дещо відрізняється від структури, затвердженої міжнародними й американськими стандартами, та має свої особливості й відмінності від українських норм бухгалтерського законодавства.

Для подання Балансу країни-члени ЄС встановлюють один або два формати (горизонтальний / вертикальний). Поряд із тим країни-члени ЄС можуть дозволяти або вимагати від суб'єкта господарювання наводити статті в Балансі на основі розмежування поточних і непоточних статей у формі, що відрізняється від форматів, наведених у додатках до Директиви 2013/34/ЄС.

Зважаючи на те, що в Україні Баланс має горизонтальний формат, у ДОДАТКУ Б наведена порівняльна характеристику Балансу за НП(С)БО 1 та Директивою 2013/34/ЄС.

Проведення паралелей між балансами свідчить про те, що, незважаючи на несуттєвість відмінностей у назвах і послідовності розкриття змісту статей, усе-таки привертає увагу відсутність у директивному Балансі низки показників, а саме:

- відстрочених податкових активів та зобов'язань;
- необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття і

пов'язаних з ними зобов'язань;

– вилученого капіталу.

Процес трансформації балансів можна розглядати з двох позицій — технічної і змістовної. Технічно це досягається двома прийомами: заповненням і підсумовуванням аналогічних за назвою і змістом рядків активу і пасиву. З цією метою у практиці доцільно скласти трансформаційну таблицю.

Змістовна частина полягає у процесі ідентифікації сутностних критеріїв аналогічних статей євробалансу і українського балансу та знаходження місця «нетрадиційним» статтям.

З аналізу результатів трансформації вбачається, що з точки зору будови для більшості статей українського балансу знаходяться аналоги у євроформаті. Проте, спостерігаються окремі відмінності. Зокрема, у євроформаті:

- розділи активу і пасиву вертикального формату нумеруються роздільно однаковими літерами А, В, С, D – по 4 розділи. Розділи вертикального балансу – суцільна нумерація від А до L (10 розділів). Різниця у 2 розділи пояснюється тим, що в останньому окремо пронумеровані чисті оборотні активи (G) і підсумок активів за мінусом поточних зобов'язань (H);
- сплачений і не сплачений капітал відображаються окремо відповідно в пасиві (розділ А) і активі (розділ А) (в українському балансі – у пасиві);
- організаційні витрати представлено в активі окремо розділом В або у складі нематеріальних активів (підрозділ С1) (якщо національне законодавство це передбачає);
- у розділі С «Необоротні активи» більш аналітично представлені нематеріальні активи, основні засоби і фінансові активи;
- у розділі оборотних активів (підрозділ D) більш аналітично

- представлені запаси, дебіторська заборгованість, інвестиції□;
- нерозкритою лишається кредиторська заборгованість з бюджетом, з органами соціального страхування і з оплати праці, які представлені окремо в балансі українського підприємства;
 - у пасиві дещо детальніше відображаються резерви, суми яких представлені в двох розділах євробалансу – А і В;
 - на відміну від української□ практики в пасиві євробалансу окремим рядком відображають прибуток (збиток) за фінансовий рік. Аналогічно розкривається прибуток і в балансах окремих членів ЄС, зокрема, у Польщі [8, 63]

У євробалансі не передбачені ті рядки, до яких звикли в Україні – підсумок активу і пасиву. Такий□ підхід вписується в логіку Директиви 34 – подаються суттєві аспекти, технічні – на розгляд самого підприємства або національного законодавства. Ментальність вітчизняних бухгалтерів і користувачів балансу схильніша до останнього підходу.

Отже, в контексті суттєвості важливо спиратися на вимогу Директиви 34: розкриття методів оцінки є одним з ключових елементів пояснень до фінансової□ звітності. Зокрема, це – підхід до оцінки різних статей□ балансу; декларація відповідності методів оцінки концепції□ безперервності діяльності; суттєвість зміни в прийнятих методах оцінки.

Директива 34/ЄС дає можливість країнам-членам ЄС адаптувати загальні формат, номенклатуру та термінологію статей фінансової звітності під специфіку конкретної галузі економіки.

2.2. Методика відображення витрат, доходів і фінансових результатів у фінансовій звітності міжнародних компаній

Для відображення витрат, доходів і фінансових результатів міжнародні компанії формують звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід).

Аналізуючи вимоги МСБО 1 та НП(С)БО 1 до формування звіту про фінансові результати, варто зазначити, що нові вимоги до складання Звіту про фінансові результати (сукупні доходи) відповідно до НП(С)БО 1 забезпечили наближення цього звіту до складу Звіту про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід. Насамперед це стосується вимоги наведення інформації про інший сукупний дохід. Не дивлячись на те, що МСБО 1 допускає альтернативи в поданні інформації про інший сукупний дохід, розробники вітчизняної звітності запропонували безальтернативний гібрид подання фінансових результатів – єдиний звіт із двох окремих розділів (один – для відображення фінансових результатів, інший – для формування іншого сукупного доходу) [12, 30].

Також в міжнародних стандартах не ставиться твердих вимог до форми Звіту про прибуток чи збиток та сукупний дохід: конкретну форму підприємство розробляє самостійно, не регламентовані назви статей звіту та їх розташування. Деякі статті, які вимагають національні стандарти, відсутні в звіті, регламентованому МСБО 1, і навпаки. При цьому різниця в назвах статей не відіграє принципового значення, оскільки МСБО 1 не містить жорсткої регламентації. Не суперечить міжнародним стандартам і значна деталізація статей Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід). НП(С)БО 1 містить низку таких регламентацій щодо складання форми № 2, які не можна назвати такими, що відповідають МСБО 1 та Концептуальній основі МСФЗ. Зокрема, підхід до подання іншого сукупного доходу відповідно до НП(С)БО 1 не дає змогу виконати вимогу МСБО 1 щодо окремого подання статей іншого сукупного доходу, які в подальшому будуть рекласифіковані в прибуток або збиток за умови виконання певних умов та статей, які не підлягатимуть такій перекласифікації. Така ж невідповідність стосується і відображення податку на прибуток з іншого сукупного доходу, який також підлягає окремому наведенню за тією самою ознакою [12, 31].

Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку формат Звіту не

регламентується, що уможливило застосування обох методів. Оскільки кожен метод подання має переваги для різних типів підприємств, норми МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [4] передбачають обрання такої класифікації, яка найдостовірніше відобразить елементи результатів діяльності підприємства. Тобто підприємства мають право обирати один з двох методів класифікації на свій розсуд. Вибір методу залежить від традиції, галузевих чинників та характеру підприємства. Натомість вітчизняною формою Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) для визначення прибутку (збитку) звітного періоду передбачено відображення витрат від операційної діяльності, за методом характеру витрат. Відображення витрат за їх характером так само є обов'язковим згідно з НП(С)БО 1 у розділі III форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», однак перелік економічних елементів є жорстко регламентованим і не дає можливості висвітлити галузеві особливості підприємства [23, 32].

Переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами є беззаперечними для більшості користувачів фінансової звітності, оскільки МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно МСФЗ, роблять її адекватнішою і здатною відобразити істинний майновий стан та результати діяльності організації. У зв'язку з цим цінність МСФЗ важлива не лише для іноземних, але й для національних інвесторів. Це неодноразово підтверджує необхідність і корисність процесу впровадження МСФЗ для всіх секторів економіки України.

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) містить інформацію про діяльність підприємства за певний період, що дозволяє розрахувати його рентабельність. Це є необхідним для оцінки потенційних змін у складі економічних ресурсів та прогнозування здатності підприємства генерувати грошові потоки від цієї ресурсної бази, що є в наявності. Також цей звіт дає змогу формувати судження про ефективність, з якою підприємство може використовувати додаткові ресурси. Тому перед

розробниками облікових стандартів постає завдання у створенні такої моделі звіту, яка б найкращим чином задовольняла зазначені цілі. Важливими питаннями при цьому є: принципи визнання компонентів прибутку, структура звіту та порядок представлення його елементів. Оскільки звіт повинен бути легким для розуміння, а результати від усіх операцій мають бути розкриті, то він повинен забезпечити зрозумілу, доречну, достовірну та порівняну інформацію.

На ПАТ «Укрнафта» дохід визнається, коли є впевненість у тому, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод Компанії, а сума доходу може бути достовірно визначена. Дохід визнається за справедливою вартістю отриманих сум або сум, що підлягають отриманню, за вирахуванням знижок, податків або митних зборів.

Дохід від продажу нафти та нафтопродуктів визнається, коли значні ризики та винагороди за правом власності були передані покупцю. Місцем передачі зазвичай вважається пункт, де товар фізично передається на судно, трубопровідним або іншим транспортом. Доходи від продажу продуктів нафтопереробки визнаються, коли право власності на них передається покупцю.

Дохід від продажу газу визнається у періоді, коли досягається згода щодо кількості і ціни, і дохід може бути достовірно визначеним та юридично підлягає сплаті. До цієї дати всі ризики та вигоди від володіння газом зберігаються за Компанією, крім випадку, коли актив фізично передається на зберігання до газотранспортної системи та газосховищ. Як наслідок, дата визнання доходу може суттєво відрізнятись від дати фізичної передачі газу.

Якщо ПАТ «Укрнафта» виступає принципалом, доходи від реалізації та собівартість реалізованої продукції представляються у звітності розгорнуто. Компанія також здійснює продаж сирової нафти на аукціонах та подальший викуп цієї сирової нафти. Окрім цього, компанія виступає агентом по експортних операціях з продажу карбамідів та роздрібною торгівлю бензином на українському ринку. Компанія проводить оцінку своїх доходів за спеціальними

критеріями, за якими визначається, чи виступає вона принципалом або агентом. Якщо компанія реалізовує товари чи послуги в якості агента, дохід від реалізації відображається за чистою сумою, яка являє собою суму заробленої маржі/комісії. Керівництво визначає, чи вважається компанія принципалом або агентом у тій чи іншій операції, на підставі аналізу юридичної форми та сутності договору між компанією та її бізнес-партнерами. Це професійне судження впливає на суму розкритих у звітності доходів від реалізації та собівартості реалізованої продукції, але не впливає на чистий дохід або грошові потоки. Ознаки, які вказують на те, що компанія виступає агентом, включають: незначний ризик володіння товарно-матеріальними запасами або його відсутність, відсутність значних ризиків та винагород, пов'язаних із реалізацією товарів або послуг, встановлена сума доходу компанії, яка являє собою фіксовану комісію за кожну операцію, відсутність у компанії можливості вибору постачальників та права вільно встановлювати ціну реалізації. Доходи за договорами продажу сирової нафти на аукціонах та її подальший викуп представлені згорнуто, а комісійні за угодами, в яких компанія виступає агентом, визнані у складі собівартості реалізованої продукції. Комісійні за угодами експорту, в яких компанія виступає агентом, визнаються після вирахування з доходів від реалізації усіх відповідних витрат на збут та інших витрат на виконання функцій агента і комісійний дохід від роздрібною торгівлі відображається за фіксованою маржою на обсяг реалізації.

Проаналізувавши зміст НП(С)БО 1, додатків до нього та Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності № 433, слід зазначити, що при певному зближенні регламентації щодо складання Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) з вимогами МСФЗ форма № 2 ще не повністю задовольняє і м. Зокрема, це стосується питань відображення інших операційних та інших доходів і витрат, класифікації видів діяльності, наведення компонентів іншого сукупного доходу, форматів представлення елементів операційних витрат. Позитивною новацією НП(С)БО 1 є обов'язкове звітування про інші сукупний дохід. Показник

сукупного доходу як індикатор змін в активах компанії є дуже інформативним, оскільки лежить в основі прийняття рішень інвесторами та кредиторами.

Фінансовий результат діяльності вітчизняних підприємств щомісячно визначається на одному меншому рахунку 79.

З кожним роком все більше підприємств складають фінансову звітність за МСФЗ. Використання МСФЗ супроводжується деякими труднощами, оскільки вони передбачають використання професійного судження для визнання, оцінки і розкриття інформації у фінансовій звітності. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» для суб'єктів господарювання передбачена можливість самостійно встановлювати доцільність застосування міжнародних стандартів для складання фінансової звітності. Окрім того, необхідність складання звітності за МСФЗ може бути обумовлена інвестором для суб'єктів господарювання з іноземними інвестиціями. У цих випадках без процедури трансформації фінансової звітності не обійтися [77, 5].

Трансформація – це процес перетворення фінансової звітності, складеної за національними стандартами, у фінансову звітність, яка б відповідала вимогам МСФЗ. Процедура трансформації полягає в тому, щоб виявити відмінності в обліку та звітності відповідно до П(С)БО та МСФЗ та врегулювати виявлені невідповідності через систему бухгалтерського обліку для отримання фінансової звітності за МСФЗ. Для правильного здійснення трансформації бухгалтеру слід вирішити ряд питань, які у подальшому впливають на її результати [17, 113].

Трансформація включає аналіз балансу і звіту про фінансові результати, які відповідають вимогам національних стандартів, та внесення до них необхідних коригувань для забезпечення подання інформації у повній відповідності до МСФЗ. Формування показників звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) за МСФЗ наведено на рисунку 2.1.

У результаті застосування вищенаведеного алгоритму трансформації

звіту про фінансові результати, буде отриманий звіт про фінансові результати, складений за міжнародними стандартами.

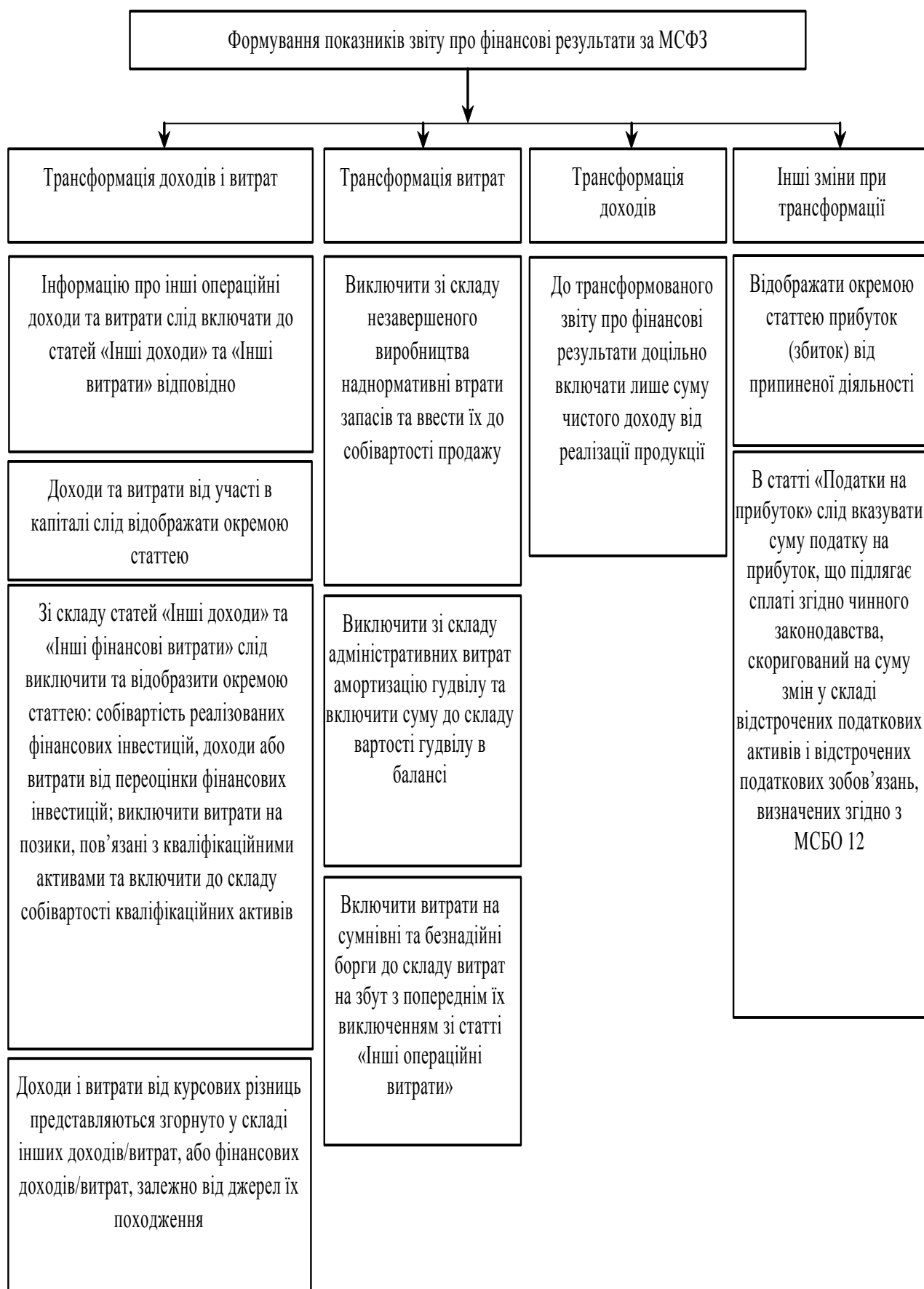

Рис. 2.1. Трансформація Звіту про фінансові результати відповідно до вимог МСФЗ

Фінансові результати відображають за кордоном у Звіті про прибутки і збитки, в Україні – у Звіті про фінансові результати.

Четверта Директива ЄС встановлює два формати Звіту про прибутки та збитки: 1. За характером витрат. 2. За функцією витрат.

Підприємства мають право вибрати один з форматів і повинні дотримуватися його впродовж фінансового року. Змінювати формат звіту в межах року дозволяється тільки, якщо це дасть змогу підприємству достовірніше й об'єктивніше відображати прибутки та збитки [26].

В Україні згідно з НП(С)БО 1 побудова Звіту про фінансові результати також ґрунтується на класифікації витрат за їх функціями (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Порівняння Звіту про прибутки і збитки та Звіту про фінансові результати

Стаття звіту про прибутки і збитки згідно Директиви 34/2013 ЄС	Стаття звіту про фінансові результати згідно НСБО 1
1. Чистий оборот	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
2. Собівартість реалізованої продукції (в тому числі коригування вартості).	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)
3. Валовий прибуток або збиток	Валовий прибуток або збиток
4. Витрати на реалізацію (в тому числі коригування вартості)	Витрати на збут
5. Адміністративні витрати (в тому числі коригування вартості).	Адміністративні витрати
6. Інші операційні витрати	Інші операційні витрати
7. Дохід від часток участі	Дохід від участі в капіталі
8. Дохід від інших інвестицій та позик, які є частиною основних засобів	Інші доходи
9. Інший відсотковий та подібний дохід	Інші фінансові доходи
10. Коригування вартості фінансових активів та інвестицій, утримуваних як поточні активи	Інші фінансові доходи Фінансові витрати
11. Інші відсоткові та подібні витрати	Фінансові витрати
12. Податок на прибуток або збиток	Витрати (дохід) з податку на прибуток
13. Прибуток або збиток після сплати податків	Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування
14. Інші податки, не відображені у статтях 1-13	-
Прибуток або збиток за фінансовий рік	Чистий фінансовий результат: прибуток або збиток

Варто зазначити, що зміст статей Звіту про прибутки і збитки та Звіту про фінансові результати майже тотожний і за своєю суттю відображає ідентичну інформацію. Отже, можна стверджувати про відповідність форми №2, яку

складають вітчизняні підприємства, вимогам Директиви 34/2013 ЄС. Враховуючи, що звітність, складена відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку України враховує мінімальні вимоги до розкриття інформації у звітності, визначені Директивою 34/2013 ЄС, тому можна рекомендувати лише незначні коригування у вигляді додавання мінімальних приміток до річної фінансової звітності в рамках імплементації вимог Директиви 34/2013 ЄС.

Метод розрахунку фінансового результату «за характером витрат» (рис. 2.2) в українській практиці застосування не знайшов.

ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ ТА ЗБИТКИ
1. Чистий оборот.
2. Зміна запасів готової продукції та незавершеного виробництва.
3. Роботи, виконані підприємством для власних потреб та капіталізовані.
4. Інший операційний дохід.
5. (a) Сировина та матеріали.
(b) Інші зовнішні витрати.
6. Витрати на персонал:
(a) заробітна плата;
(b) витрати на соціальне забезпечення, окремо вказавши пенсійні витрати.
7. (a) Коригування вартості організаційних витрат, матеріальних активів та основних засобів.
(b) Коригування вартості поточних активів у межах, якщо це коригування перевищує суму коригування вартості, яке є звичайним для підприємства.
8. Інші операційні витрати.
9. Дохід від часток участі, окремо зазначаючи дохід, отриманий від афілійованих підприємств.
10. Дохід від інших інвестицій та позик, які становлять частину основних засобів, окремо зазначаючи дохід, отриманий від афілійованих підприємств.
11. Інший відсотковий та подібний дохід, окремо зазначаючи дохід, отриманий від афілійованих підприємств.
12. Коригування вартості фінансових активів та інвестицій, утримуваних як поточні активи.
13. Інші відсоткові та подібні витрати, окремо зазначаючи суми, які необхідно сплатити афілійованим підприємствам.
14. Податок на прибуток або збиток.
15. Прибуток або збиток після сплати податків.
20. Інші податки, не відображені у статтях 1-15.
21. Прибуток або збиток за фінансовий рік.

Рис. 2.2. Структура звіту про прибутки та збитки за природою витрат відповідно до Директиви 34/2013 ЄС [9]

Хоча у третьому розділі форми №2 відображають суми елементів операційних витрат, які стосуються всієї виробленої, а не тільки реалізованої продукції.

На нашу думку, в Україні є доцільним застосування одночасно двох форматів звіту про фінансові результати, як «на основі характеру витрат», так і «на основі функції витрат». Використання першого методу є особливо актуальним для суб'єктів малого (у т.ч. мікро-) та середнього підприємництва.

Для застосування в Україні формату звіту на основі “характеру витрат” слід затвердити нові форми звіту про фінансові результати з зазначенням статей витрат за елементами. Статті витрат необхідно в достатній мірі конкретизувати; при цьому підприємства повинні мати право додавати ті види витрат, які відповідають специфіці їх діяльності.

Компромісним варіантом може бути поєднання обидвох варіантів (за характером витрат, за функцією витрат), поданий в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Фрагмент Звіту про фінансові результати

Чистий дохід від реалізації продукції	
Запаси готової продукції	відрахування на соціальні заходи
Вартість виробленої продукції	амортизація
Собівартість реалізованої продукції:	інші витрати
матеріальні затрати	Адміністративні витрати
витрати на оплату праці	матеріальні затрати
відрахування на соціальні заходи	витрати на оплату праці
амортизація	відрахування на соціальні заходи
інші витрати	амортизація
Валовий прибуток (збиток)	- інші витрати
Інші операційні доходи	Інші операційні витрати
Витрати на збут	Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток, збиток)
матеріальні затрати	
витрати на оплату праці	

Виходячи з цього, пропонуємо у “Звіті про фінансові результати” подавати також показник вартості виробленої продукції (валового обсягу виробництва), розрахований на основі даних про кількісні зміни залишків готової продукції та вартості реалізації.

Це дасть змогу додатково визначати показник, що має важливий економічний зміст, – валова додана вартість (табл. 2.5), прослідкувати її розподіл; з’явиться можливість аналізу співвідношення сум чистого доходу від реалізації продукції, величин загальних операційних витрат, адміністративних витрат, витрат на збут з вартістю виробленої продукції.

Таблиця 2.5

Розрахунок фінансового результату від виробництва продукції

Найменування показника	За звітний період	За попередній період
Вартість виробленої продукції	27854	205434
Матеріальні витрати	11471	10596
Валова додана вартість	16383	9578
Витрати на оплату праці	4869	3890
Відрахування на соціальні заходи	1758	1420
Валовий операційний прибуток	9756	4268
Амортизація	208	277
Інші операційні витрати	399	561
Операційний прибуток (збиток)	9149	3430
Разом витрат	18705	16744

Звіт, наведений у таблиці 2.5, складений за одноступеневою формою, і більше підходить підприємствам, у яких фінансовий результат формується внаслідок лише основної (операційної) діяльності. Якщо підприємство веде фінансову та інші види діяльності, то може застосовуватися багатоступеневий формат звіту про фінансові результати.

2.3. Порівняння звіту про рух грошових коштів за П(С)БО та МСФЗ

Звіт про рух грошових коштів містить інформацію про грошові потоки суб’єкта господарювання та надає користувачам фінансових звітів основу для оцінки спроможності суб’єкта господарювання генерувати грошові кошти та їхні еквіваленти, а також потреби суб’єкта господарювання щодо використання цих грошових потоків.

Мета Звіту про рух грошових коштів – надати одержувачам фінансової звітності можливість оцінити здатність компанії генерувати кошти та їх еквіваленти. Адже якими б різними не були види діяльності, які приносять дохід, підприємства потребують коштів для:

- ведення своїх операцій;
- погашення зобов'язань;
- виплати доходів своїм інвесторам.

Складання Звіту про рух грошових коштів регулює МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів». Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [55]. Натомість, згідно МСБО 7 грошові кошти складаються з готівки в касі та депозитів до запитання. Крім цього, в міжнародних стандартах постійно застосовується термін «грошові потоки», а у національних – «рух грошових коштів», хоча за своїм тлумаченням ці поняття тотожні.

В Україні форма Звіту про рух грошових коштів затверджена у національних стандартах і є обов'язковою для застосування всіма підприємствами (крім банків і бюджетних установ), а МСБО 7 надає лише загальне уявлення про форму такого звіту [90, 892]. Спільною рисою є те, що даний звіт за своєю структурою складається із трьох розділів:

Розділ I. Рух коштів у результаті операційної діяльності.

Розділ II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності.

Розділ III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності.

Операційна діяльність – це основна діяльність компанії, яка приносить основний дохід, а також інша діяльність, крім інвестиційної та фінансової (табл. 2.6).

Згідно з МСБО 7 сума потоків коштів від операційної діяльності є ключовим показником того, якою мірою операції підприємства забезпечують надходження коштів, достатніх для погашення позик, збереження операційних можливостей підприємства, виплати дивідендів та здійснення нових інвестицій без звертання до зовнішніх джерел фінансування. Інформація про конкретні складові руху грошових коштів від операційної діяльності за попередні періоди в поєднанні з іншою інформацією корисна для прогнозування майбутніх потоків коштів від операційної діяльності [52]

Таблиця 2.6

Грошові потоки за видами діяльності (МСБО 7)

Вид діяльності	Потоки коштів
Операційна	<ul style="list-style-type: none"> – грошові надходження від продажу товарів та надання послуг; – грошові надходження у вигляді роялті, гонорарів, комісійних та інший виторг; – грошові виплати постачальникам за товари та послуги; – грошові виплати працівникам та від імені працівників; – грошові надходження та виплати страхової компанії за страховими преміями, вимогами, ануїтетами та іншими страховими винагородами; – грошові виплати або повернення податку на прибуток, якщо вони не можуть бути безпосередньо співвіднесені з фінансовою або інвестиційною діяльністю; – грошові надходження та виплати за договорами, укладеними у комерційних або торговельних цілях.
Інвестиційна	<ul style="list-style-type: none"> – грошові виплати для придбання основних засобів, нематеріальних та інших довгострокових активів; – грошові надходження від продажу основних засобів, нематеріальних активів та інших довгострокових активів; – грошові виплати для придбання пайових або боргових інструментів інших підприємств та часток участі в спільному підприємстві (крім платежів за інструменти, розглянуті як еквіваленти коштів або призначені для комерційних або торговельних цілей); – грошові надходження від продажу пайових або боргових інструментів інших підприємств та часток участі в спільному підприємстві (крім надходжень за інструментами, розглянутими як еквіваленти коштів або призначеними для комерційних або торговельних цілей); – грошові аванси та позики, надані іншим особам (крім авансів та позик, що надаються фінансовими інститутами); – грошові надходження від повернення авансів та позик, наданих іншим особам (крім авансових платежів та позик фінансових інститутів); – грошові виплати за ф'ючерсними контрактами, форвардними контрактами, опціонами та договорами "своп", за винятком випадків, коли контракти укладено в комерційних чи торговельних цілях або виплати класифікуються як фінансова діяльність; – грошові надходження за ф'ючерсними контрактами, форвардними контрактами, опціонами та договорами "своп", за винятком випадків, коли контракти укладено в комерційних або торговельних цілях або надходження класифікуються як фінансова діяльність.
Фінансова	<ul style="list-style-type: none"> – грошові надходження від емісії акцій чи інших пайових інструментів; – грошові виплати власникам для придбання або погашення акцій підприємства; – грошові надходження від випуску боргових зобов'язань, позик, векселів, облігацій, заставних та інших короткострокових або довгострокових позик; – грошові виплати за позиковими коштами; – грошові виплати орендаря для зменшення непогашеної заборгованості з фінансової оренди.

Основна діяльність ПАТ «Укрнафта» – це розвідка, видобування та продаж нафти і газу, переробка газу, експлуатація системи заправних станцій та надання відповідних нафтопромислових сервісних послуг на території України. Окрім того, компанія бере участь у спільних підприємствах та спільних операціях з розробки та видобування нафти і газу.

Інвестиційна діяльність – придбання та реалізація довгострокових активів та довгострокових інвестицій, які не належать до грошових еквівалентів.

Окреме розкриття інформації про рух грошових коштів від інвестиційної діяльності має велике значення, оскільки воно демонструє, які витрати було здійснено з метою придбання ресурсів, призначених для генерування майбутніх доходів та потоків коштів. Тільки ті витрати, які спричиняють визнання активу у звіті про фінансовий стан, можуть класифікуватися як інвестиційна діяльність.

Проте в МСБО 7 до складу інвестиційної діяльності підприємства не включаються інвестиції, що являють собою грошові еквіваленти. Тому в міжнародній практиці для того, щоб інвестицію можна було визначити як еквівалент грошових коштів, вона повинна вільно конвертуватися у відому суму грошових коштів і характеризуватися незначним ризиком зміни вартості [52]. Отже, наприклад, фінансові інвестиції короткострокового характеру в МСБО 7 на відміну від НП(С)БО 1 можуть включатися до складу операційної (поточної) діяльності.

ПАТ «Укрнафта» здійснює інвестиції у дочірні та асоційовані компанії і спільні підприємства.

Дочірні компанії – це підприємства, в яких компанія має, безпосередньо або опосередковано, понад половину прав голосу або іншим чином може здійснювати контроль їхньої фінансової та операційної діяльності для отримання економічних вигод. Наявність та вплив потенційних прав голосу, які наразі реалізуються або можуть бути трансформовані, враховуються під час визначення можливостей Компанії контролювати інше підприємство. Дохід від

дивідендів визнається у складі прибутку чи збитку в момент встановлення права акціонерів на отримання виплати.

Інвестиції у дочірні та асоційовані компанії і спільні підприємства оцінюються за первісною вартістю за вирахуванням збитку від знецінення. Витрати на здійснення операції капіталізуються у первісній вартості інвестиції. Витрати на здійснення операції – це витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням інвестиції, наприклад, винагорода за професійні юридичні послуги, податки, що стягуються при перереєстрації права власності, та інші витрати, пов'язані із придбанням.

Первісна вартість інвестицій також включає умовну винагороду. Інвестиції аналізуються на предмет знецінення в усіх випадках, коли існують ознаки того, що балансову вартість інвестиції неможливо відшкодувати. Якщо вартість відшкодування інвестиції (її справедлива вартість за вирахуванням витрат на продаж або вартість використання, залежно від того, яка з них більше) є меншою за її балансову вартість, балансова вартість зменшується до вартості відшкодування інвестиції. Збиток від знецінення визнається через прибуток чи збиток у сумі, на яку балансова вартість активу перевищує його вартість відшкодування.

Інвестиція списується з балансу після її вибуття. Різниця між справедливою вартістю надходжень від продажу та часткою балансової вартості інвестиції, що вибула, визнається у складі прибутку чи збитку як прибуток чи збиток від вибуття. Цей самий принцип застосовується у разі, якщо вибуття інвестиції призводить до того, що інвестиція у дочірню компанію стає інвестицією у спільне підприємство або асоційовану компанію, яка оцінюється за первісною вартістю.

Фінансова діяльність – діяльність, яка призводить до зміни розміру власного капіталу та позикових коштів, а також залучення ресурсів та пов'язаних із цим витрат.

Окреме розкриття інформації про рух грошових коштів від фінансової діяльності теж має велике значення, оскільки така інформація корисна під час

прогнозування вимог на майбутні грошові потоки підприємства з боку тих, хто його фінансує.

У МСБО банківські позики, як правило, відносяться до фінансової діяльності. Проте банківські овердрафти, які підлягають погашенню за вимогою, виступають невід'ємною частиною управління грошовими коштами суб'єкта господарювання та характеризують його операційну діяльність. Тобто банківські овердрафти, згідно МСБО 7, можуть бути представлені у складі операційної діяльності. Натомість, згідно НП(С)БО 1, будучи банківськими позиками, овердрафти формально підлягають включенню до складу грошового потоку по фінансовій діяльності. Наступною відмінністю є те, що у Звіті про рух грошових коштів, згідно національних стандартів, отримані дивіденди та відсотки відображаються в складі інвестиційної діяльності, а сплачені – у складі операційної та фінансової діяльності відповідно. Натомість, згідно міжнародних стандартів, сплачені й отримані відсотки і дивіденди можна віднести до фінансової та інвестиційної діяльності. Допустимою також, згідно з МСБО 7, є класифікація сплачених дивідендів як компоненти грошових потоків від операційної діяльності. Головна мета полягає у полегшенні можливості оцінки користувачами фінансових звітів здатності підприємства сплачувати дивіденди з грошових потоків від операційної діяльності. Також необхідно наголосити на тому, що за національними стандартами сплата податку на прибуток наводиться у Звіті про рух грошових коштів у складі операційної діяльності. Натомість при застосуванні МСБО 7 грошові потоки, що виникають від податків на прибуток, класифікують як грошові кошти від операційної діяльності лише у випадку, коли їх не можна конкретно ототожнити з фінансовою та інвестиційною діяльністю підприємства.

Порівняння Звіту про рух грошових коштів відповідно до НСБО і МСФЗ наведене в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Порівняння Звіту про рух грошових коштів відповідно до НСБО і МСФЗ

Розрізи інформації	НСБО	МСФЗ	Порівняння
1	2	3	4
Відображення руху грошових потоків від інвестиційної діяльності	Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначають на основі аналізу змін у статтях розділу балансу “Необоротні активи” та статті “Поточні фінансові інвестиції”. Н(С)БО не включає до складу інвестиційної діяльності інвестиції, які виступають еквівалентами грошових коштів і надходження /виплати, що утримуються для дилерських чи торговельних цілей	МСФЗ 7 не включає до складу інвестиційної діяльності інвестиції, які виступають грошовими еквівалентами. У відповідності до МСФЗ 7 інвестиція, щоб кваліфікуватися у якості еквіваленту грошових коштів, повинна легко перетворюватися в певну суму грошових коштів, і піддається незначному ризику зміни вартості	Фінансові інвестиції короткострокового характеру в МСФЗ на відміну від П(С)БО можуть включатися у склад операційної діяльності
Відображення руху грошових потоків від фінансової діяльності	Банківські позики звичайно розглядають як фінансова діяльність. Однак, банківські овердрафти, які відшкодовують за вимогою, що складають невід’ємну частину управління грошовими коштами компанії та представляють операційну діяльність	Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначають на основі змін у статтях балансу (за розділом “Власний капітал”), які пов’язані фінансовою діяльністю, та у розділах балансу: “Забезпечення наступних витрат і платежів”, Довгострокові зобов’язання” та “Поточні зобов’язання”	Банківські вердрафти в МСФЗ можуть відобразитися у складі операційної діяльності. Відповідно до П(С)БО будучи банківськими позиками, овердрафти підлягають включенню до складу грошового потоку від фінансової діяльності
Можливість використання нетто-методу	Можливість використання нетто-методу не передбачена	Відповідно до МСФЗ 7 потоки грошових коштів, можуть відобразитися у звіті про рух грошових коштів у нетто-оцінці: а) грошові надходження та платежі від імені клієнтів, коли потоки коштів відображають скоріше діяльність клієнта, а не діяльність компанії; б) грошові надходження та платежі по статтям, які відрізняються швидким оборотом, великими сумами, та короткими строками погашення	У П(С)БО не допускається зарахування статей Звіту про рух грошових коштів

<p>Розкриття інформації про виплату дивідендів</p>	<p>Сплачені дивіденди відображають у складі грошових потоків від фінансової діяльності</p>	<p>Виплачені дивіденди можна класифікувати як фінансові потоки грошових коштів, так як вони є витратами на залучення фінансових ресурсів. В той час, для того, щоб допомогти користувачам у визначенні здатності компанії виплачувати дивіденди із операційних потоків грошових коштів, дивіденди, які виплачують, можна класифікувати як грошові потоки від операційної діяльності</p>	<p>МСФЗ більш гнучко, ніж П(С)БО підходить до питання класифікації виплачених дивідендів у Звіті про рух грошових коштів</p>
<p>Розкриття інформації про платежі за податком на прибуток</p>	<p>Грошові потоки, пов'язані з податком на прибуток, виділяють окремою статтею та класифікують як грошові потоки від операційної діяльності за умови, що вони конкретно не ототожнюються з фінансовою або інвестиційною діяльністю</p>	<p>Грошові потоки, які виникають у зв'язку з податком на прибуток, повинні розкриватися окремо та класифікуватися як грошові потоки від операційної діяльності, якщо тільки вони не можуть бути конкретно ув'язані з фінансовою або інвестиційною діяльністю</p>	<p>П(С)БО та МСФЗ гнучко підходять до питання класифікації розміру платежів за податком на прибуток у звіті про рух грошових коштів</p>
<p>Розкриття інформації про кошти, які недоступні для використання</p>	<p>Не передбачено розкриття інформації про грошові кошти та еквіваленти, які недоступні для використання</p>	<p>Відповідності до МСФЗ 7 компанія повинна розкривати, разом з коментарями керівництва, суму значних залишків грошових коштів і еквівалентів грошових коштів, які знаходяться в її розпорядженні, але недоступні для використання</p>	<p>Рекомендується відображення у складі пояснень (приміток) до Звіту про рух грошових коштів або в поясненнях до нього розміру грошових коштів, недоступних для використання</p>
<p>Розкриття інформації про грошові кошти за сегментами</p>	<p>Не передбачено розкриття інформації про рух грошових коштів за звітними сегментами</p>	<p>У відповідності з МСФЗ 7 у Звіті про рух грошових коштів заохочується розкриття додаткової інформації про суму грошових потоків, які виникають від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності кожної відображеної в звітах галузі або географічного сегменту</p>	<p>П(С)БО у порівнянні з МСФЗ, не надає більш деталізованої інформації щодо грошових потоків окремого сегменту чи галузі</p>

Який метод використовувати – вирішувати компанії. На практиці прямий метод, як правило, використовується невеликими компаніями. А от непрямий зазвичай застосовується великими компаніями. У свою чергу, МСБО 7 заохочує використання компаніями прямого методу для подання грошових потоків з операційної діяльності, оскільки інформація, подана з використанням цього методу, дозволяє оцінити майбутні потоки коштів, на відміну від непрямого методу.

За допомогою прямого методу розкривається інформація про основні класи валових надходжень та валових виплат.

Відповідно до прямого методу інформацію з основних класів валових надходжень та валових виплат можна отримати двома способами:

- безпосередньо з облікових реєстрів;
- шляхом коригування показників виторгу, собівартості продажів, а також інших статей у звіті про прибутки та збитки з урахуванням:
 - змін показників запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості з операційної діяльності;
 - інших негрошових статей;
- інших статей, рух яких пов'язаний із інвестиційною або фінансовою діяльністю.

Відповідно до непрямого методу чистий прибуток коригується:

- з урахуванням впливу негрошових операцій (наприклад таких як амортизація, резерви, відкладені податки, нереалізована курсова різниця, нерозподілений прибуток асоційованих компаній та частка меншості);
- відкладених (або нарахованих) сум за минулими (або майбутніми) надходженнями коштів з операційної діяльності (наприклад коригування, пов'язані зі змінами запасів, дебіторською та кредиторською заборгованістю з операційної діяльності);
- а також статей доходу (або видатку), пов'язаних із потоками коштів з інвестиційної або фінансової діяльності [68].

Перевагами складання звіту про рух грошових коштів прямим методом є те, що подання основних класів грошових потоків від операційної діяльності показує здатність підприємства генерувати достатньо грошових коштів для сплати заборгованості, інвестування та розподілу власникам. Така інформація краще задовольняє потреби користувачів фінансових звітів та допомагає у прийнятті економічних рішень.

Недоліки складання звіту про рух грошових коштів прямого методу:

- багато підприємств не мають можливості зібрати інформацію у такий спосіб, щоб скласти звіт про рух грошових коштів із застосуванням прямого методу (або збирання такої інформації є економічно необґрунтованим);
- звіт не показує взаємозв'язку між нарахованим доходом та отриманими грошовими коштами.

Перевагами складання звіту про рух грошових коштів непрямим методом є те, що звіт фокусується на розбіжностях між прибутком, відображеним в звіті про сукупні прибутки та збитки (або в окремому звіті про прибутки та збитки), та грошовими потоками від операційної діяльності. Звіт за непрямим методом надає корисну інформацію про зв'язок між грошовими потоками, звітом про сукупні прибутки та збитки (або в окремим звітом про прибутки та збитки) та звітом про фінансовий стан.

Недоліками складання звіту про рух грошових коштів за непрямим методом є те, що цей метод тільки перекласифікує дані звіту про сукупні прибутки та збитки (або окремого звіту про прибутки та збитки) та звіту про фінансовий стан, але не дає ніякої додаткової інформації про грошові потоки від операційної діяльності.

На основі поданої характеристики можна запропонувати схему перенесення показників Звіту про рух грошових коштів в Україні, складеного за прямим методом (оскільки на даний момент часу він є найбільш розповсюдженим) до аналогічного звіту за формою, рекомендованою МСБО (табл.2.8).

Таблиця 2.8

**Схема перенесення показників до Звіту про рух грошових коштів за МСФЗ
(за прямим методом) [4,4]**

№ з/п	Стаття звіту за МОВО 7	Стаття звіту за НП(С)БО 1
Грошові потоки від операційної діяльності		
1	«Надходження грошових коштів від покупців»	«Надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» та «Надходження авансів від покупців і замовників» (коди рядків 3000, 3015)
2	«Виплати постачальникам та працівникам»	«Витрачання на оплату товарів (робіт, послуг), праці, відрахувань на соціальні заходи, авансів, повернення
3	«Грошові кошти, отримані від операційної діяльності»	Визначається як сума рядків 1 та 2
4	«Відсотки сплачені»	Наводяться дані про сплачені відсотки, що стосуються операційної діяльності зі статті «Інші витрачання» (код рядка 3190) зі знаком мінус
5	«Податок на прибуток сплачений»	«Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток» (код рядка 3116) зі знаком мінус.
6	«Чисті грошові кошти від операційної діяльності»	Визначається як сума рядків 3-5
Грошові потоки від інвестиційної діяльності		
7	«Придбання фінансових активів»	«Витрачання на придбання фінансових інвестицій» та «Інші платежі» (коди рядків 3255, 3290) зі знаком мінус
8	«Продаж фінансових активів»	«Надходження від реалізації фінансових інвестицій» та «Інші надходження» (коди рядків 3200, 3250)
9	«Відсотки одержані»	«Надходження від отриманих відсотків» (код рядка 3215)
10	«Дивіденди одержані»	«Надходження від отриманих дивідендів» (код рядка 3220)
11	«Продаж основних засобів»	«Надходження від реалізації необоротних активів» (код рядка 3205)
12	«Придбання основних засобів»	«Витрачання на придбання необоротних активів» (код рядка 3260) зі знаком мінус
13	«Продаж нематеріальних активів»	«Інші надходження» (код рядка 3250)
14	«Придбання нематеріальних активів»	«Інші платежі» (код рядка 3290) зі знаком мінус
15	«Продаж дочірнього підприємства»	«Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці» (код рядка 3235)
16	«Придбання дочірнього підприємства»	«Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці» (код рядка 3280) зі знаком мінус
17	«Чисті грошові кошти, використані в інвестиційній діяльності»	Визначається як сума рядків 7-16

Продовження табл. 2.8

Грошові потоки від фінансової діяльності		
18	«Надходження від випуску акцій»	Наводяться дані із Приміток до річної фінансової звітності
19	«Викуп власних акцій»	«Витрачання на викуп власних акцій» (код рядка 3345) зі знаком мінус
20	«Надходження від випуску облігацій»	Наводяться дані із Приміток до річної фінансової звітності
21	«Надходження від позик»	«Надходження від отриманих позик» (код рядка 3305)
22	«Погашення позик»	«Витрачання на погашення позик» (код рядка 3350) зі знаком мінус
23	«Дивіденди сплачені»	«Витрачання на сплату дивідендів» (код рядка 3355) зі знаком мінус
24	«Чисті грошові кошти, використані у фінансовій»	Визначається як сума рядків 18-23
25	«Чисте збільшення грошових коштів та їх еквівалентів»	Визначається як сума рядків 6,17 та 24
26	«Грошові кошти та їх еквіваленти на початок періоду»	«Залишок коштів на початок року» (код рядка 3405)
27	«Вплив змін валютних курсів»	«Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів» (код рядка 3410) зі знаком мінус
28	«Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець періоду»	Визначається як сума рядків 25-27

Після дослідження відмінностей між ПСБО і МСФЗ важливо визначити їх спільні риси, тобто аспекти, що вже були впроваджені в Україні.

Спільними рисами є:

- 1) формулювання мети складання і подання Звіту про рух грошових коштів, що полягає у наданні користувачам фінансової звітності інформації про зміни, які відбулися у складі грошових коштів підприємства та їх еквівалентах за звітний період. Крім цього, у МСБО 7 зазначено, що дані Звіту дають змогу оцінити спроможність суб'єкта господарювання генерувати грошові кошти, а також потреби суб'єкта щодо їх використання;
- 2) подібне тлумачення основних понять (еквіваленти грошових коштів, фінансова, операційна, інвестиційна діяльність);
- 3) не включення зміни статей, що становлять грошові кошти або їх еквіваленти, до грошових потоків;
- 4) поділ діяльності підприємства на операційну, фінансову та інвестиційну;

5) не включення негрошових операцій до Звіту про рух грошових коштів. Такі операції розкриваються в інших фінансових звітах.

Перераховані відмінні риси свідчать про необхідність усунення розбіжностей між національними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Проте не суттєві розбіжності в окремих аспектах не означають невідповідність звітності вимогам МСБО. А спільні аспекти доводять на-магання гармонізувати і наблизити законодавство України з міжнародними положеннями.

2.4. Характеристика звіту про власний капітал інших форм фінансової звітності міжнародних компаній

Величина власного капіталу будь-якого підприємства часто є визначальною для встановлення того, наскільки підприємство може здійснювати безперервну діяльність і наскільки ця діяльність забезпечена власними, а не запозиченими джерелами фінансування. Розкриття інформації про стан і зміни власного капіталу у звітності дозволяє управлінському персоналу оцінювати фінансову незалежність підприємства і напрями подальших управлінських рішень, а користувачам – робити висновок про рівень майстерності менеджерів розпоряджатися ввіреними їм ресурсам та довіру інших суб'єктів господарювання. Про особливості обліку та звітного відображення складових власного капіталу відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності йтиметься в цій консультації.

У світовій практиці поняття «капітал» визначається як різниця між активами та зобов'язаннями підприємства. Вітчизняні стандарти передбачають обчислення власного капіталу шляхом зменшення вартості активів на суму зобов'язань підприємства на звітну дату. Загалом така послідовність відповідає МСФЗ, оскільки згідно з Концептуальною основою капітал визначається як частка в активах підприємства, яка залишається після того, як будуть погашені всі його зобов'язання. Проте, на відміну від П(С)БО, міжнародні стандарти

тракують власний капітал як чистий капітал або чисті активи суб'єкта господарювання, адже вони є базовим джерелом фінансування. Достовірне та повне висвітлення у фінзвітності величини та складових власного капіталу є принциповим для оцінки ефективності фінансового менеджменту підприємства та прийняття подальших інвестиційних рішень як власниками, так і користувачами звітності. До складу власного капіталу включаються: кошти, унесені акціонерами (zareєстрований або статутний капітал); нерозподілений прибуток; резерви, які відображають асигнування нерозподіленого прибутку. У міжнародній практиці виділяють нормативні резерви, тобто передбачені законодавством (в Україні таким є, наприклад, резервний капітал) та ненормативні (створені на основі рішення власників підприємства, наприклад, фонди соціального чи виробничого розвитку підприємства); резерви, які відображають коригування збереження капіталу (до них можуть належати суми дооцінок або сума емісійного доходу) [38].

Рекомендації щодо оцінки та відображення у фінансовій звітності елементів капіталу за міжнародними стандартами відображені в таблиці 2.9

Таблиця 2.9

Тлумачення елементів капіталу за МСФЗ [52]

Поняття, що тлумачиться	Стандарт	Назва стандарту
Визначення капіталу	Концептуальні основи (Framework)	Принципи підготовки фінансової звітності
Характеристика капіталу та його відмінність від зобов'язань	МСФЗ (IFRS) 7	Фінансові інструменти: розкриття
	Інтерпретації МСФЗ (IFRIC) 2	Частки участі в кооперативах і подібних фінансових інструментах
Відображення в складі капіталу зміни вартості окремих видів активів, а також відстрочені податки, пов'язані з цим	МСБО (IAS) 12	Податки на прибуток
	МСБО (IAS) 16	Основні засоби
	МСБО (IAS) 38	Нематеріальні активи
	МСБО (IAS) 39	Фінансові інструменти: визнання та оцінка
Відображення в складі капіталу результатів змін облікової політики та виправлення помилок	МСФО (IAS) 8	Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки
Відображення в складі капіталу результатів змін курсової різниці	МСФО (IAS) 21	Вплив змін валютних курсів

Розкриття інформації щодо власного капіталу у фінансовій звітності підприємства	МСБО (IAS) 1	Подання фінансових звітів
	МСФЗ (IFRS) 7	Фінансові інструменти: розкриття
	Інтерпретації МСФЗ (IFRIC) 2	Частки участі в кооперативах і подібних фінансових інструментах

Порядок облікового відображення операцій зі складовими власного капіталу слід розглядати за його елементами. Цікаво, що «набір» складових власного капіталу не є стандартним і може містити різні елементи. Це визначається політикою розвитку підприємства, що втілюється в рішеннях власників про створення різноманітних фондів розвитку (додатковий капітал), напрямів розподілу прибутку, операцій із власними акціями.

У процесі управління підприємством окреме місце займає походження власного капіталу. Світова практика використовує наступний поділ власного капіталу за джерелами утворення (рис. 2.3):

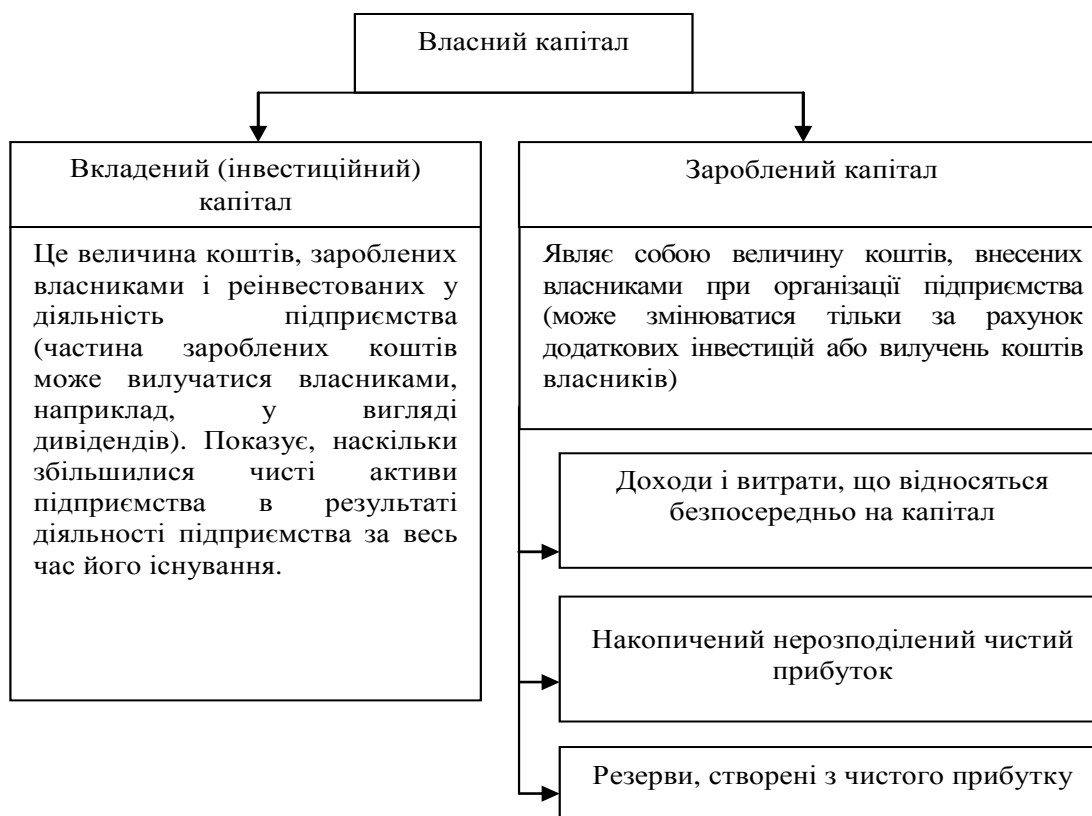

Рис. 2.3. Складові власного капіталу за міжнародними стандартами [35, 311]

У вітчизняній практиці власний капітал підприємства, залежно від джерела формування, також по діляється на дві групи (рис. 2.4.).

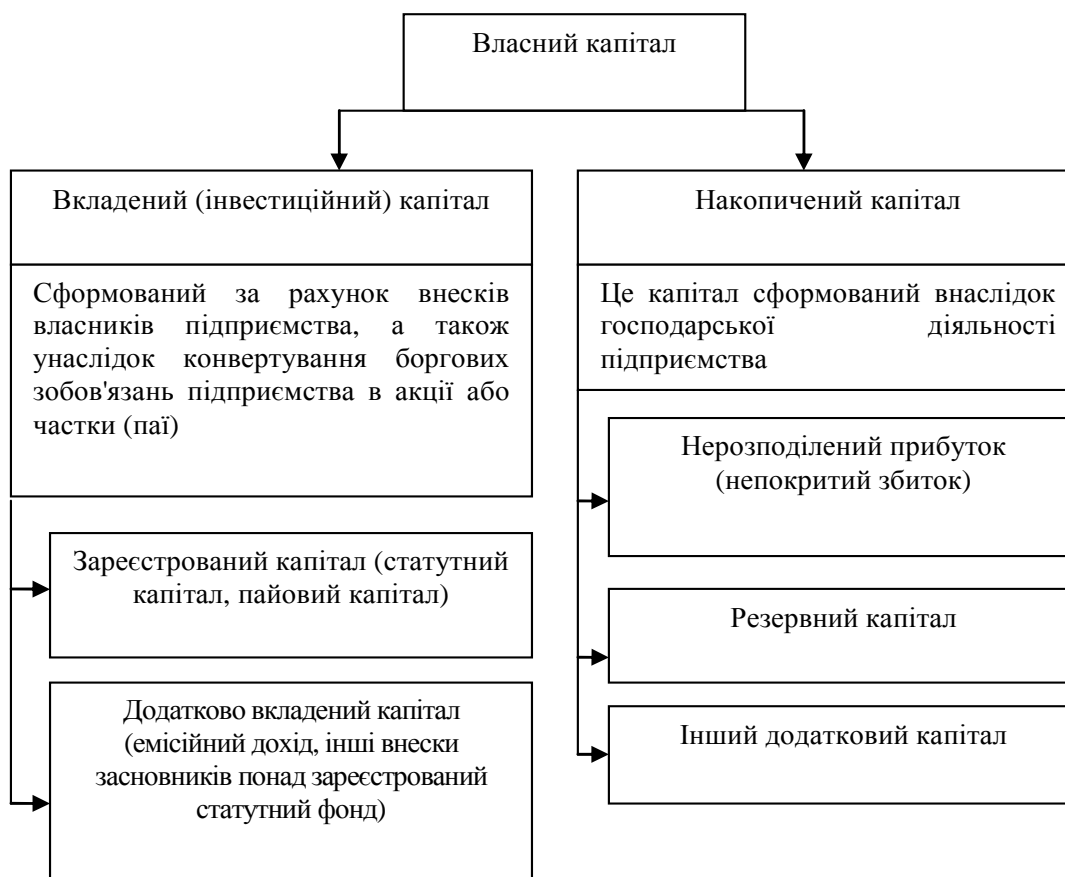

Рис. 2.4. Складові власного капіталу за національними стандартами [35, 312]

Рішення про формування складових власного капіталу впливає на його оцінку. Як правило, основною оцінкою є справедлива вартість. Вона використовується для визначення величини внесків засновників до зареєстрованого (статутного) капіталу; розрахунку суми дооцінки необоротних активів, яка відображається у складі додаткового капіталу; приведення балансової вартості активів і зобов'язань до справедливої, яка на кінець періоду може бути меншою від зафіксованої в бухгалтерському обліку. Водночас оцінка величини власного капіталу, відображена в реєстраційних документах, може суттєво відрізнятись від тієї, що буде визначена на підставі облікових даних на кінець звітного періоду. Це обумовлюється впливом результатів господарської діяльності на величину власного капіталу і зміною ринкових умов господарювання.

У частині зареєстрованого капіталу особливої уваги потребують операції з інструментами власного капіталу. На ПАТ «Укрнафта» прості акції класифіковані як капітал. Витрати, безпосередньо пов'язані з емісією нових акцій, обліковуються у складі капіталу як зменшення суми надходжень за вирахуванням податків. Базисний прибуток на акцію розраховується шляхом поділу прибутку чи збитку, що належить акціонерам компанії, на середньозважену кількість простих акцій в обігу протягом року, крім викуплених власних акцій

Станом на 31 грудня 2015 року та 31 грудня 2014 року зареєстрований акціонерний капітал Компанії складав 13 557 тисяч гривень і складався з 54 228 510 простих акцій номінальною вартістю 0,25 гривні. Акціонерний капітал Компанії був зареєстрований у 1994 році Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку України.

Вартість акціонерного капіталу, відображена у цій фінансовій звітності у сумі 1 010 972 тисячі гривень, визначена згідно з МСБО 29 шляхом застосування коефіцієнтів перерахунку до вартості акціонерного капіталу, виходячи з індексу споживчих цін, коли економіка зазнавала впливу гіперінфляції.

Що стосується вилученого капіталу та його відображення в обліку за міжнародними стандартами, то окремі питання висвітлені у МСБО 32 та 33. У МСБО 32 містяться також вказівки щодо власних викуплених акцій. Згідно із стандартом, якщо суб'єкт господарювання повторно купує свої власні інструменти капіталу, ці інструменти слід вираховувати із власного капіталу, додаток КЗ 36 МСБО 32. Прибуток чи збиток від таких операцій не визнаватиметься у прибутку чи збитку після придбання, випуску або анулювання власних інструментів капіталу суб'єкта господарювання. Такі власні викуплені акції можуть придбаватися та утримуватися суб'єктом господарювання або іншими членами консолідованої групи. Компенсація, сплачена чи отримана, визнаватиметься прямо у власному капіталі [67, 67]

Нерозподілений прибуток є наслідком господарської діяльності підприємств за звітний період і визначається алгебраїчною сумою доходів і витрат від операцій з активами та зобов'язаннями, передбаченими в системі МСФЗ.

Прибуток (збиток) є результатом усіх здійснених господарських операцій за звітний період. Відповідно порядок формування прибутку розкривається в кожному із стандартів, що регулює облік операцій у межах конкретної складової активів чи зобов'язань із впливом на фінансові результати.

Водночас окрему увагу варто приділити порядку відображення дивідендів, які виплачуються підприємством за наявності прибутку. Положення щодо виплати дивідендів містить МСБО 33, у якому передбачена можливість нарахування дивідендів на звичайні акції або виплати дивідендів звичайними акціями. Сума нарахованих дивідендів за привілейованими акціями (некумулятивними та кумулятивними) відноситься на зменшення прибутку підприємства за звітний період. Така практика характерна і для українських підприємств. Зокрема, дивіденди за акціями товариств нараховуються за рахунок прибутку підприємства після прийняття власниками відповідного рішення.

Відповідно до українського законодавства ПАТ «Укрнафта» може розподілити серед акціонерів весь прибуток за НП(С)БОУ за період чи нерозподілений прибуток станом на звітну дату або віднести його до резервів, передбачених статутом компанії. Подальше використання сум, які було переведено до резервів, може бути законодавчо обмежено; вони, як правило, повинні використовуватися на цілі, визначені при створенні резерву. Дивіденди зазвичай розподіляються лише із прибутку за поточний період або нерозподіленого прибутку, відображеного у фінансовій звітності за НП(С)БОУ і не розподіляються із сум, перенесених раніше до резервів. Сума резервів, що підлягають розподілу згідно з законодавством - це сума, показана в окремій фінансовій звітності, підготовленій у відповідності до МСФЗ.

Дивіденди, оголошені та виплачені протягом року, були такими: на 1 січня 2016 рік - 2 804 079 грн., на 1 січня 2015 року - 3 984 848 грн. Дивіденди, оголошені протягом року - 1 264 609 грн. Дивіденди до виплати на 31 грудня 2016 р. - 2 780 779 грн. Дивіденди на акцію, оголошені протягом року, у гривнях - 23,32 грн.

Концептуальною основою передбачено, що залежно від законодавства держави, у якій здійснює свою діяльність підприємство, у складі власного капіталу можуть створюватися нормативні та додаткові резерви.

Створення резервів за рахунок нерозподіленого прибутку передбачає зменшення останнього та створення відповідних видів резервів у сумі, визначеній уповноваженими органами підприємства.

Формування додаткового капіталу здійснюється у процесі використання необоротних активів з обраною моделлю переоцінки, що передбачає відображення у складі власного капіталу сум проведених дооцінок.

Цікавим є питання відображення у складі власного капіталу величини безоплатно отриманих активів. МСФЗ такі операції не передбачено. Фахівці стверджують, що в інших країнах така практика не є поширеною. При цьому до складу власного капіталу вартість безоплатно отриманих необоротних активів може потрапити під час трансформації: тоді залишкову вартість вказаних активів із додаткового капіталу відносять до нерозподіленого прибутку. Іншим випадком є дооцінка отриманого таким чином активу до справедливої вартості. Утім слід звернути увагу на те, що більшість експертів указують на необхідність відображення доходу при безоплатному отриманні необоротних активів. Це пояснюється тим, що будь-яка річ, отримана підприємством без надання компенсації, є надходженням, а отже, передбачає сплату податків. Поряд із цим необхідним елементом залишається аналіз економічної сутності самої операції. Зокрема, якщо ресурси надаються акціонерами, слід ретельно проаналізувати таку дію на предмет зворотності внеску підприємством-одержувачем. За ймовірності повернення отриманих коштів підприємство повинне визнавати зобов'язання перед надавачем. Якщо ж повернення

отриманих коштів або цінностей не передбачається, внески слід відображати у складі активів та додаткового капіталу за справедливою вартістю отриманих цінностей.

Не менш складним є також відображення в бухгалтерському обліку так званого емісійного доходу. Імовірність існування такої величини передбачена МСБО 1: «власний капітал та резерви поділяють на різні класи, такі як сплачений капітал, емісійний дохід та капітальні резерви». Емісійний дохід виникає у зв'язку із перевищенням доходів, отриманих підприємством від первинної емісії (випуску) власних акцій та інших корпоративних прав, над номіналом таких акцій (інших корпоративних прав). У частині різниці між вартостями власних інструментів капіталу МСБО містять кілька важливих положень.

У МСБО 33 передбачено віднесення різниці між справедливою та балансовою вартістю привілейованих акцій, які викуповуються самим підприємством, на збільшення нерозподіленого прибутку. У свою чергу, перевищення справедливої вартості звичайних акцій або іншого відшкодування, виплаченого додатково до справедливої вартості звичайних акцій, які можуть бути випущені згідно з первісними умовами конвертації, є прибутком власників привілейованих акцій, який вираховується при обчисленні прибутку або збитку, що відноситься до утримувачів звичайних акцій материнського підприємства.

Крім того, МСБО 32 вказує на необхідність відображення у власному капіталі різниці між балансовою вартістю інструмента власного капіталу та справедливою вартістю фінансового зобов'язання на дату перекласифікації інструмента власного капіталу у фінансове зобов'язання (відповідно до умов цього стандарту). Тобто власний капітал збільшується або зменшується на суми різниці між різними вартостями інструментів власного капіталу найчастіше в результаті обігу таких інструментів і використання їх як фінансових інструментів при управлінні капіталом підприємства.

МСБО 1 передбачена необхідність подання суб'єктом господарювання звіту про зміни у власному капіталі, який включає:

- загальний сукупний прибуток за період із зазначенням окремо загальних сум, що відносяться до власників материнського підприємства та до неконтрольованих часток;
- для кожного компонента власного капіталу – впливи ретроспективного застосування або ретроспективного перерахунку, що здійснювався у зв'язку із впровадженням або зміною облікової політики, визнаного відповідно до МСБО (IAS) 8;
- для кожного компонента власного капіталу – зіставлення вартості на початок та на кінець періоду з окремим розкриттям змін у результаті: прибутку чи збитку; іншого сукупного прибутку; операцій із власниками, які діють згідно з їхніми повноваженнями власників, показуючи окремо внески власників та виплати власникам, а також зміни в частках власності в дочірніх підприємствах, які не спричинили втрату контролю [52]

У свою чергу, у Примітках до річної фінансової звітності слід розкривати аналіз іншого сукупного прибутку за статтями, а також інформацію про види акцій із зазначенням за кожним із них номінальної вартості, суми дивідендів, визнаних як виплати власникам протягом цього періоду, а також відповідну суму дивідендів на акцію. Крім того, варто деталізувати складові зареєстрованого капіталу (кількість випущених акцій із зазначенням суми оплачених, тих, що перебувають в обігу, і тих, що вилучені на кінець звітного періоду). Доцільним для отримання повної інформації є надання характеристики кожного із створених за рішенням власників резервів із визначенням документальної підстави його створення, а також цілей, на які може спрямовуватися резерв.

Примітки в багатьох країнах є обов'язковим елементом фінансової звітності підприємств і під ними розуміють сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтування статей фінансових звітів.

Вимоги до змісту інформації, яка повинна бути наведена у примітках до фінансової звітності визначає МСБО 1 “Подання фінансових звітів”. Цей стандарт рекомендує розкривати у примітках дані, які:

- розкривають основу складання фінансових звітів та облікову політику підприємства, що обрана і застосовується для здійснення операцій та подій;
- не наведені у формах фінансової звітності, але вимагаються відповідними стандартами;
- містять додатковий аналіз статей звітності і необхідні для забезпечення їх достовірності, зрозумілості, доречності та правдивого відображення фінансового стану та результатів діяльності підприємства.

Інформацію у примітках до фінансової звітності згідно МСБО 1 “Подання фінансових звітів” рекомендується подавати у такій послідовності:

- 1) зазначення відповідності фінансових звітів вимогам МСФЗ;
- 2) розкриття основ оцінки та облікової політики, які застосовуються підприємством;
- 3) підтверджувальна інформація щодо статей, наведених безпосередньо у фінансових звітах;
- 4) інша додаткова інформація [51]

У примітках до фінансових звітів може бути відображена така додаткова інформація:

- місцезнаходження, юридична форма та адреса зареєстрованого офісу підприємства;
- опис виду операцій підприємства та його основної діяльності;
- назва і місцезнаходження зареєстрованих офісів підприємств, у яких компанія володіє певним відсотком статутного капіталу;
- кількість і номінальна (або облікова) вартість акцій, випущених за звітний рік в межах дозволеного статутного капіталу (за видами акцій);
- чистий товарообіг у розрізі категорій діяльності та географічних ринків;
- середня кількість осіб, прийнятих на роботу за звітний рік (за категоріями персоналу) та витрати на соціальні виплати;

- кількість працівників на кінець періоду або їх середня кількість за звітний період;
- сума винагород працівникам адміністративного, управлінського та контрольного органів залежно від їхньої відповідальності;
- сума авансів і кредитів наданих працівникам підприємства [52].

Таким чином, фінансова звітність – це дані про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період, які подаються з метою забезпечення користувачів повною, правдивою, неупередженою інформацією про діяльність підприємства для прийняття ними ефективних рішень.

Висновки до розділу 2

1. Відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку фінансова звітність складається з: балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до фінансової звітності.

У змінах до закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” передбачається складання двох нових звітів:

- звіту про управління;
- звіту про платежі на користь держави.

2. При визначенні форм фінансової звітності необхідно пам’ятати, що жодним МСБО або МСФЗ їх не затверджено. У стандартах наведений лише перелік основних статей, обов’язкових для подання та розкриття у звітності. Формат фінансових звітів за МСФЗ – це результат професійного судження бухгалтера. Переважно, при складанні звітності за МСФЗ, бухгалтери використовують форми фінансової звітності, які затверджені НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Мінімальний перелік статей звітів може бути переглянутий, виходячи з характеру діяльності підприємства. Це дає можливість надавати інформацію про фінансовий стан підприємства з урахуванням специфіки його діяльності.

Таким чином, можна передбачити, що звітність в Україні відповідно до вимог МСФЗ необхідно складати за принципом доречності.

3. Дослідження відмінностей вітчизняних форм фінансової звітності та фінансової звітності, складеної за МСФЗ свідчать про необхідність усунення розбіжностей між національними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Проте не суттєві розбіжності в окремих аспектах не означають невідповідність звітності вимогам МСФЗ. А спільні аспекти доводять на-магання гармонізувати і наблизити законодавство України з міжнародними положеннями.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

3.1. Аналіз платоспроможності та ліквідності підприємства

Фінансовий аналіз є істотним елементом фінансового менеджменту й аудиту. Практично всі користувачі фінансових звітів підприємств застосовують методи фінансового аналізу для прийняття рішень.

Власники аналізують фінансові звіти з метою підвищення прибутковості капіталу, забезпечення стабільності положення фірми. Кредитори й інвестори аналізують фінансові звіти, щоб мінімізувати свої ризики по позиках і внескам. Якість прийнятих рішень у значній мірі залежить від якості їхнього аналітичного обґрунтування.

Приведення форм бухгалтерського обліку і звітності до більшої відповідності вимогам міжнародних стандартів викликають необхідність використання нової методики фінансового аналізу, що відповідає умовам ринкової економіки. Така методика потрібна для обґрунтованого вибору ділового партнера, визначення ступеня фінансової стійкості, оцінки ділової активності й ефективності підприємницької діяльності. Основним (а в ряді випадків і єдиним) джерелом інформації про фінансову діяльність ділового партнера служить бухгалтерська звітність, що стала публічною. Звітність підприємства в умовах ринкової економіки базується на узагальненні даних фінансового обліку і є інформаційною ланкою, що зв'язує підприємство із суспільством і діловими партнерами – користувачами інформації про його діяльність.

У визначених випадках для реалізації цілей фінансового аналізу буває недостатньо використовувати лише бухгалтерську звітність. Окремі групи

користувачів, наприклад керівництво й аудитори, мають можливість залучати додаткові джерела (дані виробничого і фінансового обліку). Проте найчастіше річна і квартальна звітність є єдиним джерелом зовнішнього фінансового аналізу.

Методика фінансового аналізу включає три взаємозалежних блоки :

- 1) аналіз фінансових результатів діяльності підприємства;
- 2) аналіз фінансового стану підприємства;
- 3) аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Основна мета фінансового аналізу – одержання невеликого числа ключових параметрів, що дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і збитків змін у структурі, активів і пасивів, у розрахунках з дебіторами і кредиторами. При цьому аналітика і керуючого може цікавити як поточний фінансовий стан підприємства, так і прогноз на найближчу чи віддалену перспективу, тобто очікувані параметри фінансового стану. Зміст конкретних цілей фінансового аналізу істотно залежать від задач суб'єктів фінансового аналізу [97, 11]

Основний принцип аналітичного читання фінансових звітів – це дедуктивний метод, тобто від загального – до часткового, окремого. Але його необхідно застосовувати багаторазово. У ході такого аналізу як би відтворюється тимчасова і логічна послідовність господарських фактів і подій, спрямованість і сила впливу на їх результати діяльності.

Основними функціями фінансового аналізу є :

- об'єктивна оцінка фінансового стану, фінансових результатів, ефективності і ділової активності об'єкта аналізу;
- виявлення факторів і причин досягнутого стану й отриманих результатів;
- підготовка й обґрунтування прийнятих управлінських рішень в області фінансів;
- виявлення і мобілізація резервів поліпшення фінансового стану і фінансових результатів, підвищення ефективності всієї господарської діяльності.

Основним завданням проведення економічного аналізу є оцінка результатів господарської діяльності за попередній та звітний періоди, виявлення факторів, які позитивно чи негативно впливають на кінцеві показники роботи підприємства.

Платоспроможність – це абсолютна ліквідність, тобто такий стан ресурсів підприємства, коли воно володіє на певний момент коштами, достатніми для оплати всіх зобов'язань. Якщо ліквідність такий стан ресурсів підприємства, при якому можуть бути знайдені кошти для погашення, тобто допускається погашення зобов'язань протягом деякого проміжку часу, то платоспроможність – це здатність погасити свої зобов'язання негайно, і в цьому разі не допускається наявність проміжку часу.

Ліквідність – показник, який характеризує здатність виконувати свої зобов'язання шляхом перетворення цінностей у кошти чи їх абсолютно ліквідний еквівалент. Ліквідність характеризується, з одного боку, часом, необхідним для перетворення активів у гроші, з іншого – вартістю, ціною за якою можуть бути продані ці активи. Чим менше період часу, тим вище ліквідність цих активів [100, 440].

Ліквідність балансу – ступінь покриття пасивів його активами, строк перетворення яких у гроші відповідає строку погашення зобов'язань.

Ліквідність підприємства – це наявність у нього оборотних активів у розмірі, теоретично достатньому для погашення короткотермінових зобов'язань, хоч би і з порушенням строків погашення, передбачених контрактами.

Платоспроможність – це наявність на підприємстві засобів (коштів і їх еквівалентів), достатніх для сплати боргів за всіма короткотерміновими зобов'язаннями і одночасно безперебійного функціонування виробництва. Платоспроможність – це певний стан підприємства, який гарантує його фінансову стійкість. Основними ознаками платоспроможності є:

– наявність достатньої кількості коштів на поточному рахунку;

– відсутність простроченої кредиторської заборгованості та короткотермінових позик, не погашених у строк.

Для оцінювання платоспроможності підприємства використовують три відносних показники, що відрізняються набором ліквідних активів, які розглядають як покриття поточних пасивів.

Прогноз платоспроможності підприємства проводять на основі порівняння майбутніх надходжень і платежів. Для цього використовують відносні показники ліквідності. Ці показники відрізняються між собою набором ліквідних засобів, які йдуть на покриття короткотермінових зобов'язань.

Показники ліквідності дають уявлення не тільки про платоспроможність підприємства на конкретну дату, а й у випадках надзвичайних ситуацій. Перевагами використання коефіцієнтів ліквідності є можливість усунення негативного впливу інфляції на окремі статті звітності. Якщо інфляція веде до різкого зростання сум за статтями звітності й важко за абсолютними даними зробити достовірні висновки щодо діяльності підприємства, то коефіцієнти показують відношення однієї суми до іншої. Таке відношення характеризується значною стабільністю, тому за тривалий період коефіцієнти дають надійну і оперативну інформацію. Отримані коефіцієнти порівнюють з середньогалузевими, загальноприйнятими стандартними коефіцієнтами або розглядають за ряд періодів.

Проте лише на перший погляд може видатися, що в розрахунку коефіцієнтів ліквідності немає нічого складного. Детальне вивчення цього питання показало, що часто одні й ті ж показники зустрічаються під різними назвами, відрізняються їх нормативні значення, при розрахунку однакових за змістом показників додаються або віднімаються додатково певні статті активів.

Найчастіше серед коефіцієнтів ліквідності можна зустріти такі:

- коефіцієнт загальної ліквідності.
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Наявність різних показників ліквідності пояснюється різними інтересами споживачів аналітичної інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності є важливим для постачальників сировини і матеріалів; коефіцієнт швидкої ліквідності - для банків; коефіцієнт загальної ліквідності - для покупців і власників акцій та облігацій підприємства.

Коефіцієнт загальної ліквідності здебільшого пропонують розраховувати як відношення оборотних активів (оборотного капіталу) до поточних зобов'язань. Тобто, він показує, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Логіка цього показника полягає в тому, що підприємство погашає короткострокові зобов'язання в основному за рахунок поточних активів. Отже, якщо поточні активи перевищують поточні зобов'язання, підприємство вважається ліквідним.

М.Г. Чумаченко [97, 234] стверджує, що загальний коефіцієнт ліквідності ще називають коефіцієнтом покриття, коефіцієнтом поточної ліквідності. Справді, Ф.Ф. Бутинець називає його коефіцієнтом покриття; М.С. Пушкар коефіцієнтом покриття короткострокових зобов'язань; Є.В. Мних – коефіцієнтом загальної платоспроможності. У методиці мінфіну показник характеризують як коефіцієнт критичної платоспроможності.

Цал-Цалко Ю. С. [95, 199] пропонує для розрахунку загального коефіцієнта покриття (платоспроможності) до суми оборотних активів додавати витрати майбутніх періодів.

В.С. Лень та В.В. Гливенко називають коефіцієнт загальної ліквідності коефіцієнтом поточної ліквідності (покриття). Н.Г. Тарасенко вважає, що коефіцієнт поточної ліквідності відрізняється від коефіцієнта загальної ліквідності. Для розрахунку коефіцієнта поточної ліквідності вона пропонує в чисельнику брати суму грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості та суму запасів готової продукції [13, 108].

У літературі [61, 60] зустрічається ще коефіцієнт проміжної ліквідності, який подібний до попереднього. Лише в чисельнику відсутня сума залишків

готової продукції. Хоча Р.Л. Хомяк [87, 373] чисельник для визначення показника розрахункової платоспроможності (проміжного коефіцієнта платоспроможності) розраховує як різницю між оборотними активами і сумою виробничих запасів, готової продукції та незавершеного виробництва.

Значення показника загальної ліквідності залежить і від галузі, і від виду діяльності. Визнано, що поточні активи повинні вдвічі перевищувати короткострокові зобов'язання.

Якщо на підприємстві відношення поточних активів і короткострокових зобов'язань нижче за 1:1, це є свідченням високого фінансового ризику, оскільки підприємство не в змозі оплатити свої рахунки. Але, зважаючи на різний рівень ліквідності активів, можна вважати, що не всі активи будуть негайно реалізовані, а тому виникає загроза для фінансової стабільності підприємства. Якщо значення коефіцієнта покриття значно перевищує співвідношення 1:1, то підприємство має значні оборотні кошти, сформовані завдяки власним джерелам. З позиції кредиторів підприємства такий варіант формування оборотних коштів є найбільш прийнятним. Проте, з погляду менеджера, значне накопичення запасів на підприємстві, відвернення грошей у дебіторську заборгованість може пояснюватись незадовільним управлінням активами. Скорочення величини коефіцієнта покриття може статися під впливом двох факторів: збільшення поточних активів і значного зростання короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт швидкої ліквідності. Цей коефіцієнт за смисловим значенням аналогічний коефіцієнту покриття, тільки його обчислюють для вузького кола поточних активів, коли з розрахунку виключено найменш ліквідну їх частину - виробничі запаси. Матеріальні запаси виключають не стільки тому, що вони менш ліквідні, а, головне, через те, що кошти, які можна одержати в разі вимушеної реалізації виробничих запасів, можуть бути істотно нижчими за витрати на їх закупівлю. За умов ринкової економіки типовою є ситуація, коли при ліквідації підприємства одержують 40% і менше від облікової вартості запасів.

Дослідження описаних формул розрахунку коефіцієнта швидкої ліквідності свідчить, що хоча різні автори по-різному подають формування результату

чисельника (одні як суму певних активів, інші – як різницю), проте по суті результат повинен бути однаковим. Говорячи про методика розрахунку, слід вказати, що краще зазначати рядки діючої форми балансу, а не загальні терміни, щоб не виникало суперечностей. Окрім того, вивчення методик розрахунку коефіцієнта швидкої ліквідності та коефіцієнта проміжної ліквідності свідчить про їх ідентичність.

«Розумним» коефіцієнтом швидкої ліквідності є співвідношення 1:1. Практично багато підприємств мають нижчий коефіцієнт швидкої ліквідності (наприклад, 0,5 : 1), тому треба проаналізувати тенденції зміни цього показника за певний період. Так, якщо зростання коефіцієнта швидкої ліквідності було пов'язане в основному зі зростанням невиправданої дебіторської заборгованості, то це свідчить про серйозні фінансові проблеми підприємства. У західній економічній літературі цей коефіцієнт називають коефіцієнтом миттєвої оцінки.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності. Н.І. Дорош зазначає, що його розраховують шляхом ділення суми коштів підприємства і короткотермінових фінансових вкладень на суму поточних зобов'язань. Проте тут же ж вона стверджує: «Він ще називається коефіцієнтом швидкої ліквідності й характеризує негайну (термінову) здатність підприємства погасити свою заборгованість».

Є.В. Мних пропонує розраховувати коефіцієнт абсолютної ліквідності як відношення суми грошових коштів на рахунках підприємства в національній та іноземній валютах до короткострокових зобов'язань [13, 109].

Цей коефіцієнт показує, яку частину короткострокових позикових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Критичним значенням показника, яке зустрічається є 0,2-0,3. На практиці фактичні середні значення коефіцієнтів ліквідності бувають значно нижчими, але це ще не дає підстави висновувати про неможливість підприємства негайно погасити свої борги, бо малоймовірно, щоб усі кредитори підприємства одночасно пред'явили йому свої боргові вимоги. Міфінфін вважає, що достатнім є, щоб показник перевищував 0.

До недоліків вищезазначених коефіцієнтів слід віднести такі.

По-перше, всі три коефіцієнти є статичними, бо розраховуються на основі балансу, який характеризує стан підприємства на певну дату. Виникає необхідність їх аналізу за декілька періодів.

По-друге, коефіцієнти не дають реальної картини стану ліквідності і платоспроможності, бо є можливість завищення величин показників (коефіцієнта покриття та проміжного коефіцієнта покриття) у результаті включення до складу поточних активів неліквідних запасів товарно-матеріальних цінностей, "неліквідної" дебіторської заборгованості та ін. Оскільки неплатежі останнім часом стали масовим явищем, то значна частка дебіторської заборгованості прострочена, деяку її частину становить заборгованість, яка не буде погашена взагалі. В результаті цього сума дебіторської заборгованості збільшується в балансі саме внаслідок низької платіжної дисципліни, а не зростаючої ділової активності підприємства.

По-третє, в сучасних умовах в Україні відсутні орієнтовні (нормативні) величини зазначених коефіцієнтів, розраховані на основі глибокого аналізу стану підприємств різних галузевих структур, врівень коефіцієнтів західних країн не відповідає вітчизняній практиці.

Таблиця 3.1.

Розрахунок показників ліквідності підприємства

Показники	Об'єктивні обмеження	Розрахунок
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	> 2	$K_{зл} = \frac{p.1195ф.№1}{p.1695ф.№1}$ (3.1)
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$> 0,7-0,8$	$K_{шв.л} = \frac{p.1195ф.№1 - p.1100ф.№1}{p.1695ф.№1}$ (3.2)
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$> 0,2-0,3$	$K_{ал} = \frac{p.1160ф.№1 + p.1165ф.№1}{p.1695ф.№1}$ (3.3)

Для аналізу платоспроможності досліджуваного підприємства ПАТ „Укрнафта” використаємо форму 1 “Баланс (Звіт про фінансовий стан)” за 3-й квартал.

Визначимо коефіцієнт загальної ліквідності :

– 2016 рік:

$$K_{\text{з.л}} = \frac{p.1195\text{ф.№1}}{p.1695\text{ф.№1}} = \frac{19994758\text{тис.грн.}}{26082881\text{тис.грн.}} = 0,767.$$

– 2017 рік:

$$K_{\text{з.л}} = \frac{p.1195\text{ф.№1}}{p.1695\text{ф.№1}} = \frac{11279062\text{тис.грн.}}{27317705\text{тис.грн.}} = 0,413.$$

Визначимо коефіцієнт швидкої ліквідності :

– 2016 рік :

$$K_{\text{шв.л}} = \frac{p.1195\text{ф.№1} - p.1100\text{ф.№1}}{p.1695\text{ф.№1}} = \frac{19994758\text{тис.грн.} - 2060434\text{тис.грн.}}{26082881\text{тис.грн.}} = 0,688.$$

– 2017 рік:

$$K_{\text{шв.л}} = \frac{p.1195\text{ф.№1} - p.1100\text{ф.№1}}{p.1695\text{ф.№1}} = \frac{11279062\text{тис.грн.} - 3546680\text{тис.грн.}}{27317705\text{тис.грн.}} = 0,283.$$

Визначимо коефіцієнт абсолютної ліквідності:

– 2016 рік:

$$K_{\text{а.л}} = \frac{p.1160\text{ф.№1} + p.1165\text{ф.№1}}{p.1695\text{ф.№1}} = \frac{308994\text{тис.грн.}}{26082881\text{тис.грн.}} = 0,012.$$

– 2017 рік:

$$K_{\text{а.л}} = \frac{p.1160\text{ф.№1} + p.1165\text{ф.№1}}{p.1695\text{ф.№1}} = \frac{400796\text{тис.грн.}}{27317705\text{тис.грн.}} = 0,015.$$

Зведемо дані в таблиці 3.2 .

Матеріали таблиці 3.2. вказують, що всі показники ліквідності досліджуваного підприємства значно менші від їх нормативних значень. Причому спостерігається їх зниження у 3-ому кварталі 2017 року порівняно з аналогічним періодом 2016 року. Спостерігалось лише незначне покращення показника абсолютної ліквідності – здатності компаній погасити короткострокові позикові зобов'язання негайно – на 0,003.

Таблиця 3.2

Показники ліквідності ПАТ “Укрнафта”

Показники	3-й квартал 2017 р.	3-й квартал 2016 р.	Зміна
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	0,413	0,767	-0,354
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,283	0,688	-0,405
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,015	0,012	0,003

Для подальшого поліпшення фінансового стану підприємству необхідно впровадити заходи щодо поліпшення показників платоспроможності.

Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого – на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

Фінансові зобов'язання підприємство може зменшити за рахунок: зменшення суми постійних витрат (в тому числі витрат на утримання управлінського персоналу); зменшення рівня умовно-змінних витрат; продовження строків кредиторської заборгованості за товарними операціями.

Збільшити суму грошових активів, що можна за рахунок: рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу); прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту); оптимізація запасів товарно-матеріальних; скорочення розмірів страхових, гарантійних та сезонних запасів на період перебування підприємства у фінансовій кризі. Звідси висновок, що вирішення проблеми підвищення фінансової стійкості і ліквідності підприємства, що аналізується та збільшення наявності власних коштів є реальним і можливим перш за все за рахунок подальшого збільшення обсягу реалізації продукції, розмірів прибутку та підвищення рівня прибутковості.

3.2. Аналіз фінансової стійкості підприємства

Для характеристики фінансової стійкості використовуються такі основні коефіцієнти.

Питома вага власного капіталу (коефіцієнт автономії) характеризує питому вагу власників підприємства в загальній сумі коштів авансованих в його діяльність (3.4). Чим вище величина цього коефіцієнта, тим більш фінансове стійке, стабільне і незалежне від зовнішніх кредиторів підприємство.

$$K_{авт} = \frac{p.1495ф.№1}{p.1900ф.№1} \quad (3.4)$$

Цей коефіцієнт є одним з важливих показників, що характеризують ринкову стійкість підприємства. Теоретичне значення $K_{авт}$. – не менше 0,5.

$K_{авт}$. – наріжний камінь аналізу ділової активності спільних, малих, середніх, акціонерних та інших підприємств, оскільки характеризує інтереси засновників, власників акцій та кредиторів.

Стосовно рівня залучення коштів у зарубіжній практиці існують різні, інколи суперечливі судження. Найбільш поширеною є думка, що питома вага власного капіталу має бути достатньо високою, на рівні 60%. Вважається, що в підприємство з високою часткою власного капіталу кредитори вкладають більше коштів, оскільки воно з більшою ймовірністю може погасити борги за рахунок власних коштів. Навпаки, японським корпораціям властива висока питома вага залученого капіталу, майже 80%. Оскільки джерелами формування ресурсів корпорації в Японії в основному виступають банки, то високий рівень концентрації залученого капіталу свідчить про рівень довіри до корпорації з боку банків, а отже, про її фінансову надійність.

Питома вага власного капіталу для промислових підприємств України має бути достатньо високою, особливо в умовах майже повної відсутності в країні довготермінового кредитування. Вважаємо, що власним капіталом мають

покриватися всі необоротні активи підприємства і ті оборотні активи, які необхідні для безперебійного функціонування.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим коефіцієнту концентрації власного капіталу (3.5).

$$K_{авт} = \frac{p.1900ф.№1}{p.1495ф.№1} \quad (3.5)$$

Зростання показника в динаміці свідчить про збільшення питомої ваги залучених коштів у фінансуванні підприємства. Його величина 1 (100%) показує, що власники повністю фінансують своє підприємство. Керуючись оптимальною питомою вагою власного капіталу в 60%, можна визначити значення коефіцієнта фінансової залежності як 1,66. Такий високий рівень коефіцієнта є свідченням фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів або плече фінансового важеля, коефіцієнт фінансового ризику ($K_{фв}$), – це відношення позикового капіталу до власного (3.6).

$$K_{фв} = \frac{p.1595ф.№1 + p.1695ф.1}{p.1495ф.№1} \quad (3.6)$$

Зростання показника в динаміці свідчить про збільшення залежності підприємства від зовнішніх інвестори і кредиторів. Він показує скільки копійок залучених коштів припадає на 1 гривню власних коштів, вкладених в активи підприємства.

Це найвагоміший показник, який свідчить про фінансову незалежність (автономність) підприємства від залучення позикових коштів. Він показує, скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн. власного капіталу.

Оптимальне значення $K_{фв}$ – 0,3-0,5. Критичним значенням цього коефіцієнта вважається одиниця. Однак економісти вважають, що при високих показниках оборотності оборотних коштів критичне значення коефіцієнта може перевищувати одиницю без істотних наслідків для ринкової стійкості.

Аналіз показників ринкової стійкості проводиться методом порівняння їх значень на кінець періоду, що аналізується, з його початком (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Показники фінансової стійкості ПАТ “Укрнафта”

Показники	3-й квартал 2017 р.	3-й квартал 2016 р.	Відхилення (+,-)
Коефіцієнт автономії	0,11	0,26	-0,15
Коефіцієнт фінансової залежності	8,8	3,8	+5
Плеце фінансового важеля (коефіцієнт фінансового ризику)	7,8	2,8	+5

Дані таблиці 3.3 свідчать, що підприємство фінансується в основній мірі за рахунок залучених коштів. Причому компанія не докладає зусиль до фінансової незалежності. У 3-ому кварталі 2017 р. показник автономії знизився ще на 0,15.

Ще яскравіше це демонструє аналіз коефіцієнта фінансової залежності, який зріс з 3,8 до 8,8 у той час як нормальним вважається його значення на рівні 1,5-1,8.

Показник плеча фінансового важеля свідчить, що у 3-ому кварталі 2017 року на 1 грн. власного капіталу припадало 7,8 грн. залученого.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу визначається як відношення власних оборотних активів до власних коштів і характеризує мобільність власних коштів, можливість швидкої заміни умов господарювання та ринкового середовища. Величина цього показника суттєво залежить від структури капіталу і галузевої належності підприємства. Він показує, яка частка власного капіталу вкладена в поточну діяльність, а яка капіталізована.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами визначають як відношення власних оборотних активів до всіх оборотних активів. Він показує, яка частина оборотних активів забезпечується власними джерелами коштів. Наявність власних обігових активів визначається як різниця між сумою підсумків I розділу пасиву і I розділу активу балансу.

Для аналізу стійкості економічного зростання рекомендують використовувати показник темпу зростання власного капіталу, який визначається як відношення одержаного нерозподіленого чистого прибутку до величини власного капіталу.

Збільшення масштабів діяльності підприємства досягається за рахунок як власних, так і залучених коштів. Але зростання залучених коштів без адекватного збільшення власного капіталу призведе до зниження фінансової стійкості, а отже, і до припинення фінансування. Можливості для фінансування через додаткові емісії не безмежні. Крім цього, додаткові емісії можуть призвести до втрати контролю над підприємством. Таким чином, зростання власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку є найбільш надійним джерелом забезпечення економічного розвитку. До того ж, зростання цього показника відображає інтереси контрагентів (засвідчуючи зростання фінансової стійкості і кредитоспроможності) і власників, для яких він разом з коефіцієнтом дивідендних виплат відображає зростання їх доходів.

Визначимо коефіцієнт маневреності капіталу:

2016 рік:

$$K_{\text{мк}} = \frac{p.1195\text{ф.№1}}{p.1495\text{ф.№1}} = \frac{19994758\text{тис.грн.}}{9900535\text{тис.грн.}} = 2,02.$$

2017 рік:

$$K_{\text{мк}} = \frac{p.1195\text{ф.№1}}{p.1495\text{ф.№1}} = \frac{11279062\text{тис.грн.}}{3724641\text{тис.грн.}} = 3,03.$$

Визначимо коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами:

2016 рік:

$$K_{\text{мк}} = \frac{p.1495\text{ф.№1} - p.1195\text{ф.№1}}{p.1495\text{ф.№1}} = \frac{9900535\text{тис.грн.} - 19994758\text{тис.грн.}}{9900535\text{тис.грн.}} = -1,02$$

2017 рік:

$$K_{\text{мк}} = \frac{p.1495\text{ф.№1} - p.1195\text{ф.№1}}{p.1495\text{ф.№1}} = \frac{3724641\text{тис.грн.} - 11279062\text{тис.грн.}}{3724641\text{тис.грн.}} = -2,03$$

$$K_3 = 3724641 \text{ тис. грн.} - 11279062 \text{ тис. грн.} = - 7554421 \text{ тис. грн.}$$

Таблиця 3.4

Зміна показників, що характеризують фінансову стійкість

Показники	3-й квартал 2017 р.	3-й квартал 2016 р.	Відхилення, (+,-)
Коефіцієнт маневреності капіталу	3,03	2,02	+1,01
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	-2,03	-1,02	-1,01

Коефіцієнт маневреності капіталу свідчить майже про повну забезпеченість запасів власними джерелами фінансування, тобто ступінь залежності від інвесторів низька. На кожну гривню оборотних засобів припадає 3 грн. власного капіталу. З іншого боку керівництву необхідно домагатися зменшення загального обсягу запасів, їх оптимальної відповідності потребам виробництва. Високе значення коефіцієнта забезпеченості власними коштами свідчить, що керівництво зовсім не застосовує для розширення виробництва позикові засоби. Це в умовах ринкової економіки невиправдано. На підприємстві знизилася частка власного капіталу, який знаходиться в обігу. Це в умовах ринкової економіки невиправдано. Зниження відбулося за рахунок зростання збитку на 6873141 тис. грн.

Аналіз показників ліквідності доцільно поглибити показниками, які характеризують дебіторську і кредиторську заборгованість. Це показники оборотності. Для аналізу використаємо форму №1 “Баланс (Звіт про фінансовий стан”. Виходячи з даних форми заповнимо таблицю 3.5, проведемо обчислення.

Таблиці 3.5

Динаміка дебіторської заборгованості на ПАТ „Укрнафта”

Показники	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни	
	3-й квартал 2017 р., тис. грн.	3-й квартал 2016 р., тис. грн.	3-й квартал 2017 р., тис. грн.	3-й квартал 2016 р., тис. грн.	Абсолютне відхилення	Відхилення
1	2	3	4	5	6	7
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	3434167	11374621	48,7	65,2	-7940454	-16,5

Продовження табл. 3.5

1	2	3	4	5	6	7
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	3123958	4685782	44,3	26,9	-1561824	+17,4
з бюджетом	28400	43987	0,4	0,3	-15587	+0,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	462452	1343622	6,6	7,7	-881170	-1,1
Разом	7048977	17448012	100	100	-10399035	

Матеріали таблиці вказують на зниження дебіторської заборгованості з на 10399035 тис. грн. або на 147,5%. Це пов'язано, насамперед, зростанням ділової активності підприємства. Важливим фактором є те, що ПАТ „Укрнафта” не має довгострокової дебіторської заборгованості. Так як дебіторська заборгованість на підприємстві в основному складається із заборгованості за товари, роботи та послуги, отже керівнику можна рекомендувати прийняти невідкладні заходи по поліпшенню порядку розрахунків, встановити причини за якими обрана не вигідна для підприємства форма розрахунків, скоротити строки платежу, обумовлені в договорах, збільшити питому вагу в розрахунках попередньої оплати покупцями продукції.

Матеріали таблиці 3.6 показують, що зростання кредиторської заборгованості з 26082881 тис. грн. до 27317705 тис. грн. або на 104,7 %.

Таблиця 3.6

Динаміка кредиторської заборгованості на ПАТ „Укрнафта”

Показники	Абсолютні величини, тис. грн.		Питома вага, %		Абсолютне віхилення	Відхилення
	3-й квартал 2017 р., тис. грн.	3-й квартал 2016 р., тис. грн.	3-й квартал 2017 р., тис. грн.	3-й квартал 2016 р., тис. грн.		
1	2	3	4	5	6	7
Поточна кредиторська заборгованість:						
за товари, роботи, послуги	510096	1450518	1,9	5,6	-940422	-3,7
за розрахунками з бюджетом	12811513	12179744	46,9	46,7	+631769	+0,2
за у тому числі з податку на прибуток	1545630	1032164	-	-	+513466	-

1	2	3	4	5	6	7
за розрахунками зі страхування	22112	22619	0,1	0,1	-507	-
за розрахунками з оплати праці	93224	89053	0,3	0,3	+4171	-
за одержаними авансами	292801	53285	1,1	0,2	+239516	+0,9
за розрахунками з учасниками	475610	2950758	1,7	11,3	-2475148	-9,6
Поточні забезпечення	12599387	9197595	46,1	35,3	+3401792	+10,8
Інші поточні зобов'язання	512962	139309	1,9	0,5	+373653	+1,4
Разом	27317705	26082881	100	100	+1234824	

Негативним фактом є те, що в сумі поточних зобов'язань найбільшу питому вагу займає заборгованість перед бюджетом 46,7% – у 3-ому кварталі 2016 року і 46,9% – у 3-ому кварталі 2017 року (рис. 3.1). За абсолютною величиною це 12 млрд. грн. На 100 найбільших боржників в Україні припадає 40,78 млрд грн. Таким чином, "Укрнафта" посідає перше місце серед боржників перед державою. Ця сума включає в себе 11,3 млрд. грн. основного боргу по ренті, ПДВ і податку на прибуток, а також відсотки по розстрочці, 885 млн. грн. простроченого податкового боргу за договором про спільну діяльність з «Полтаванафтогаз», де «Укрнафті» належить 49,9%.

Базою нарахування рентної плати є кількість видобутої нафти, газового конденсату чи природного газу в комерційних цілях. У 2016 році ставка рентної плати для сирової нафти та газового конденсату становила від 1131 грн. до 4 656 грн. за тону залежно від глибини залягання покладів (у 2015 році - від 1 541 грн. до 4 248 грн.). Після змін законодавства, прийнятих у 2016 році, ставки рентної плати для природного газу становили від 643 г грн. до 1 742 г грн. за тисячу кубічних метрів газу, що видобувається зі свердловин, які експлуатує компанія (у 2015 році - від 1 596 грн. до 4 895 грн. за тисячу кубічних метрів), та від 3 217 грн. до 4 205 грн. за тисячу кубічних метрів газу, що видобувається зі свердловин, які експлуатують спільні операції компанії.

Держава намагається змусити компанію повернути борг у судовому порядку. Компанія роками судиться з державою.

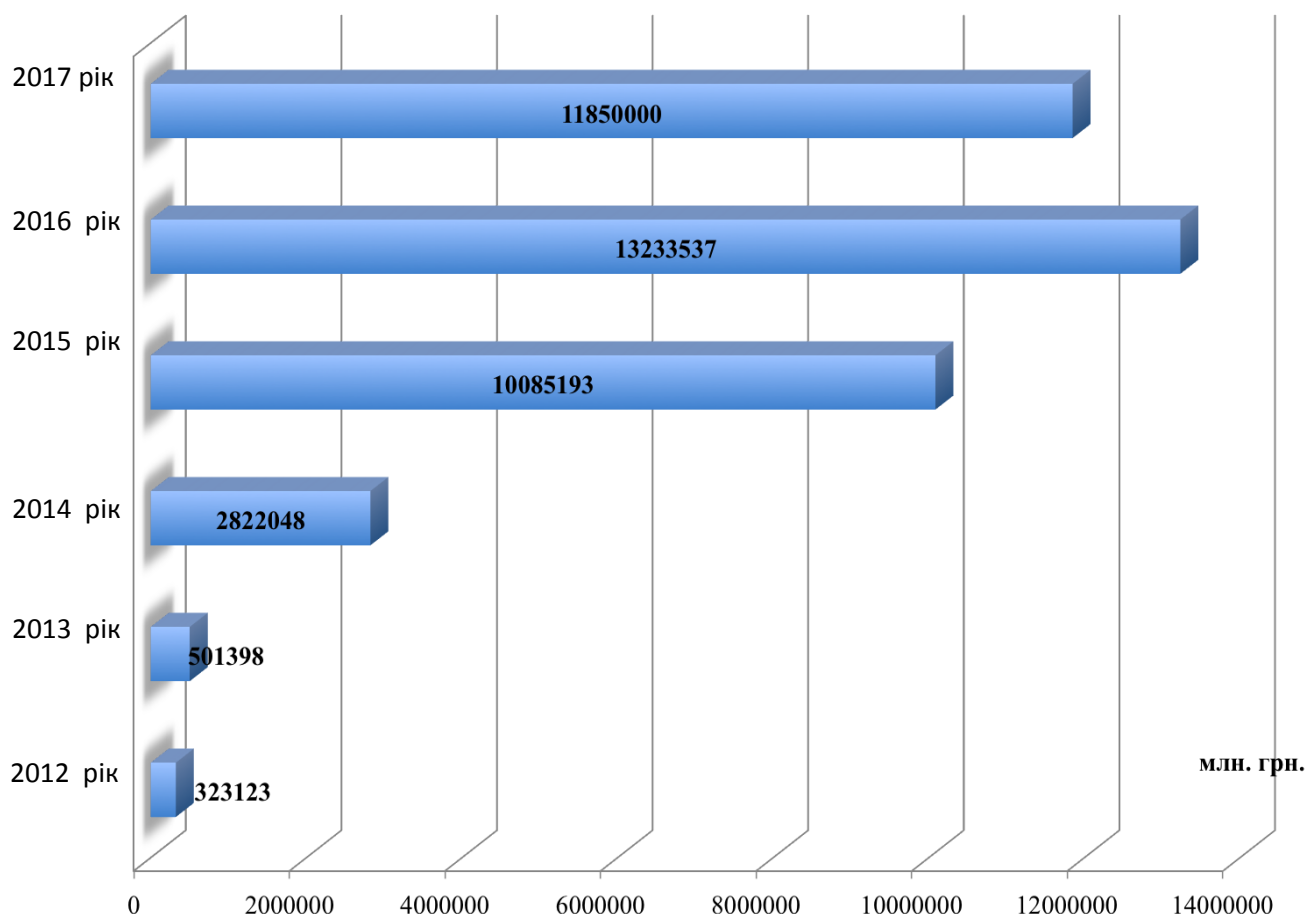

Рис. 3.1. Динаміка заборгованості перед бюджетом ПАТ «Укрнафта»

За перші сім місяців 2017 року Укрнафта перерахувала в бюджет 6,5 млрд грн. податкових платежів і зборів, що на 2,4 млрд грн. більше, ніж за аналогічний період минулого року. На кінець 2017 року компанія дещо зменшила податкову заборгованість. станом на 31 грудня 2017 року прострочений податковий борг, який враховує компанія, становив 11,85 мільярда гривень.

У травні 2017 року "Укрнафта" направила в Фіскальну службу новий план фінансового оздоровлення і запропонувала механізм, за яким протягом трьох років компанія буде повністю розраховуватися за поточними податковими зобов'язаннями, при цьому виплати за історичною податкової заборгованості будуть розстрочені (на цей же період).

У травні 2017 року "Укрнафта" направила в Фіскальну службу новий план фінансового оздоровлення і запропонувала механізм, за яким протягом трьох років компанія буде повністю розраховуватися за поточними податковими

зобов'язаннями, при цьому виплати за історичною податковою заборгованості будуть розстрочені (на цей же період).

Міноритарні акціонери ПАТ "Укрнафта" (кіпрські Littop Enterprises, Bridgemont Ventures, Bordo Management) у червні 2015 року подали позов до Стокгольмського арбітражу проти держави Україна.

На їхню думку, існують чотири основні причини для позову до України:

- 1) експропріація газу, видобутого "Укрнафтою" або покупка такого газу за заниженими цінами з боку НАК "Нафтогаз України" протягом декількох років;
- 2) зміна корпоративної структури ПАТ "Укрнафта" в результаті зміни кворуму для проведення Загальних зборів акціонерів з 60% до 50%;
- 3) відсторонення осіб, призначених інвесторами, від управління "Укрнафтою";
- 4) збільшення рентної плати за використання надр.

Юридичними підставами для позову кіпрські компанії називають порушення державою Україна своїх міжнародно-правових зобов'язань перед інвесторами, які є наслідком Енергетичної хартії.

Станом на літо 2016 року сума позову складалася з: 2,063 млрд доларів, які міноритарії "Укрнафти" вимагають в рахунок втрати дивідендів; 932 млн доларів міноритарії вимагають в рахунок штрафних санкцій; 1,679 млрд доларів в рахунок втрати вартості акцій [91].

Значну питому вагу: 35,3% (9197595 тис. грн.) у 3-ому кварталі 2016 рік і 43,1% (12599387 тис. грн.) у 3-оу кварталі 2017 року у структурі поточних зобов'язань становили поточні забезпечення.

Серед них пенсійні забезпечення. Компанія має юридичне зобов'язання сплачувати Державному пенсійному фонду України компенсацію за додаткові пенсії, виплачувані певним колишнім та існуючим працівникам Компанії. За цим планом працівники Компанії, що мають певний стаж роботи у шкідливих для здоров'я умовах та відповідне право дострокового виходу на пенсії, отримують право на додаткові виплати, які фінансуються Компанією та виплачуються через Державний пенсійний фонд України. Ці зобов'язання відповідають визначенню пенсійного плану із встановленими виплатами.

У зв'язку з продовженням несплати та несвоєчасної сплати рентної плати, податку на прибуток та ПДВ, компанія нараховувала забезпечення можливих штрафів, санкцій та пені за несвоєчасну сплату. Резерв під судові процеси Компанія наразі виступає стороною судового процесу щодо одного з договорів про спільну діяльність. Предметом судочинства є анулювання договору про спільну діяльність та компенсація збитків, понесених спільною діяльністю. Керівництво Компанії сформувало резерв на повну суму позову з урахуванням відповідних штрафних санкцій.

До поточних забезпечень належать зобов'язання з ліквідації активів. Забезпечення під витрати, пов'язані з вибуттям (виведенням з експлуатації) активів, визнаються при введенні в експлуатацію нафтогазових активів та активів розвідки і оцінки. Резерв під виведення активів з експлуатації визнається у повному обсязі при встановленні відповідного обладнання. Резерв визначається в сумі витрат, що, як очікується, будуть понесені наприкінці періоду експлуатації відповідного активу, дисконтовані до їх поточної вартості. Витрати на визнання резерву під виведення активів з експлуатації включаються до складу відповідного активу і, таким чином, відображаються у прибутках та збитках у складі витрат з амортизації нафтогазових активів, що розраховуються виробничим методом відповідно до політики компанії. Витрати періодів, пов'язані зі змінами у чистій приведеній вартості резерву під виведення активів з експлуатації, що виникають внаслідок дисконтування, включаються до складу фінансових витрат. Попередньо оцінені майбутні платежі, пов'язані з вибуттям активів, переглядаються щороку і, за необхідністю, коригуються.

3.3. Аналіз фінансових результатів та показників рентабельності

Досліджуване підприємство – ПАТ "Укрнафта" - найбільша публічна нафтогазова компанія України. На її частку припадає 68% видобутку нафти і конденсату, а також 11% видобутку газу в Україні. "Укрнафта" є одним з найбільших гравців на роздрібному ринку нафтопродуктів України. До складу

ПАТ «Укрнафта» входять 22 структурні одиниці без статусу юридичної особи. Створені структурні одиниці наділено основними засобами та обіговими коштами, які належать Товариству і знаходяться в оперативному управлінні керівництва структурних одиниць з обмеженим правом розпоряджатися майном. Структурні одиниці ведуть окремий бухгалтерський та податковий облік, подають звітність, що включається до звітності ПАТ «Укрнафта».

Компанія складається з шести видобувних підрозділів, трьох розвідувальних і бурильних підрозділів, трьох газопереробних заводів, ряду дослідницьких та допоміжних підрозділів і 536 діючих заправних станцій.

Публічне акціонерне товариство "Укрнафта" було засноване і розпочало свою діяльність як державне підприємство Виробниче об'єднання "Укрнафта". У 1994 році компанія була акціонована, приватизована та зареєстрована як акціонерне товариство відповідно до законодавства України.

Акції Компанії належать українським та іноземним юридичним і фізичним особам. 50% плюс 1 акція належить Національній акціонерній компанії "Нафтогаз". Серед іноземних міноритарних акціонерів – три кіпрські компанії - Літтоп Ентерпрайзес Лімітед (Littop Enterprises Limited) (13,6050% акцій), Бріджмонт Венчерз Лімітед (Bridgemont Ventures Limited) (13,6050% акцій) і Бордо менеджмент лімітед (Bordo Management Limited) (12,8909% акцій).

Акції "Укрнафти" включені в лістинг Української біржі (УБ) і фондової біржі ПФТС (Київ). Депозитарні розписки на акції "Укрнафти" торгуються на Франкфуртській фондовій біржі.

Для аналізу складу та динаміки зміни валового прибутку підприємства використаємо "Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)" за 3-й квартал 2015, 2016, 2017 року.

Отримані дані зведемо в таблицю 3.7. Дані таблиці 3.7 свідчать про неефективну роботу підприємства. Спостерігалася чітка тенденція до падіння показників фінансових результатів (рис. 3.2).

Таблиця 3.7

Динаміка фінансових результатів на ПАТ „Укрнафта”, тис. грн.

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Відхилення	
				від 2014 р.	від 2015 р.
Чистий дохід від реалізації продукції	27891932	28761995	22578750	-5313182	-6183245
Собівартість реалізації продукції	-14123321	11670171	12057428	+26180749	+387257
Валовий прибуток	13768611	17091824	10521322	-3247289	-6570502
Фінансовий результат від операційної діяльності	2991288	3513691	-14698090	-17689378	-18211781
Фінансовий результат до оподаткування	2673808	-6148254	-11904732	-14578540	-5756478
Чистий фінансовий результат	1264626	-5440729	-8739303	-10003929	-3298574

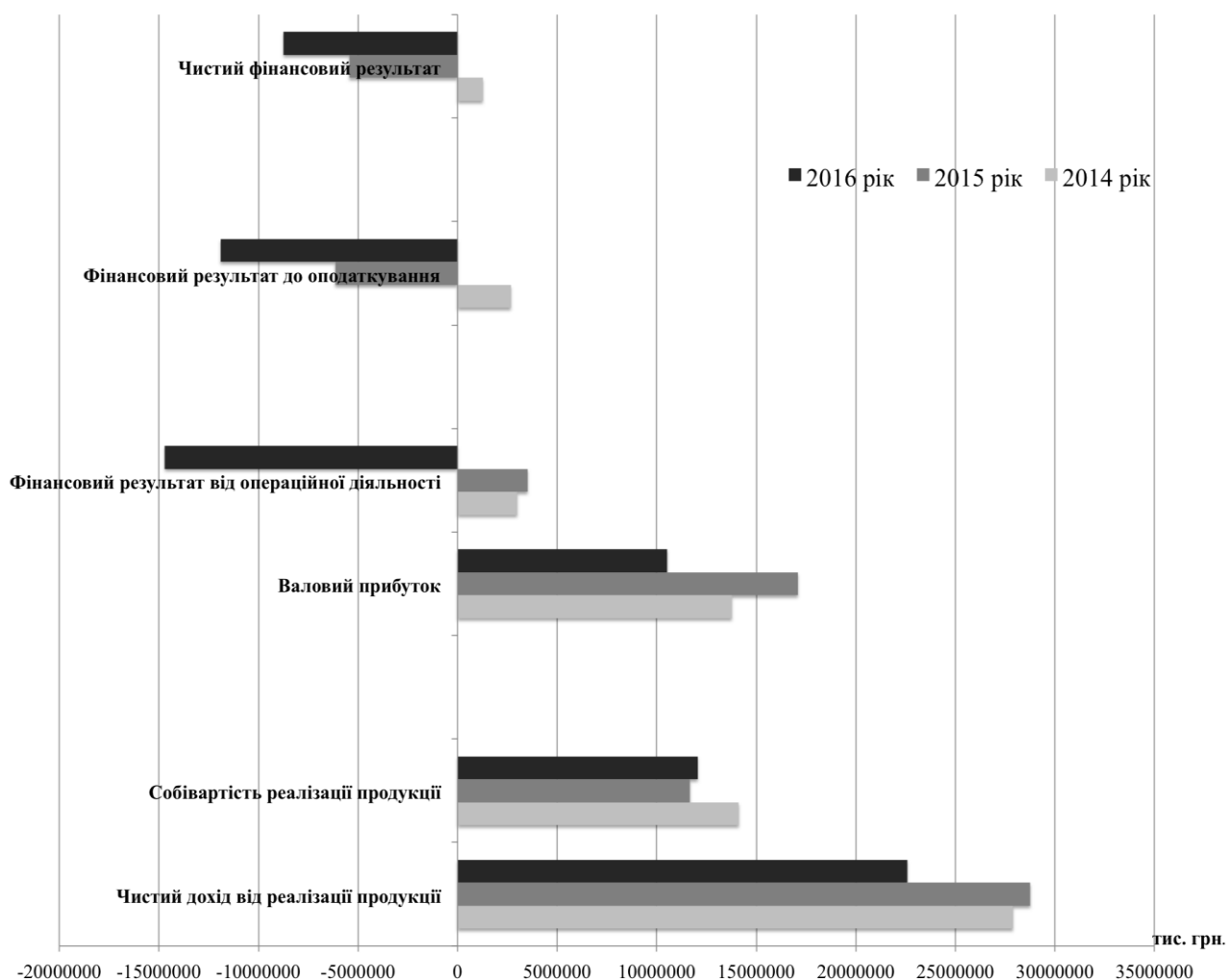

Рис. 3.2. Динаміка показників фінансових результатів ПАТ „Укрнафта”

Компанія реалізує сиру нафту на біржових аукціонах відповідно до Закону України «Про нафту і газ» № 2665-III від 12 липня 2001 року (остання редакція від 12 липня 2015 року), за яким підприємства, частка держави у статутному капіталі яких 50 відсотків та більше, мають здійснювати продаж нафти сирової виключно на біржових аукціонах. Організація та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку та скрапленого газу регулюється Постановою Кабінету міністрів України від 16 жовтня 2014 року (остання редакція від 1 вересня 2015 року). У 2016 році Компанія продала на біржових аукціонах 1 454 тисячі тонн сирової нафти на суму 11 040 092 тисячі гривень (у 2015 році – 1 543 тисячі тонн на суму 13 407 167 тисяч гривень).

За договором оренди Компанія має у своєму розпорядженні устаткування та засоби для виробництва аміаку. У 2016 році Компанія продала 499 тисяч тонн аміаку (у 2015 році – 484 тисячі тонн).

У 2016 році Компанія продала 132 тисячі тонн скрапленого газу (у 2015 році – 153 тонни).

У 2016 році Компанія продала 159 460 тисяч кубічних метрів природного газу (к 2015 році - 499 727 тисяч кубічних метрів) внаслідок скорочення обсягу закупівель у третіх сторін та незначного уповільнення видобутку газу.

У 2016 році нафтопродукти у сумі 802 430 тисяч гривень були реалізовані виключно спільною операцією за договором №999/97. У 2015 році нафтопродукти реалізовувалися ПАТ "Укрнафта" та спільною операцією за договором №999/97.

В експлуатації Компанії знаходиться 537 бензозаправних станцій по всій Україні. З травня 2015 року по травень 2016 року Компанія виступала агентом в угодах з продажу нафтопродуктів за договором комісії з нафтопереробним заводом та визнавала лише фіксований комісійний дохід від роздрібною торгівлі. Компанія реалізовувала через мережу своїх заправних станцій власний бензин та бензин, що належав третім сторонам. Треті сторони компенсували змінні та постійні витрати плюс фіксована маржа, розмір якої узгоджувався щомісяця. У

2016 році валова сума такої реалізації склала 2 628 865 тисяч гривень (у 2015 році - 6 036 635 тисяч гривень).

Крім того, з травня 2016 року Компанія надає послуги зберігання та реалізації нафтопродуктів. Оскільки нафтопродукти не належать Компанії, дохід від послуг їх зберігання та реалізації був розкритий за чистою сумою у складі комісійних доходів від роздрібної торгівлі.

Важливим показником, який характеризує кінцеві результати господарської діяльності є рентабельність. Для аналізу в динаміці показників рентабельності використовуємо дані форми № 1 “Баланс (Звіт про фінансовий стан)”, форми №2 “Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)” та узагальнені дані аналітичного обліку.

Основні показники рентабельності можна об’єднати в такі групи:

- 1) показники, розраховані на основі прибутку; □
- 2) показники, розраховані на основі виробничих активів; □
- 3) показники, розраховані на основі грошових потоків.

Перша група формується на основі розрахунку рівнів рентабельності за показниками прибутку, що відображені у звітності підприємства.

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Валовий} \square \text{ прибуток}}{\text{Чистий} \square \text{ дохід від реалізації} \square \text{ продукції} \square} ; \frac{\text{Прибуток від операцій} \square \text{ної} \square \text{ діяльності}}{\text{Чистий} \square \text{ дохід від реалізації} \square \text{ продукції} \square}$$

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Прибуток до оподаткування}}{\text{Чистий} \square \text{ дохід від реалізації} \square \text{ продукції} \square} ; \frac{\text{Чистий} \square \text{ прибуток}}{\text{Чистий} \square \text{ дохід від реалізації} \square \text{ продукції} \square} \quad (3.7)$$

Дані показники характеризують прибутковість продукції □ і констатують прибуток, який □ має підприємство з кожної □ гривні реалізованої □ продукції □. Тенденція до зниження цих показників може бути і певною віхою в оцінці конкурентоспроможності підприємства, оскільки дозволяє припустити скорочення попиту на його продукцію.

Таблиця 3.8

Рентабельність реалізованої продукції

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	27891932	28761995	22578750
Валовий прибуток, тис. грн.	13768611	17091824	10521322
Фінансовий результат від операційної діяльності	2991288	3513691	-14698090
Чистий фінансовий результат	1264626	-5440729	-8739303
Валова рентабельність реалізованої продукції, %	49,4	59,4	46,6
Операційна рентабельність реалізованої продукції, %	10,7	12,2	-65,1
Чиста рентабельність реалізованої продукції, %	4,5	-18,9	-38,7

Рентабельність характеризує рівень прибутковості; він більшою мірою, аніж прибуток характеризує кінцеві результати діяльності підприємства. Рентабельність дозволяє зіставити ефективність роботи різних підприємств, прибутковість різних видів продукції тощо.

Показник рентабельності показує, яку суму прибутку одержує підприємство з кожної гривні реалізованої продукції. Валова рентабельність реалізованої продукції в 2016 році впала на 12,8%, чиста рентабельність реалізованої продукції – на 19,8%.

Друга група показників рентабельності формується на основі розрахунку рівнів рентабельності залежно від зміни розміру і характеру авансованих засобів: усі активи підприємства, інвестований капітал (власні засоби плюс довгострокові зобов'язання), власний капітал.

Розбіжність рівнів рентабельності в результаті розрахунку за різними показниками характеризує ступінь використання підприємством фінансових важелів для підвищення дохідності (довгострокових кредитів та інших позикових засобів).

Ці показники мають ту особливість, що відповідають критеріям усіх учасників бізнесу підприємства. Наприклад, адміністрацію підприємства

цікавить віддача (прибутковість) всіх активів; потенції інших інвесторів і кредиторів — віддача на інвестованим капітал; власників і засновників — прибутковість акцій і т.д.

Кожний з перерахованих показників легко моделюється за факторною залежністю.

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} \times \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Активи}} \quad (3.8)$$

Ця залежність розкриває зв'язок між рентабельністю всіх активів, рентабельністю реалізації і оборотністю активів. Економічний зв'язок полягає в тому, що формула прямо вказує шляхи підвищення рентабельності: при низькій рентабельності продажу необхідно прагнути до прискорення обороту активів.

Рентабельність власного капіталу залежить від зміни рівня рентабельності продукції, швидкості обороту сукупного і позичкового капіталу. Вивчення подібної залежності має велике значення для оцінки впливу факторів на показники рентабельності.

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Зареєстрований капітал}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} \times \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{Власний капітал}} \times \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Зареєстрований капітал}} \quad (3.9)$$

Рентабельність власного капіталу залежить від зміни рівня рентабельності продукції, швидкості обороту сукупного і позичкового капіталу. Вивчення подібної залежності має велике значення для оцінки

впливу факторів на показники рентабельності.

Показником, що відповідає ефективності використання засобів, інвестованих у підприємство, є рентабельність інвестиції [3]:

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Прибуток до оподаткування}}{\text{Валюта балансу} - \text{Поточні зобов'язання}} \times 100\% \quad (3.10)$$

У закордонній практиці цей показник є способом оцінки майстерності управління інвестиціями. Оскільки керівництво компанії не може впливати на розмір податку з прибутку, що сплачується, для точного розрахунку показника в чисельнику використовується прибуток до сплати податку. Проте не можна розглядати розрахований показник лише як оцінку майстерності управління інвестиціями, тому що в сформованих умовах існує багато інших чинників, що впливають на нього і не залежать від управлінської діяльності.

Інвестори капіталу (акціонери) вкладають свої засоби з метою одержання прибутку від інвестиції. Тому, з погляду акціонерів, оцінкою результатів господарської діяльності є наявність прибутку на вкладений капітал.

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} \times 100\% \quad (3.11)$$

Зниження цього показника більше ніж у 2 рази є застереженням для акціонерів і для підприємств, оскільки за рік значно знизився дохід інвесторів на вкладені капітали.

Третя група показників рентабельності формується аналогічно першій і другій групам, однак замість прибутку в розрахунок береться чистий приплив грошових коштів.

Коефіцієнти рентабельності грошових потоків, які розраховують як частку від ділення суми чистого (або інших показників прибутку) до суми

грошового потоку, свідчать про зв'язок між чистим, додатним, витратним грошовими потоками, які цей прибуток забезпечують [84, 70] (3.12).

Таблиця 3.9

Динаміка показників рентабельності

Показники	На початок 2015 р.	На початок 2016 р.	На початок 2017 р.
Чистий прибуток	1264626	-5440729	-8739303
Необоротні активи	18226876	18465783	22339292
Оборотні активи	14980643	16716651	10896097
Власний капітал	14817706	9657274	2749583
Зареєстрований капітал	1010972	1010972	1010972
Поточні зобов'язання	15921971	24115879	11635929
Рентабельність необоротних активів	0,07	-0,29	-0,39
Рентабельність оборотних активів	0,08	-0,33	-0,8
Рентабельність зареєстрованого капіталу	0,09	-0,56	-3,18
Рентабельність власного капіталу	1,25	-5,38	-8,64
Рентабельність інвестицій	0,07	-0,49	-0,4

$$\text{Рентабельність позитивного грошового потоку} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Позитивний грошовий потік}} = \quad (3.12.1)$$

$$\text{Рентабельність Чистого грошового потоку} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий грошовий потік}} = \quad (3.12.2)$$

$$\text{Рентабельність грошового потоку від операційної діяльності} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Грошовий потік від операційної діяльності}} = \quad (3.12.3)$$

$$\text{Рентабельність грошового потоку від інвестиційної діяльності} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Грошовий потік від інвестиційної діяльності}} = \quad (3.12.4)$$

$$\text{Рентабельність грошового потоку від фінансової діяльності} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Грошовий потік від інвестиційної діяльності}} = \quad (3.12.5)$$

$$\text{Рентабельність середнього залишку грошових коштів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середній залишок грошових коштів}} = \quad (3.12.6)$$

Таблиця 3.10

Динаміка показників рентабельності грошових потоків

Показники	На початок 2015 р.	На початок 2016 р.	На початок 2017 р.	Відхилення	
				від 2016 р.	від 2015 р.
Чистий рух коштів від операційної діяльності, тис. грн.	596860	2936474	697374	-2239100	100514
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності, тис. грн.	- 768043	576651	355182	-221469	1123225
Чистий рух коштів від фінансової діяльності, тис. грн.	212540	- 2258652	- 385211	1873441	-597751
Чистий рух грошових коштів за звітний період, тис. грн.	41357	101171	- 43019	-144190	-84376
Чистий прибуток, тис. грн.	1264626	-5440729	-8739303	-3298574	-10003929
Рентабельність грошового потоку від операційної діяльності	2,12	-1,85	-12,53	-10,68	-14,65
Рентабельність грошового потоку від інвестиційної діяльності	-1,65	-9,44	-24,61	-15,17	-22,96
Рентабельність грошового потоку від фінансової діяльності	5,95	2,41	22,69	20,28	16,74
Рентабельність чистого грошового потоку	30,58	-53,78	203,15	256,93	172,57

Дані таблиці 3.10 свідчать про зниження грошових потоків: чистий рух коштів від операційної діяльності знизився на початок 2017 року на 2 млрд. 240 млн. грн., чистий рух коштів від інвестиційної діяльності знизився на початок 2017 року на 222 млн. грн., чистий рух коштів за звітний період знизився на початок 2017 року на 144,2 млн. грн. Проте такі дані не завжди є негативними показниками.

Ситуація на початок 2015 року свідчить, що кошти, отримані від операційної діяльності, а також залучені кредитні ресурси спрямовані підприємством на інвестиційні вкладення. У 2015 році компанія показала небувалу прибутковість в 17 млрд. грн, почала виплачувати дивіденди акціонерам, збільшила чистий дохід з реалізації продукції до 28,761 млрд. грн., почала оптимізувати витрати на збут, гасити податкові зобов'язання,

розраховуватись за кредитами та припинила брати позики на фінансову діяльність.

Ситуація, що склалася на початок 2016 року показує спрямування коштів, отриманих від ведення інвестиційної діяльності, на покриття зобов'язань за кредитами. Таке використання коштів свідчить про готовність підприємства до раціонального розподілу грошових коштів та оновлення необоротних активів.

Проте вже на кінець 2016 року компанія показала неадекватні збитки від операційної діяльності та інші операційні витрати, почала втрачати сукупний дохід, підвищила на 400 млн грн витрати на оплату праці — при тому, що кількість працівників скоротилася майже на 5 тисяч осіб.

Негативні показники рентабельності грошових потоків пов'язані, насамперед з отриманими збитками: на початок 2016 року ПАТ «Укрнафта» мало збиток в розмірі 5 млрд. 441 млн. грн., на початок 2017 року ПАТ «Укрнафта» — збиток в розмірі 8 млрд. 740 млн. грн. У своєму фінансовому звіті компанія називає такі причини: різке падіння цін на нафту, зростання рентної плати на нафту, газовий конденсат і газ, збільшення плати за користування надрами, державне регулювання цін і тарифів на природний газ власного видобутку.

Оскільки поява фінансових коефіцієнтів відбулася саме у зарубіжній практиці, доречним вважаємо проведення компаративного аналізу спроможності економічної одиниці генерувати грошові кошти на основі коефіцієнтів, що є поширеними у зарубіжній практиці.

Застосування цього переліку (табл. 3.11) для проведення динамічного аналізу коефіцієнтів забезпечує релевантною інформацією про тенденції спроможності компанії генерувати грошові кошти в доступному для огляду майбутньому в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності та продовжувати діяльність.

Таблиця 3.11

Перелік ключових коефіцієнтів для ретроспективного аналізу руху грошових коштів у зарубіжній практиці [34, 121-122]

Назва коефіцієнту	Характеристика коефіцієнта
Free Cash Flow – FCF – Вільний грошовий потік	показує чистий грошовий потік від операційної діяльності, що залишився після вирахування капітальних інвестицій у необоротні активи для підтримки або розширення виробничої потужності. Нормальне значення > 0
Operating Cash Flow Ratio – Грошова «якість» розрахунків з покупцями	показує можливості підприємства перетворити нараховані доходи від реалізації у грошові надходження від операційної діяльності, платіжну дисципліну покупців та рівень погашення ними дебіторської заборгованості. Оптимальне значення = 1
Asset Efficiency Ratio – Грошова ефективність активів	показує здатність генерувати грошові потоки від експлуатації активів; є подібним до показника ROA, але у чисельнику використовується не показник чистого прибутку, а чистого грошового потоку від операційної діяльності. Є важливим для ретроспективного трендового аналізу та порівняльного аналізу з конкурентами. Нормальне значення > 0
Current Liability Coverage Ratio – Грошове покриття поточних зобов'язань	показує здатність погашати поточні зобов'язання чистими грошовими надходженнями від операційної діяльності; забезпечує більш точну оцінку платоспроможності. Нормальне значення > 1
Interest Coverage Ratio – Грошове покриття відсотків за кредитами	показує здатність економічної одиниці здійснювати процентні платежі за отриманими позиками; включає інформацію про фінансові витрати та витрати з податку на прибуток; забезпечує релевантною інформацією кредиторів. Нормальне значення > 1
External Financing Index Ratio – Грошова залежність від зовнішнього фінансування	показує співвідношення чистого руху коштів від фінансової діяльності до чистого руху коштів від операційної діяльності; чим вище значення, тим більше залежить бізнес від зовнішніх грошей. Нормальне значення < 1
Free cash flow / Operating cash flow – Грошова міцність підприємства	показує рівень самофінансування економічною одиницею у напрямку розширення масштабів діяльності, збільшення виробничої потужності, нарощування економічного потенціалу. Нормальне значення > 0

Таблиця 3.12

Перелік ключових коефіцієнтів для ретроспективного аналізу руху грошових коштів у зарубіжній практиці

Назва коефіцієнту	Формула	2015 р.	2016 р.	Відхилення
1	2	3	4	5
Free Cash Flow – FCF – Вільний грошовий	Чистий грошовий потік від операційної діяльності –	2391822	356228	-2035594

потік, тис. грн.	Капітальні інвестиції			
------------------	-----------------------	--	--	--

Продовження табл. 3.12

1	2	3	4	5
Operating Cash Flow Ratio – Грошова «якість» розрахунків з покупцями	Чистий грошовий потік від операційної діяльності / Чистий дохід від реалізації	0,1	0,03	-0,07
Asset Efficiency Ratio – Грошова ефективність активів	Чистий грошовий потік від операційної діяльності / Активи	0,02	0,09	0,07
Current Liability Coverage Ratio – Грошове покриття поточних зобов'язань	Чистий грошовий потік від операційної діяльності / Поточні зобов'язання	0,122	0,024	-0,098
Interest Coverage Ratio – Грошове покриття відсотків за кредитами	(Чистий грошовий потік від операційної діяльності + Фінансові витрати + Витрати з податку на прибуток) / Фінансові витрати	1,7	15	+13,3
External Financing Index Ratio – Грошова залежність від зовнішнього фінансування	Чистий грошовий потік від фінансової діяльності / Чистий грошовий потік від операційної діяльності	-0,77	-0,55	+0,22
Free cash flow / Operating cash flow – Грошова міцність підприємства, тис. грн.	FCF/ Operating Cash Flow Ratio	23918220	11874267	-12043953

Дані таблиці 3.12 свідчать, що ПАТ «Укрнафта» не має залежності від зовнішніх джерел фінансування, хоча аналіз фінансової стійкості свідчив про інше. Пов'язано це знову ж таки з наявністю у підприємства суттєвої податкової заборгованості. Це підтверджує її здатність погашати поточні зобов'язання чистими грошовими надходженнями від операційної діяльності. У компанії у звітному періоді зросла здатність здійснювати процентні платежі за отриманими позиками. Рівень самофінансування компанії зменшився у двічі.

У січні-серпні 2017 року в порівнянні з аналогічним періодом 2016 року, видобуток нафти компанією «Укрнафта» впав на 7,1%, або майже 70 тис. т. Звичайно, такий результат можна пояснити призупинкою робіт на 9 ліцензійних ділянках. Проте, навіть після технічної перемоги над фіскалами та Держгеонадрами, відновлення робіт та при зниженій ренті, «Укрнафта»

продовжує бути найбільшим податковим боржником. А отже і проблемою для держави.

Керівництво ПАТ "Укрнафта" визнає той факт, що до успішного виконання плану фінансового оздоровлення або узгодження погашення чи реструктуризації її податкових зобов'язань та пролонгації її ліцензій, існує істотна невизначеність, яка може викликати значні сумніви у спроможності компанії продовжувати безперервну діяльність, отже, компанія може виявитися нездатною реалізувати свої активи та виконувати зобов'язання у ході звичайної діяльності. Попри суттєву невизначеність описаних вище факторів, керівництво вживає заходів щодо пролонгації ліцензій, стягнення заборгованості за дебіторською заборгованістю та заборгованістю за передплатами виданими, реструктуризації податкових зобов'язань та затвердження плану фінансового оздоровлення усіма сторонами, у зв'язку з чим впевнене, що підготовка цієї фінансової звітності за принципом подальшої безперервної діяльності є обґрунтованою.

Висновки до розділу 3

1. Основними функціями фінансового аналізу є :

- об'єктивна оцінка фінансового стану, фінансових результатів, ефективності і ділової активності об'єкта аналізу;
- виявлення факторів і причин досягнутого стану й отриманих результатів;
- підготовка й обґрунтування прийнятих управлінських рішень в області фінансів;
- виявлення і мобілізація резервів поліпшення фінансового стану і фінансових результатів, підвищення ефективності всієї господарської діяльності.

2. Основним завданням проведення економічного аналізу є оцінка результатів господарської діяльності за попередній та звітний періоди, виявлення факторів, які позитивно чи негативно впливають на кінцеві

показники роботи підприємства. Важливими показниками для оцінки фінансового стану підприємства є показники ліквідності та платоспроможності. Платоспроможність – це абсолютна ліквідність, тобто такий стан ресурсів підприємства, коли воно володіє на певний момент коштами, достатніми для оплати всіх зобов'язань. Ліквідність – показник, який характеризує здатність виконувати свої зобов'язання шляхом перетворення цінностей у кошти чи їх абсолютно ліквідний еквівалент.

Результати дослідження вказують, що всі показники ліквідності досліджуваного підприємства значно менші від їх нормативних значень. Причому спостерігається їх зниження у 3-ому кварталі 2017 року порівняно з аналогічним періодом 2016 року. Спостерігалось лише незначне покращення показника абсолютної ліквідності – здатності компаній погасити короткострокові позикові зобов'язання негайно – на 0,003.

3. Проведений аналіз балансу свідчить про зростання кредиторської заборгованості у 2017 році з 26082881 тис. грн. до 27317705 тис. грн. або на 104,7 %. Негативним фактом є те, що в сумі поточних зобов'язань найбільшу питому вагу займає заборгованість перед бюджетом 46,7% – у 3-ому кварталі 2016 року і 46,9% – у 3-ому кварталі 2017 року. За абсолютною величиною це 12 млрд. грн. На 100 найбільших боржників в Україні припадає 40,78 млрд грн. Таким чином, "Укрнафта" посідає перше місце серед боржників перед державою.

4. Дані звіту про фінансові результати свідчать про неефективну роботу підприємства. Спостерігалася чітка тенденція до падіння показників фінансових результатів.

У 2016 році чистий дохід від реалізації продукції знизився порівняно з 2014 роком – на 20%, з 2015 роком – на 21,5%. Якщо у 2014 році компані отримала чистий прибуток у розмірі 1 млрд. 265 млн. грн., то у 2016 році – збиток у розмірі 8 млрд. 740 млн. грн.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати дослідження у магістерській роботі щодо використання фінансової звітності міжнародних компаній для аналізу їх фінансово-майнового стану можна сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Діяльність міжнародних компаній є дуже важливою для економіки будь-якої країни. Україна також не є винятком у цій ситуації, оскільки її політика, котра спрямована на широку інтернаціоналізацію, на пряму залежить від обсягу прямих іноземних інвестицій, а також капіталовкладень міжнародних компаній, що надходять у національну економіку

Поряд з отриманням конкурентних переваг, внаслідок діяльності міжнародних компаній українська економіка зазнає негативного впливу від їх функціонування. З метою мінімізації негативних наслідків від діяльності міжнародних компаній в країні та залучення додаткових обсягів прямих іноземних інвестицій, існує потреба у реалізації дієвих заходів щодо покращення інвестиційного клімату та розвитку вітчизняної економіки з наданням пріоритетів стратегічно важливим для країни видам економічної діяльності.

2. Міжнародні компанії, що функціонують на ринку України при складанні фінансової звітності керуються вимогами законодавства нашої держави, міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності, директивами Європейського Союзу, а також законодавчими актами тих країн, де вони зареєстровані або на території яких вони мають філії, дочірні підприємства.

У зв'язку із змінами, які відбулися в законодавстві України передбачається, що підприємства, які складають фінансову звітність за МСФЗ, керуватимуться положеннями МСФЗ, решта підприємств застосовуватимуть національні

положення (стандарти) бухгалтерського обліку, приведені у відповідність із Директивою ЄС № 2013/34/ЄС.

Існує два методи підготовки фінансової звітності за вимогами міжнародних законодавчих актів: метод трансформації та метод трансакцій (паралельний облік).

3. Основною формою фінансової звітності підприємства є форма 1 “Баланс”, порядок складання якого затверджений П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Аналогом національного стандарту є міжнародний стандарт МСФЗ (IAS) 1 “Подання фінансової звітності”. Аналіз цих двох нормативних документів виявив суттєві відмінності між ними, основна з яких – відсутність встановленого обов’язкового складу статей Балансу відповідно до МСФЗ 1. При визначенні форм фінансової звітності необхідно пам’ятати, що жодним МСБО або МСФЗ їх не затверджено. У стандартах наведений лише перелік основних статей, обов’язкових для подання та розкриття у звітності.

Формат фінансових звітів за МСФЗ – це результат професійного судження бухгалтера. Професійне судження про доцільність введення додаткових статей будується на підставі аналізу характеру та ліквідності активів, функціонального призначення активів, величини, характеру та строків виконання зобов’язань.

Переважно, при складанні звітності за МСФЗ, бухгалтери використовують форми фінансової звітності, які затверджені НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Для забезпечення правдивого відображення фінансового стану підприємства не слід подавати однією сумою, в разі їх суттєвості різні за характером і функціями статті, а саме: монетарні та немонетарні; поточні та непоточні; операційні та фінансові; відсоткові та не відсоткові.

Проведення паралелей між балансами свідчить про те, що, незважаючи на несуттєвість відмінностей у назвах і послідовності розкриття змісту статей, усе-

таки привертає увагу відсутність у Балансі Директиви ЄС низки показників, а саме:

- відстрочених податкових активів та зобов'язань;
- необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття і пов'язаних з ними зобов'язань;
- вилученого капіталу.

Отже, при побудові звітності міжнародними компаніями неминучою є її трансформація. Процес трансформації балансів можна розглядати з двох позицій – технічної і змістовної. Технічно це досягається двома прийомами: заповненням і підсумовуванням аналогічних за назвою і змістом рядків активу і пасиву. З цією метою у практиці доцільно скласти трансформаційну таблицю.

Змістовна частина полягає у процесі ідентифікації сутностних критеріїв аналогічних статей євробалансу і українського балансу та знаходження місця «нетрадиційним» статтям.

4. Аналізуючи вимоги МСБО 1 та НП(С)БО 1 до формування звіту про фінансові результати, варто зазначити, що нові вимоги до складання Звіту про фінансові результати (сукупні доходи) відповідно до НП(С)БО 1 забезпечили наближення цього звіту до складу Звіту про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід. Зокрема, це стосується питань відображення інших операційних та інших доходів і витрат, класифікації видів діяльності, наведення компонентів іншого сукупного доходу, форматів представлення елементів операційних витрат. Позитивною новацією НП(С)БО 1 є обов'язкове звітування про інший сукупний дохід. Показник сукупного доходу як індикатор змін в активах компанії є дуже інформативним, оскільки лежить в основі прийняття рішень інвесторами та кредиторами.

На нашу думку, в Україні є доцільним застосування одночасно двох форматів звіту про фінансові результати, як «на основі характеру витрат», так і «на основі функції витрат». Для застосування в Україні формату звіту на основі «характеру витрат» слід затвердити нові форми звіту про фінансові результати з

зазначенням статей витрат за елементами. Статті витрат необхідно в достатній мірі конкретизувати; при цьому підприємства повинні мати право додавати ті види витрат, які відповідають специфіці їх діяльності.

5. Інформацію у примітках до фінансової звітності згідно МСБО 1 “Подання фінансових звітів” рекомендується подавати у такій послідовності:

- 1) зазначення відповідності фінансових звітів вимогам МСФЗ;
- 2) розкриття основ оцінки та облікової політики, які застосовуються підприємством;
- 3) підтверджувальна інформація щодо статей, наведених безпосередньо у фінансових звітах;
- 4) інша додаткова інформація.

У примітках до фінансових звітів може бути відображена така додаткова інформація:

- місцезнаходження, юридична форма та адреса зареєстрованого офісу підприємства;
- опис виду операцій підприємства та його основної діяльності;
- назва і місцезнаходження зареєстрованих офісів підприємств, у яких компанія володіє певним відсотком статутного капіталу;
- кількість і номінальна (або облікова) вартість акцій, випущених за звітний рік в межах дозволеного статутного капіталу (за видами акцій);
- чистий товарообіг у розрізі категорій діяльності та географічних ринків;
- середня кількість осіб, прийнятих на роботу за звітний рік (за категоріями персоналу) та витрати на соціальні виплати;
- кількість працівників на кінець періоду або їх середня кількість за звітний період;
- сума винагород працівникам адміністративного, управлінського та контрольного органів залежно від їхньої відповідальності;
- сума авансів і кредитів наданих працівникам підприємства.

6. Основним завданням проведення економічного аналізу є оцінка результатів господарської діяльності за попередній та звітний періоди,

виявлення факторів, які позитивно чи негативно впливають на кінцеві показники роботи підприємства. Важливими показниками для оцінки фінансового стану підприємства є показники ліквідності та платоспроможності.

Результати дослідження вказують, що всі показники ліквідності досліджуваного підприємства значно менші від їх нормативних значень. Причому спостерігається їх зниження у 3-ому кварталі 2017 року порівняно з аналогічним періодом 2016 року. Спостерігалось лише незначне покращення показника абсолютної ліквідності – здатності компаній погасити короткострокові позикові зобов'язання негайно – на 0,003.

Проведений аналіз балансу свідчить про зростання кредиторської заборгованості у 2017 році з 26082881 тис. грн. до 27317705 тис. грн. або на 104,7 %. Негативним фактом є те, що в сумі поточних зобов'язань найбільшу питому вагу займає заборгованість перед бюджетом 46,7% – у 3-ому кварталі 2016 року і 46,9% – у 3-ому кварталі 2017 року. За абсолютною величиною це 12 млрд. грн. На 100 найбільших боржників в Україні припадає 40,78 млрд грн. Таким чином, "Укрнафта" посідає перше місце серед боржників перед державою.

Дані звіту про фінансові результати свідчать про неефективну роботу підприємства. Спостерігалася чітка тенденія до падіння показників фінансових результатів.

У 2016 році чистий дохід від реалізації продукції знизився порівняно з 2014 роком – на 20%, з 2015 роком – на 21,5%. Якщо у 2014 році компанії отримала чистий прибуток у розмірі 1 млрд. 265 млн. грн., то у 2016 році – збиток у розмірі 8 млрд. 740 млн. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Н.С. Облік в зарубіжних країнах: навчальний посібник / Н.С.Акімова., А.П. Грінько, О.В. Топоркова, Т.А. Наумова, Н.С.Ковалевська, Л. О. Кирильєва, В. В. Янчев.– Х.: ХДУХТ, 2016. – 288 с.
2. Алексєєва В. О. Проблеми впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні / В. О. Алексєєва, С. О. Клименко // Економічні науки. сер.: Облік і фінанси, 2013. – Вип. 10(3). – С. 10-14. □
3. Амеліна І. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / Амеліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В. - К. : Центр учбової літератури, 2013. - 256 с. □
4. Атамас П. И., Атамас О. П. Методичні проблеми складання звіту про рух грошових коштів та шляхи їх вирішення // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – №о 1 (14). – С. 3-11.
5. Беззубченко О. А. Оцінка діяльності іноземних ТНК в Україні [Електронний ресурс] / О.А. Беззубченко // Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Економіка. – 2017. – Вип. 1. – С. 50–56. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vmdu_ek_2017_1_10.pdf
6. Бондар М. І. Звітність підприємства: навч. посіб. / М. І. Бондар. – К.: ЦУЛ, 2015. – 570 с.
7. Борисєнко Ю. В. Нові форми фінансової звітності: переваги і недоліки // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2013. – № 1 (63) – С. 39-41.
8. Буравцова К. І. Трансформація української звітності відповідно до міжнародних стандартів / К.І. Буравцова // Управління розвитком. – 2013. – № 5 (145). – С. 162–164.
9. Бутинець Ф.Ф., Горецька П.П. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106

"Облік і аудит". – Житомир : ПП "Рута", 2003. – 544 с.

10. Валієва Е. А. Порівняльна характеристика обліку фінансового результату підприємства: НП(С)БО та МСБО / Е.А. Валієва // Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України». – 2013. – С. 82–84.

11. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності: краща світова практика, українські реалії та досвід країн СНД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nabu.com.ua/Analytics/MSFO.pdf>

12. Войнарченко М. П., Лопатовський В. Г., Тарашевська О. В. Сутність та значення звіту про фінансові результати в умовах трансформації фінансової звітності // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – №4, Т. 2. – С. 30-35.

13. Гавришко Н. Взаємозв'язок економічних понять: фінансовий стан підприємства, платоспроможність, фінансова стійкість, ліквідність / Наталія Гавришко, Світлана Ярошук // Наукові записки : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон.ун-ту. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – Вип. 15. – С. 107-110.

14. Гайда Т. Ю., Лазорко М. Є., Вплив діяльності міжнародних компаній українського походження на економіку України // Ефективна економіка. – 2016. – №5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4966>

15. Гаркуша Н. М., Горошанська О.О. Методика аналізу грошових потоків підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Гаркуша, О. О. Горошанська // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг . - 2017. - Вип. 2. – С. 90-96. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstp_2011_2_16.pdf

16. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами. – К. : Видавництво "Лібра", 2004. – 880 с.

17. Грибовська Ю. М. Трансформація фінансової звітності та перехід на МСФЗ – Вісник Харківського національного технічного університету

сільського господарства імені Петра Василенка. – 2015. – Вип. 162. – С.113-125.

18. Губарик О. М. Облік фінансового результату діяльності підприємства та шляхи його вдосконалення / О. М. Губарик, К. О. Макуха // Глобальні та національні проблеми економіки. Серія «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». – 2016. – Вип. 14. – С. 932-936.

19. Губачова О. М. Облік у зарубіжних країнах : підручник / О. М. Губачова, С. І. Мельник. – К. : ЦУЛ, 2008. – 432 с.

20. Гудзь Н. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Р. В. Романів, Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук (гриф МОНМ та СУ Лист №1/11-20109 від 27.12.2012р.). – К. : ЦУЛ, 2015. – 425 с.

21. Гудзь Н.В. Гармонізація бухгалтерського обліку в Україні на основі МСФЗ // II Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 30 листопада 2016 р.) : тези доповідей. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. – С. 14-16

22. Гудзь Н. В. Звіт про рух грошових коштів: проблеми формування // Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали V всеукраїнської науково-практичної конференції, 20 листопада 2015 р. / відп. за вип., доц. Т.О. Герасименко. – Львів : ЛІКА, 2015. – С. 100-103.

23. Гудзь Н.В. Фінансова звітність підприємств відповідно до П(С)БО та МСФЗ: проблеми гармонізації / Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в Україні : монографія / З.-М.-В. Задорожний, Крупка Я.Д., Омецінська І.Я.; за наук. ред. д.е.н., проф. З. М.-В. Задорожного, д.е.н., проф. Я. Д. Крупки. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – С. 25-59.

24. Гура Н. О. Імплементация Директиви 2013/34/ЕС в Україні з урахуванням міжнародного досвіду / Н.О. Гура // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Сер.: Економіка. – 2015. – No 10 (175). – С. 6–10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/implementatsiya-direktivi-2013-34-es-v-ukrayini-z-urahuvannyam-mizhnarodnogo-dosvidu>. □

25. Дерій В. Облікова політика в Україні: реалії та перспективи / В. Дерій, Н. Мельник // Бухгалтерський облік та аудит. – 2007. – №7. – С. 64 - 65.
26. Директива 2013/34/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 26 червня 2013 року “Про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов’язані з ними звіти певних типів компаній” [Електронний документ]. – Режим доступу : old.minjust.gov.ua/file/48858.docx
27. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. – К. : НУХТ, 2012. – 335 с.
28. Задорожний З. В., Крупка Я. Д. та ін. Фінансовий облік : підручник / З. В. Задорожний, Я. Д. Крупка., Н. Я. Микитюк, Н. В. Гудзь, Р. О. Мельник, П. Н. Денчук, Р. В. Романів. – К. : Хай-Тек Прес, 2011. – 544 с.
29. Зубілевич С. Я. Облікова директива ЄС, її вплив на склад і зміст звітів європейських компаній та перспективи для України// Науково – практичний журнал Бухгалтерський облік та аудит – 2014. – № 7. – С. 3-15
30. Іванова М.О. Вплив ТНК на розвиток економіки України: переваги та недоліки // Європейський вектор економічного розвитку. – 2014. – № 2 (17). – С. 88-95.
31. Інтеграційні можливості України: перспективи та наслідки: наукова доповідь / за ред. академіка НАН України В.М. Геїця, чл.-кор. НАН України Л.В.Шинкарук ; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2014. – 92 с.
32. Єфименко Т. І. Запровадження інтегрованої звітності та реформування бухгалтерського обліку в умовах євроінтеграції / Т. І. Єфименко // Фінанси України. – 2014. – № 10. – С. 7–23.
33. Єфімов В. І. Напрями гармонізації бухгалтерського обліку та звітності в Україні / В. І. Єфімов // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 278–284.
34. Калабухова С., Чалюк Л. Ключові відносні показники спроможності економічної одиниці генерувати грошові кошти // Проблеми і перспективи

економіки та управління. Фінансові ресурси: проблеми формування та використання. – 2017. – №4 (8). – С. 119-125.

35. Коваль Л. В., Горбатюк В. В. Власний капітал: облік та представлення в звітності, в контексті національних та міжнародних стандартів // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10 (3). – С. 310-318.

36. Колінько Н. І. Відповідність фінансової звітності українських підприємств одним стандартам / Н. І. Колінько, Т. Є. Єзерська // Наук. вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 215–220.

37. Конспект лекцій з дисципліни «Облік і звітність за одними стандартами» для студентів спеціальності «Облік і аудит» / Укладач О.Р. Кіляр – Тернопіль, ТНТУ ім. І. Пулюя, 2016. – 102 с.

38. Концептуальна основа фінансової звітності. [IASB. Стандарт. Міжнародний документ. Концепція від 01.09.2010]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_009/page2.

39. Коршикова О. А. Особливості складання звіту про фінансовий стан відповідно до вимог МСФЗ// Наукові праці НДФІ. – 2017. – № 3 (60). – С. 119-125.

40. Корягін М. В. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності : [монографія] / М. В. Корягін, П. О. Куцик. – Львів : ЛКА, 2016.

41. Кузина Р. В. Институциональные аспекты перехода на МСФО в Украине / Р. В. Кузина // Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка». – 2014. – Т. 19. – Вип. 2/6. – С. 62-68.

42. Кузіна Р. В. Перспективи впровадження облікової Директиви ЄС в Україні // Економічний аналіз. - 2015. - Т. 19(2). - С. 214-219.

43. Кузнецова С. О., Чернікова І. Б. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами : навч. посіб. / С. О. Кузнецова, І. Б. Чернікова. – Х. : Видавництво «Лідер», 2016. – 318 с.

44. Лисенко В. Фінзвітність: заповнюємо по-новому/ В. Лисенко. – Х.: Фактор, 2013. – 80 с.

45. Левадний Д. С. Транснаціональні корпорації як феномен концентрації активів, як спосіб монополізації та дисбалансу державного управління України // Актуальні проблеми державного управління. - 2014. - № 2. – С. 264-270.
46. Лоханова Н. О. Реформування системи бухгалтерського обліку і звітності в Україні: реалії, проблеми перспективи / Н. О. Лоханова // Вісник соц.-економ. досліджень. – 2012. – Вип. 2. – С. 132–137.
47. Лукановська І.Р. Адаптація фінансової звітності України до вимог міжнародних стандартів та законодавства європейського союзу // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2015. – Серія "Економіка". Випуск 1 (45). Т.2. – С. 321-324.
48. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах : навч. посіб. – Тернопіль : ТАНГ, 2001. – 163 с.
49. Македон В. В. Формат взаємодії транснаціональних корпорацій та реального сектора національної економіки України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://duan.edu.ua/uploads/vidavnitstvo-15-16/13503.pdf>
50. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності від 28 березня 2013 року № 433 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=382859.
51. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» від 1 січня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
52. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
53. Міжнародні економічні відносини : навч. посібник. – Одеса : ТОВ «ПЛУТОН», 2016. – 352 с.
54. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів», від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_019.

55. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Мінфіну України від 7 лютого 2013р. №73 // Все про бухгалтерський облік. – 2013. – № 55. – С. 12-16.
56. Надточій С. І. Коефіцієнтний аналіз грошових потоків підприємства в аспекті управління ними // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – № 7 (62). – С. 8-12.
57. Наумчук А. В. Сутність та проблеми організації обліку фінансових результатів / А. В. Наумчук, Н. А. Букало // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 4. – С. 1013-1016.
58. Небильцова О. В. Стратегічні підходи до підготовки фінансової та нефінансової звітності в Європейському Союзі // Фінанси, облік і аудит. – 2015. – Випуск 1 (25). – С. 259-269.
59. Нове в Законі «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.buh24.com.ua>.
60. Нормативно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності / за заг. ред. Л. Г. Ловінської. – К. : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2013. – 294 с.
61. Носова Є. А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства / Є. А. Носова // Економіка. Проблеми економічного становлення. – 2016. – № 2. – С. 58-64.
62. Овчарук М.П. Особливості поширення та впливу ТНК на економіку України [Електронний ресурс] / М.П. Овчарук, В.М. Мотриченко // Фінансовий простір. – 2013. – №3. – С. 61–67. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fin_pr_2013_3_10.pdf
63. Озеран А. Директива 2013/34/ЄС щодо річної фінансової звітності: дискусійні питання та напрями її імплементації в нормативну базу України // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 5. – С. 2-10.
64. Озеран А. Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід): питання формування та співвідношення з МСФЗ / А. Озеран // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. – № 6. – С. 25–34.

65. Основні принципи, методика та проблеми складання консолідованої фінансової звітності за МСФЗ // Вісник МСФЗ в Україні. – 2015. – №17, 04 серпня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : product.ligazakon.ua/osnovni-principi-metodika-ta-problemi-skladannya-kons.
66. Патарідзе-Вишинська М.В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний і зарубіжний досвід / М.В. Патарідзе-Вишинська // Київський інститут бізнесу і технологій. – 2010. – №10. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/eournals/eui/2010_№2/10pmvvzd.pdf.
67. Петришина Н. С., Греснюк О. О. Порівняльна характеристика категорій власний капітал за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку / Н. С. Петришина, О. О. Греснюк // Облік і аудит. Наука і економіка. – 2013. – №1(29). – С.74–79.
68. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.readbooks.com/book/5/184.html>.
69. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 № 847-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>.
70. Прокопенко Д.А. Порівняння звіту про фінансові результати за П(С)БО та НП(С)БО 1 / Д.А. Прокопенко // Управління розвитком. – 2014. – № 15 (178). – С. 149–150.
71. Пономаренко І. В. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економіку України // Ефективна економіка. – 2013. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_2_30.
72. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики : [монографія] / Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 257 с.
73. Прохорова М. Е., Левицька Н. М. Особливості формування впливу зарубіжних ТНК на Україну в ХХІ ст. // М. Е. Прохорова, Н. М. Левицька. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/3261/3214.

74. Пушкар М. С., Гавришко Н. В., Романів Р. В. Історія обліку та контролю господарської діяльності : навч. посіб. – Тернопіль : Карт-Бланш, 2003. – 223 с.

75. Резнікова В.В., Орлова О.С. Перспективи гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні // Перспективи гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aprlaw.knu.ua/index.php/holovna/item/435-perspektyvy>.

76. Рета М. В. Сучасні проблеми обліку фінансових результатів діяльності підприємств / М. В. Рета, Г. О. Пляка // Вісник НТУ «ХП». – 2015. – № 25 (1134). – С. 25-34.

77. Рогозний С. Звіт про результати діяльності за МСФЗ / С. Рогозний // Головбух. – 2014. – № 3. – С. 1–8.

78. Сас Л.С. Упровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в облікову систему України // Л.С. Сас // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2012. - Вип. 8(2). - С. 197-202.

79. Світлична В. Ю., Малик С. М. Гармонізація національної фінансової звітності з міжнародними стандартами: актуальність, порядок та перспективи // Комунальне господарство міст : Науково-технічний збірник №100. - С. 234-241.

80. Сердюк О., Заревчанська Т. Управління грошовими потоками в системі оцінки ефективності діяльності малого підприємства/ О.Сердюк // Галицький економічний вісник. – 2016. – № 1(26). – С. 135-140.

81. Семаков О.О. Порівняння складання звіту про фінансові результати за національними та міжнародними стандартами / О.О. Семаков // Управління розвитком. – 2016. – № 11. – С. 136–139.

82. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней : учебн. пособие для вузов. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

83. Соляник Л. Г., Бабанська О. М. Удосконалення методичних підходів до

діагностики ефективності управління грошовими потоками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com/11_EISN_2011/Economics/10_84769.doc.htm

84. Спільнк І., Загородна О. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації Міжнародний науковий журнал. – 2017. – Випуск 1-2. – С. 67-85.

85. Сук Л. К. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Л. К. Сук, П. Л. Сук. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 507 с .

86. Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин. Економічна інтеграція України у світове господарство: кол. монографія / За ред. І. М. Посохова, П. Г. Перерви, О. Д. Матросова, В. Г. Дюжева, В. О. Матросової. – Харків : НТУ «ХП», 2016. – 450 с.

87. Теницька Н.Б. Теоретичні аспекти оцінки платоспроможності підприємства в сучасних умовах // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухолинського. Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Випуск 5. – С. 372-376.

88. Тесленко Т.І., Конькова Н.В. Облік фінансових результатів: проблеми та шляхи вдосконалення // Бізнесінформ. – №4. – 2013. – С.356-359.

89. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011. □

90. Федорченко О.Є. Звіт про рух грошових коштів: адаптація відповідно до МСФЗ та проблемні аспекти його формування // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Випуск 7. – С. 892-895.

91. Фінансовий стан «Укрнафти» // Українська Енергетика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ua-energy.org/uk/posts/finansovyj-stan-ukrnafty>.

92. Форма та зміст річного фінансового звіту компаній: четверта Директива № 78/660/ЄЕС Ради Європейських Співтовариств, Міжнародний документ від 25 липня 1978 р. № 78/660/ЄЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_908.
93. Харламова О. МСФЗ-звітність: новації в розкритті інформації / О. Харламова // Все про бухгалтерський облік. – 2013. – № 33 (2013). – С. 42–47.
94. Харламова О. В. Фінансова звітність за міжнародними стандартами: методологія формування та практика імплементації в Україні : монографія / О. В. Харламова. – Х. : Лідер, 2015. – 372 с.
95. Цал–Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : ЦУЛ, 2002. – 360 с.
96. Ціцька Н. Впровадження у практику міжнародних стандартів фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2013_04_18_19_kampodilsk/sekcija_3_2013_04_18_19/vprovadzhenja_u_praktiku_mizhna_rodnych_standartiv_finansovoji_zvitnosti/23-1-0-518.
97. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз : навч. посіб. – К. : Вища школа, 2001. – 420 с.
98. Швець В. Г. До питання нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку та фінансової звітності в умовах МСФЗ / В. Г. Швець // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Сер.: Економіка. – 2015. – № 10 (175). – С. 60–69.
99. Шостаківська Н.М., Міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку і аудиту : Курс лекцій. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2016. – 32 с.
100. Яцишин С. Р. Запаси установ державного сектору економіки: оцінка та переоцінка / С. Р. Яцишин // Торгівля, комерція, підприємництво. - 2014. - Вип. 16. - С. 159-163. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Torg_2014_16_37